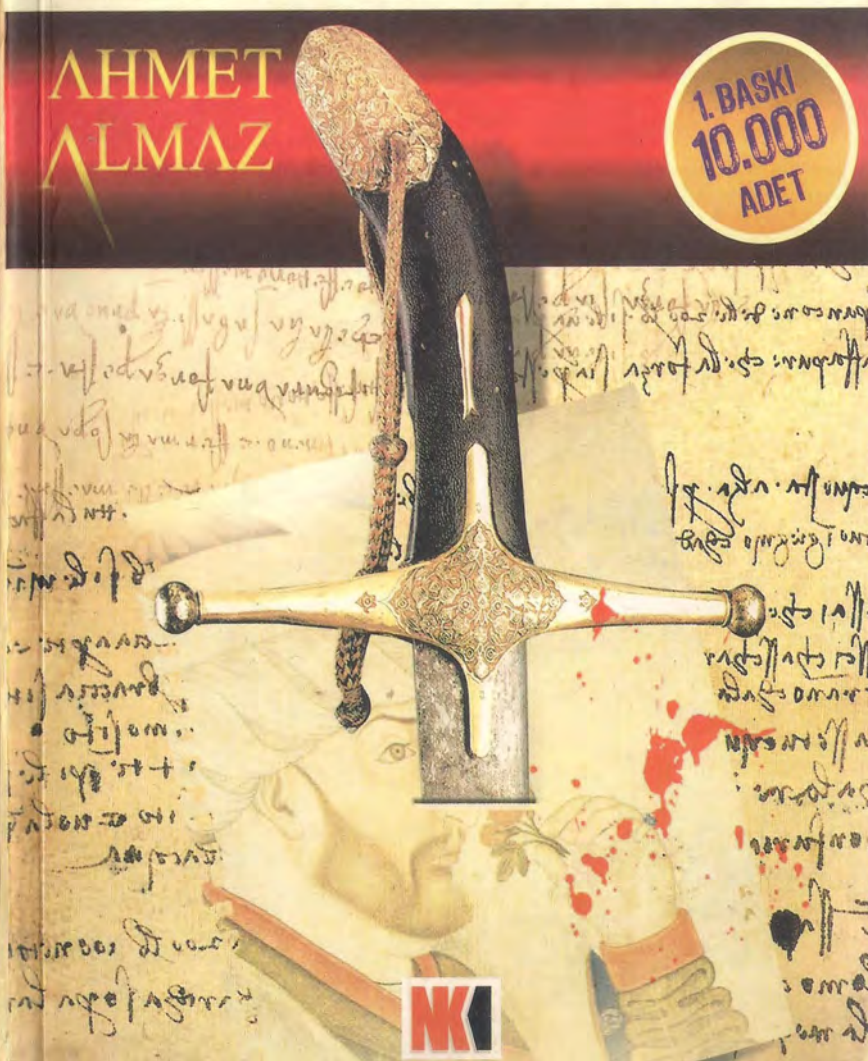
FATİH SULTAN MEHMET

NASIL ÖLDÜRÜLDÜ?

VENEDİK DEVLET ARŞİVLERİNDE GİZLENEN BELGELERLE

AHMET ALMAZ

1. BASKI 10.000 ADET

NKI

FATİH SULTAN MEHMET NASIL ÖLDÜRÜLDÜ? AHMET ALMAZ

NKI

FATİH SULTAN MEHMET NASIL ÖLDÜRÜLDÜ?

Venedik Devlet Arşivinde Gizlenen Belgeler

AHMET ALMAZ

NOKTAKİTAP

Fatih Sultan Mehmet Nasıl Öldürüldü?

Ahmet Almaz

Genel Yayın Yönetmeni: Oya Uğur
Editör: Ahmet Seyrek
Bilgisayar Uygulama: Befrin K. Musa
Kapak Tasarımı: Volkan Topkaya
Film-Grafik: Seval Grafik
Baskı-Cilt: Kilim Matbaası

1. Baskı: Ocak 2007

ISBN : 978-975-9146-91-7

NOKTA KİTAP

Kazancı Yokuşu, Muhtar Kamil Sokak, Basmacı Han
No: 5/3 Taksim / İSTANBUL
Tel: 0212 243 43 03 (pbx) Faks: 0212 243 43 40
www.noktakitap.com / e-mail: info@noktakitap.com

FATİH SULTAH MEHMET NASIL ÖLDÜRÜLDÜ?

Venedik Devlet Arşivinde Gizlenen Belgeler

AHMET ALMAZ

NOKTAKİTAP

Ahmet Almaz Kimdir?

Anamur'da dünyaya gelen Ahmet Almaz; ilkokulu Anamur'da bitirdikten sonra ortaokul ve liseyi sırasıyla Konya, Ceyhan, Karaman, Ceyhan ve Anamur'da bitirdi.

1993 yılında Üniversite Eğitimine başlayan Ahmet Almaz ilk çalışması olan "Yıldızların Doğuşu" isimli eseri Dr. Ahmet Gül ile birlikte hazırladı ve bu eser 1997 yılında Gonca Yayınevi(İstanbul) tarafından yayınlandı.

1998'de Lisans eğitimini tamamlayan Ahmet Almaz, aynı yıl içinde Hasan Celal Güzel'in editörlüğünü yaptığı "Osmanlı Projesi" içinde yer aldıktan sonra, Yeni Avrasya dergisinde araştırmalarına devam etti.

Ak Parti'nin kurulmasıyla birlikte 2002 yılında Ak Parti Genel Merkezi Dış İlişkililer başkanlığında araştırmalar yapan Ahmet Almaz'ın "Çocukların Vazifeleri/Çocuklara Altın Öğütler" isimli çalışması Birey Yayınları tarafından aynı yıl içinde yayınlandı.

Halen İstanbul Ticaret Odası Ticaret Gazetesi'nde Ticaret Tarihi üzerinde yaptığı araştırmaları her hafta "Nostalji" köşesinde yayınlanan Ahmet Almaz'ın diğer çalışmaları şunlardır:

-Tarihin Esrarengiz Bir Sahifesi/Dönmeler ve "Dönmelerin Hakikati" Kültür Yayıncılık ve Dağıtım 2002

-Karahanlılar Tarihi/Doç. Dr. Hacı Yakup ANAT'la Oku Yayınevi İstanbul, 2003

-Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri/Atatürk'ün Hatıraları Oku Yayınevi, İstanbul, 2003 (T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından tavsiye edilmiştir)

Çevirisini yaptığı Corci Zeydan'ın romanları:

-Fergana Güzeli/Bilge Yayınları, İstanbul,2004.
-Abbase Sultanı/Bilge Yayınları, İstanbul,2004.
-17 Ramazan Suikastı/Bilge Yayınları, İstanbul, 2004.

Prof. Dr. Nevzat YALÇINTAŞ ile yaptığı çalışmalar:

-Amerika'nın Irak Macerası/Kutup Yıldızı Yayınları, İstanbul 2005 (II. Baskı)

-Avrupa Birliği ve Kıbrıs/Kutup Yıldızı Yayınları, İstanbul 2005, Avrupa Birliği ve Türkiye/Nokta Kitap, 2006 (II. baskı)

- Avrupa'da Yükselen Hilal/Pegasus Yayınları, 2006

-Türk Birliği/Yeniden Diriliş /Nokta Kitap, 2007

-Dış Politika Kıskacında Türkiye/Pegasus Yayınları 2006 (İnal BATU ile birlikte)

Yayınlanma aşamasında olan çalışmaları:

-İmparatorluğun Doğuşu ve Fatih Sultan Mehmet/Prof. Dr İlber ORTAYLI ve Pelin BATU ile birlikte.

-Debora'nın İlahisi/Kudüs-Babil-Cordoba-İstanbul-New York Hattında Yahudiler (Pelin BATU ile birlikte)

Tarih ve siyaset başta olmak üzere birçok alanda çalışmaları devam eden Ahmet Almaz'ın, "Dönmeler/Sabataycılık" üzerine yapmış olduğu geniş kapsamlı bir araştırması da Nokta Kitap tarafından Mart 2007'de yayınlanacaktır.

İçindekiler

Önsöz 11

Birinci Bölüm: İKİNCİ MEHMET VE ADIM ADIM BİZANS'IN SONU

II. Mehmet'in Doğumu 17
Sırp Prensesi Mara 17
Frençe Padişahın Kızı 18
Değneğin Kerameti! 19
Beni Seven Arkamdan gelsin 20
Karındaşların Nizam-ı Alem İçin Katli Münasiptir 23
Kanunname-i Al-i Osman-i 23
Bizans'a Doğru... 24
Midesi Altın Dolu Balıklar! 25
Ejder'in Ortaya Çıkışı 26
Sonun Başlangıcı 29

II. Bölüm: BİZANS'IN SON GÜNLERİNDE DÜNYA DEVLETLERİ

Bizans'ın Son Günlerinde Dünya Devletleri 35
Denizlerin Hakimi Venedikliler 35
Habsburg Hanedanı'nın Almanya'sı 36
Yüz Yıl Savaşlarının Yorgunu Fransa 36
Endülüs'ün Son Demleri 37
İtalya 37
Açık Denizlerin Sahibi Cenevizliler 38
Fransa Topraklarında İngilizler 38
Rusya'nın Yükselişi 38
Lehistan (Polonya) 39
Macaristan 39
İslam Dünyasının Lideri Mısır Memlukluları 39

Üçüncü Bölüm: ORTAÇAĞ BİTERKEN YENİ ÇAĞ BAŞLIYOR

Boş Yere Çırpınışlar... 45
Ah Bizans Ahh... 48
Büyükada Alevler İçinde! 50
II. Mehmet'in Dehası 50

Saman Alevi Gibi Yanıp Sönen Kurtuluş Ümitleri 52
Tez Gemiler Karadan Yürütülsün! 53
Ya Ben Bizans'ı Alırım Ya da Bizans Beni! 56
Zaharia'nın İhaneti 56
Bizanslı Kırk Fedai 57
Şehre Atılan İlk Adım! 59
Toprak Altında Ölüm Kalım Savaşı 60
Şeytanın İcadı! 61
Dost Acı Söyler 63
Kuşatma Derhal Kaldırılmalıdır! 64
Meryem Ana'nın Göbeği Ne Kadar Kutsal? 65
Ayasofya'da Son Ayin 67
Elveda Bizans Merhaba İstanbul 69
Beni Öldürecek Bir Hristiyan Yok mu? 72
Son İmparatorun Hazin Sonu 73
Ve Şehir Düştü... 74
Duvarda Kaybolan Patrik! 74
Ey Süleyman Ben Seni Bile Mağlup Ettim! 75
Ayasofya'da İlk Cuma 77
Katolik-Ortodoks Kavgasında Fatih 77
İstanbul Yahudileri 78
Şehrin Yeni Sakinleri 79
İmparatorluğun Doğuşu 80
Fatih'in Müslümanlık ve Hristiyanlığı Birleştirme Projesi 81
İdam Sehpasında Bir Vezir-i Azam 81
Fethin Şifresi 82

Dördüncü Bölüm: FATİH'İ ÖLÜME GÖTÜREN OSMANLI VENEDİK SAVAŞLARI

Fatih'in Ömrünü Uzatan Anlaşma 88
Bir Kölenin Yaptığı 89
Trabzon Rum Tekfurluğu'nu Sonu 90
Kazıklı Voyvoda 90
Başlara Çiviletilen Osmanlı Sarıkları 90
Kazıklı Voyvoda'nın Marifetleri! 91
Osmanlı Paşasına Özel (!) Kazık 92
Uykuda Şeytan Baskını 93
Hamza Bey'in Başına Gelen Felaket 95
Mızrakların Ucunda ki Kelleler 95

Fatih'in Mücadelesi 96
Kurt-Kuzu Elele Bizans'ı Diriltecek! 97
Venedik-Akkoyunlu İttifakı 99
Müslüman Müslüman'la Savaşmaz 100
Otlukbeli Zaferi 100
İskender Bey Sorunu 101
Fatih'e Karşı Suikast Planları 103
Fatih'i Öldürmek İçin Düzenlenen 14 Suikast 103
Eğriboz'un Fethi 105
Akıncılar Avrupa'ya Akıyor 106
İşkodra'da Venediklilerle Savaş 108
Hristiyan İttifakının Dağılması 110
Fatih Hristos'un Pehlivanına Karşı 111
Tüm Rumelili Ahalim Günde Beş Vakit Namaz Kıla 111
Fatih'in Emrini Dinlemeyen Devşirme 112
Yakup Paşa'nın Venedik'le İlişkisi 114
Cinayetin Gizli Pazarlıkları 115
Fatih Sultan Mehmet'i Öldürmek İçin İsteten Altınlar 116
Cinayetten Önce Barış Teklifi! 117
Lütfi Bey'in Gizli Anlaşması 118
Fatih'in Hayali Batı Roma İmparatoru Olmak 118
Osmanlılar İtalyan Topraklarında 119
Üstadı Azam'ın Rodos Savunması 119

Beşinci Bölüm: FATİH SULTAN MEHMET'İN ÖLÜMÜ

Ölüme Yapılan Son Sefer 123
Bana Kıydılar! 124
Ciğerin Doğradı Şerbet O Hanın 124
Fatih Hasta mıydı? 125

Altıncı Bölüm: FATİH SULTAN MEHMET'İN ÖZEL DOKTORU YAKUP PAŞA'NIN (GAETA'LI JACOPO) HAYATI VE SONU

Fatih Canını Kimlere Emanet Etmişti? 129
Kuran Bilgini Doktorlar 130
Nereden Çıktı Bu Yahudi? 131
Yahudiler İçin Ferman Üstüne Ferman 132
Yahudi Doktor Fatih'in Peşinde 133
Fatih'in Nöbetleri 133

Doktor Yakup'un Venediklilerle İlişkisi 144
Kiralık Katiller Ortaya Çıkıyor 136
Venedik Meclisi'ne Sunulan Cinayet Teklifleri 137
Yahudi Doktorun İstekleri 137
Teklif Kabul Ediliyor 138
Cinayet Yarım mı Kaldı? 140
Fatih'in Yakup'a Verdiği Değer 141
Fatih'i Öldürmek İsteyen Yahudi Banker 141
Fatih Ölümcül Hastalığa mı Yakalanmıştı? 144
Kazığa Çakılan Berber 146
Yakup Müslüman mı Olmuştu? 146
Katil İranlı mı? 148
Şaka'ık-ı Numaniye'nin Hekim Yakup'a Ait Bölümü: 149
Hekim Yakup'un Sonu 150
Fatih Zehirlenerek Öldürülmüştür 150
Yeniçerilerin Yahudilere Saldırması 151
Fatih'in Son Anları 152
Padişaha Cehennem Macunu Verdiler 153
Fatih Obur muydu? 154

Yedinci Bölüm: YAKUP PAŞA'NIN FATİH SULTAN MEHMET'E VERDİĞİ İLACIN FORMÜLÜ

Naşit Baylav'ın Ortaya Çıkardığı Belge 157
Yakup Paşa'nın Fatih'e Verdiği İlacın Formülü 157
Köpek Öldürmede Kullanılan Zehir 159
Zehirli Maddelerin İçerikleri 160
Zehrin Belirtileri 160
Zehrin Yaptığı Tahribat 161
Hekim Yakup'un Parçalanarak Öldürülmesi 162
Fatih Zehirlenerek Öldürülmüştür 163

Sekizinci Bölüm: FATİH'İN MEZARI AÇILMALI MI?

Abdi İpekçi'nin Açık Oturumu 168
Topkapı Müzesi Müdürü: Mezar Açılabilir 168
İlhan Selçuk: Açılamaz Denilemez 169
Açılmaması Fatih'e Saygısızlık Olur 170
Hükümdar Kabri Açmak Saygısızlık Değildir 170
Beyoğlu Müftüsü: Dinen Sakıncası Yoktur 170
Ek: VENEDİK DEVLET ARŞİVİNDE GİZLENEN BELGELER VE ÇEVİRİSİ 172

Ön Söz

Gençliğinin ilk yıllarında, çocuk denecek bir yaşta Osmanlı devletinin başına geçen Fatih Sultan Mehmet, bir avuç aşiretten devletleşen Osmanoğullarını, devletin başında olduğu süre içinde "Cihan İmparatorluğu" haline getirmiştir.

Tarihler 29 Mayıs 1453'ü gösterdiğinde yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüş ve dünya siyasetinde büyük rol oynamış olan Doğu Roma İmparatorluğu'nu diğer adıyla Bizans İmparatorluğu'nu tarihin geçmişine iten Fatih Sultan Mehmet, belki de bu icraatlarının bedelini canıyla ödemiştir.

Herkes tarafından bilinmektedir ki, Fatih Sultan Mehmet denince şüphesiz ilk akla gelen İstanbul'un fethidir. Fatih Sultan Mehmet'i iyi tanımak, İstanbul'un fethini ayrıntılarıyla bilmekten geçmektedir.

Ancak unutulmamalıdır ki Fatih Sultan Mehmet'in tahta geçtiği 1451'den öldürüldüğü 1481 yılları arasında, İstanbul'un fethi çok kısa bir zaman birimi içerinde gerçekleşmiştir.

Kitabımızda ayrıntılarıyla görüleceği gibi, Fatih Sultan Mehmet saltanat sürdüğü otuz yılın neredeyse yarısını (14 yıl) Venedik Cumhuriyeti'yle savaşarak geçirmiştir. İstanbul'un fethi sırasında Bizans'ın savunmasında Venediklilerin de olduğu düşünüldüğünde, bu sürenin birkaç yıl daha arttırılabileceği açıktır.

Akdeniz ticaretinin kontrol altına alınanın ilk hedef olduğu bu savaşlar boyunca, Fatih Sultan Mehmet'in kurtulmanın çarelerini aramak Venediklilerin en önemli işi haline gelmiştir.

Uzun süren arayışlar sonucunda bu iş için anlaşma yapılan ve aslı bir İtalyan Yahudi'si olan Fatih Sultan Mehmet'in doktoru Yakup Paşa (Gaetalı Jacopo) bu işi yapmayı üzerine almıştır.

Yakup Paşa'nın bu işteki rolünü ve Fatih Sultan Mehmet'in nasıl öldürüldüğünü ilk defa araştıran Münih Üniversitesi oryantalisti Ordinaryüs Profesör Dr. Franz BABİNGER'in elinizdeki kitabın ilk kaynaklarından biri olan ve 1951 yılında Roma'da yayınlanan "Estratto della Rivista Degli Studi Orientalli, Roam Volume XXVI" isimli tarih dergisindeki makalesi ilk defa ortaya koymuştur.

Hekim Yakup'un bu işi yapmak için Venediklilerle yapmış olduğu anlaşmanın belgelerini bu kitapta göreceksiniz. Şüphe yok ki bu

belgeleri Babinger de görmüş olmalıdır. Fakat ilginçtir ki bütün delillere rağmen, araştırmasının sonunda Venedik Devlet Arşivi'ndeki belgelerin varlığı bile Fatih Sultan Mehmet'in nasıl öldüğü izah edememektedir. Babinger, galiba içsel dünyasının bir yansıması olarak bir "Ordinaryüs Profesör" unvanına yakışmayan bir yorum yapmıştır.

Bu konuda yapılan araştırmalarda görülecektir ki Batılı tarihçilerin büyük çoğunluğu, Fatih Sultan Mehmet'in öldürüldüğü konusunda hemfikirdir.

Ülkemizde ise kitabımızda ayrıntılarıyla görüleceği gibi 1960'lı yıllarda geniş tartışmalar olmuştur. Ordinaryüs Profesör Dr. İsmail Hikmet ERTAYLAN, 'Fatih ve Fütuhatı' adlı eserinde Fatih Sultan Mehmet'in zehirlenme olayını tüm yönleriyle araştırmış olan M. Le Comte de Mas Latrie'nin "De l'Empoissonnement Politique Dans La Replique de Venise" eserinden aldığı belgeleri yayınlayarak, bu işin gerçek yönünü ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır.

Yine aynı tarihlerde Naşit Baylav'ın ortaya çıkardığı başka bir belge, zehirlenme işinin bizzat Hekim Yakup'un verdiği ilaçtan olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Zaten Aşıkpaşazade'nin meşhur rivayeti ve padişahın ölümünden sonra Hekim Yakup'un yeniçeriler tarafından parçalanarak öldürülmesi, bu işin asıl mahiyeti konusunda bize tartışılamayacak deliller vermektedir.

Ancak bütün bunlara rağmen isminin önünde "Prof. Dr." unvanı taşıyan ve "Bilinmeyen Osmanlı"yı yazma iddiasında bulunan araştırmacının (!) Aşıkpaşazade'nin rivayetini bile hissi yorumlaması oldukça şaşırtıcıdır.

Genel olarak Yahudiler ve Sabetaycılık konularına yoğunlaştığımız bir dönemde, Prof. Dr. İlber ORTAYLI ve Pelin BATU ile birlikte yürüttüğümüz, "İmparatorluğun Kuruluşu ve Fatih Sultan Mehmet" isimli araştırmamızın yan ürünü sayılabilecek bu çalışmanın okuyucularımıza yararlı olacağını ümit ediyor, bu eserin yayınlanması konusunda hiçbir desteği esirgemeyen NOKTA KİTAP'ın sahibi aziz dostum Engin UĞUR beyefendiye teşekkürlerimi sunuyorum.

Ahmet ALMAZ
1 Ocak 2007
Kuruçeşme/İstanbul

Fatih Sultan Mehmet

I. Bölüm
İKİNCİ MEHMET VE ADIM ADIM BİZANS'IN SONU

II. Mehmet'in Doğumu

Altıncı Osmanlı Padişahı II. Murat'ın oğlu II. Mehmet, en sağlam rivayete göre 1432 yılının 7-8 Nisan Cumartesi-Pazar gecesinde Edirne'de dünyaya gelmiştir. Onun doğduğu yer hakkında Bursa, Manisa veya Dimetoka doğduğuna dair de birtakım zayıf rivayetler vardır.

Sırp Prensesi Mara

II. Mehmet'in doğum yeri ve tarihinde olduğu gibi onun annesinin kim olduğu hakkında da farklı rivayetler vardır. Bazı kayıtlarda yer alan fakat tarihçiler tarafından pek fazla ciddiye alınmayan iddiaların ilkine göre, onun annesi Sırp Prensesi Mara'dır. Sırp despotu Brankoviç'in kızı olan bu prensesi, II. Mehmet Osmanlı tahtına çıktığı zaman hemen Osmanlı ülkesinden sınırdışı ederek Sırbistan'a gönderdiği için, bu prensesin II. Mehmet'in annesi olduğu iddiasının ciddiye alınacak bir tarafı yoktur.

Bu konudaki iddiaları detaylıca inceleyen İ. H. Danişmend'in verdiği diğer bir bilgiye göre de II. Mehmet'in annesi Sırp değil, Stella adında bir İtalyan'dır. Yedi yaşındayken Cezayir korsanları tarafından esir edilen bu İtalyan kızı II. Murat'la evlenmiş ve bu evlilikten II. Mehmet doğmuştur. Bu iddiayı ortaya atanlar, II. Mehmet'in İtalyanca bilmesinin nedenini annesinin İtalyan olmasına bağlar.

Frânçe Padişahı'nın Kızı

II. Mehmet'in annesinin kim olduğuna dair bir hikayeyi de Peçevi İbrahim Efendi anlatmaktadır:

"Günün birinde 'Frânçe Padişahı' peri kadar güzel kızını bir krala vermiş, güzel prenses çeyiziyle birlikte büyük bir kalyona bindirilip yola çıkarılmış; fakat yolda Türk denizcileri bu dilberi esir alarak padişahları II. Murat'a götürmüşler, Padişah kızı çok beğenmiş ve kendine eş olarak almıştır. II. Mehmet Frenk masalındaki kral kızından dünyaya gelmiştir.

Bu ve buna benzer ciddi verilere dayanmayan iddialar haricinde, tarihçilerin büyük çoğunluğunun II. Mehmet'in annesi olarak üzerinde ittifak ettikleri kişi Hüma Hatun'dur. Hüma Hatun'un türbesi, Bursa'da Muradiye Cami'nin doğu tarafında müze tarafından istimlak edilen bir bahçe içindedir. Bursa'da "Hatuniye" adıyla bilinen bu türbe camiye yüz metre kadar uzaktadır. Yapılan araştırmalara göre bu türbe, 1449 yılında ölen Hüma Hatun için oğlu Fatih Sultan Mehmet tarafından yapılmıştır.

Değneğin Kerameti!

Yunan, Latin, İtalyan, Fransız, Arap ve Fars dillerini çok iyi bildiği kaynaklarda sabit olan II. Mehmet çok iyi bir eğitim dönemi geçirmiştir. Doğu ve Batı kaynaklarını derinlemesine inceleyen II. Mehmet'in Manisa'da şehzadeliği sırasında babası tarafından kendisine ders vermek için gönderilen hocalarla alay ettiğine dair rivayetler de mevcuttur. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in verdiği bilgilere göre:

II. Mehmet çocukken okumaya hevesli görünmüyordu. Bu durumdan oldukça endişeli olan babası II. Murat, onun bulunduğu Manisa'ya birçok hoca göndermiş, fakat şehzade hiçbirine gereken ilgi ve alakayı göstermemiştir.

Bu sıralarda Bursa'da Çelebi Sultan Mehmet'in yaptırdığı yeşil "Sultaniye" medresesinde müderris olan Molla Yegan Mehmet bin Armağan bir sene hacca gider. Dönüşte adet olduğu üzere ilmi görüşmelerde bulunmak üzere Mısır'a uğrar. Orada tahsilini yeni bitiren genç ve güçlü alim Molla Gürani ile tanışır. Bu olgun ve ciddi alimi çok beğenir, birlikte Anadolu'ya gitmeyi teklif eder. Molla Gürani bu teklifi kabul eder ve beraberce Anadolu'ya dönerler. Molla Yegan usulen Sultan Murat'ı ziyarete gider. Molla Gürani de yanındadır. Fakat huzura girmez ve dışarıda bekler. Padişah bu ziyarete memnun olur. "Bana Hac'dan ne hediye getirdin" diye Molla Yegan'a sorar. O da dışarıda bekleyen Molla Gürani'yi içeri alarak padişaha takdim eder. Bu şekilde padişah ile Molla Gürani tanışırlar. Padişah bu tanışmadan çok mutlu olur. Onun ciddiyetine ve ilmine hayran kalır. Söz genç şehzadeye gelince, daha Kuran-ı bile sökemediğinden yakınarak onu hoca olarak seçer.

Bu önemli görevi alan Molla Gürani şehzadeye ilk dersi vermek için giderken yanına bir değnek alır. Şehzade yeni hocanın elindeki değneği görünce bunun ne işe yaracağını sorar. Molla Gürani sert bir şekilde şu cevabı verir:

-Eğer okumamakta ısrar ederseniz, padişah babanızın emriyle bunu kullanmaya mecbur kalacağım.

Bu olaydan sonra şehzadenin eski huylarından vazgeçerek iyi ve çalışkan bir öğrenci olduğundan şüphe yoktur.

Beni Seven Arkamdan Gelsin

İşte bu şekilde şehzade eğitim ve öğretime başladı. Şehzade Mehmet tarihler 1451'i gösterirken, Sultan II. Murat'ın vefatı üzerine 19 yaşındayken, Vezir-i azam Çandarlı Halil Paşa'nın desteğiyle Edirne'de Osmanlı tahtına oturmuştu. Osmanlı tarih kayıtlarının tam olarak tutulmaya başlanmadığı o günlerde, Osmanlı tahtında bulunan II. Murat vefat etmiş, ancak Vezir-i azam Çandarlı Halil Paşa padişahın ölümü herkesten gizleyerek, o günlerde Manisa'da bulunan şehzadenin başkente gelmesini beklemiştir. Şehzade II. Mehmet babasının ölüm haberini alır almaz "beni seven arkamdan gelsin" diyerek hemen yola düşmüş, sekiz ya da on gün süren yolculuk sonunda Edirne'ye ulaşmıştır.

Yedinci Osmanlı padişahı olarak tarih kayıtlarına geçecek olan II. Mehmet şehre girdiğinde, kendisini karşılamak için bekleyenler uzun bir kuyruk oluşturmuşlardı. Yapılan karşılama töreninden sonra yeni padişah saraya götürülmüştü. O günü sarayda dinlenerek geçiren II. Mehmet bir gün sonra resmen Osmanlı tahtına oturmuştu. Tahta çıkış töreninin yapıldığı günde Kızlar Ağası Şahin

Bey ile İbrahim Paşa genç padişahın huzurundaki yerlerini almışlardı. Ancak devletin en üst makamında Vezir-i azam olan Çandarlı Halil Paşa ve İshak Paşa, biraz tuhaf bir şekilde protokoldeki yerlerinden uzak duruyorlardı. Bu tuhaflık II. Mehmet'in gözünden kaçmamıştı. Padişah Kızlar Ağası Şahin Bey'e dönerek:

"Vezirlerim niçin benden uzak duruyorlar? Halil'e söyle her zamanki yerinde dursun. İshak Paşa'ya gelince, ben onu Anadolu Valisi sıfatıyla babamın mübarek naaşını Bursa'ya ulaştırmayla görevlendiriyorum" dedi.

Çandarlı Halil Paşa görevden alınmadığını anlayınca yaklaşıp padişahın elini öptü ve protokoldeki eski yerini aldı. II. Murat'ın cenazesini Bursa'ya ulaştırma görevini alan İshak Paşa derhal yola çıktı ve kendisine verilen görevi başarıyla yerine getirdi.

II. Mehmet'in saltanatının ilk gününde gerçekleşen bu güzel olaydan sonra ne hazindir ki II. Murat'ın son sadrazamı ve onun oğlu II. Mehmet'in tahta çıkmasının en büyük destekçisi olan Çandarlı Halil Paşa, İstanbul fethinden sonra II. Mehmet tarafından görevine son verilerek önce Yedikule Zindanları'na atılmış, kırk gün sonra da idam edilmiştir. Onun bu hazin sonunu hazırlayan en büyük etkenlerden biri, İstanbul'un fethine karşı çıkmasıdır.

Çandarlı Halil Paşa'yı idam sehpasına götüren neden sadece İstanbul'un fethine karşı çıkması değildi. II. Mehmet'in babası tarafından Osmanlı devletinin en üst makamlarından olan Vezir-i azamlığa getirilen Halil Paşa, Osmanlı devletinin daha kurulduğu ilk günden bu yana temel özelliği olan "gaza" anlayışının aksine "devletlerarası sulh" anlayışını benimsemiş, onun Osmanlı devleti adına yaptığı anlaşmalar sonucunda, Balkanlar'da ve Anadolu'da ele ge-

çirilen topraklar geri verilmiş, Sırp despotluğu Djuradj Brankoviç'e iade edilmiş, Eflak Beyi'nin bağımlılığı Macar aracılığı ile gevşemiş ve böylece Eflak Beyliği ile Sırp despotluğu üzerinde Macaristan'ın etkisi artmıştı. Anadolu'da ise Karamanoğlu'na Beyşehir, Akşehir, Seydişehir ve Otlukhisar terkedilmiş ve burada da Osmanlı etkisi bir hayli zayıflamıştı.

II. Mehmet yanındaki Zağanos Paşa ve Şehabettin Paşa'nın desteğiyle Bizans'ı ele geçirmeye karar verdiğinde, Çandarlı Halil Paşa bu işe karşı çıkmıştı. Paşa'nın bu görüşü savunmasında, onun yukarıda belirttiğimiz düşüncesi yanında genç padişahın bu işi başarması halinde onun babası döneminden itibaren elde ettiği bütün gücünü kaybedebileceği düşüncesi de rol oynamış olabilir. Belki de fetihten sonra sonun başına gelebilecek hazin sonunu da tahmin etmiş olabilir.

II. Mehmet, Batılı kaynaklarda "Mahomet II le Conquerant" olarak geçmektedir. "Fatih" kelimesinin Fransızca tercümesi olan "Conquerant" kelimesi, diğer Avrupa dillerinde de Fransızca'da kullanılan bu kelimenin karşılığını tutan kelimelerle ifade edilmiştir.

30 Mart 1432 de Edirne'de dünyaya gelen II. Mehmet'in annesi Hüma Hatun'dur. Molla Gürani, Zagnos Paşa gibi birçok alimin elinde yetişen II. Mehmet, gençliğinden başlayarak Hristiyanlık dinini de araştırmaya başlamış ve Manisa sarayından itibaren bu işe kendini vermiştir. 1454'te İtalyan hümanisti Ciriaco d'Ancona'dan ve başka İtalyan bilginlerinden batı tarihlerini okumuştur. 1465'te Milano elçisinin yazdığına göre, yanında Floransalı, Cenevizli ve Ragusalı müşavirler vardı. Hümanistlerden Angelo Vadio ve G. Stefano Emiliano da Fatih'in yanında bu-

lunmuşlardır. Hatta G. Stefano Emiliano, Fatih'in ölümünden sonra onun için bir mersiye yazmıştır.

Karındaşların Nizam-ı Alem İçin Katli Münasiptir

Osmanlı tahtına çıkmasının üzerinden henüz birkaç sene geçmeden Konstantinopolis'i fethederek tüm dünyanın gidişatını değiştirecek olan bu genç deha, daha babasının bedeni toprağa konulmadan, o güne kadar görülmemiş bir icraata girişmiş ve henüz kundakta olduğu rivayet edilen amcası Ahmet'i boğdurarak babasının cenazesi ile birlikte Bursa'ya göndermiş ve bugün Muradiye diye bilinen ilçeye defnettirmiştir.

Kanunname-i Al-i Osman-i

"Ve her kimseye evladumdan saltanat müyesser ola, karındaşların nizam-ı alem (dünya düzeni) içün katletmek (öldürmek) münasibdür; ekser-i (çoğunluk) ulema tecviz (uygun) itmiştür; anunla (onunla) amil olalar."

Osmanlı tarihinin bu dönemlerindeki birçok olayın doğruluğu tartışmalı olduğu gibi, bu konuda da farklı görüşler ileri sürülse de Avrupalı ve Rum tarihçiler Fatih Kanunnamesi'nin varlığından ısrarla bahsetmekte ve bu kanunnamenin en eski suretinin Viyana İmparatorluk Kütüphanesi'nde olduğunu ileri sürmektedirler.

Dünya tarihi yazılmaya devam ettikçe süreceğe benzeyen bu tartışmaların sonucu ne olursa olsun, II. Murat'ın diğer oğulları Ahmet, Alaüddin, Hasan ve Orhan babalarının sağlığında vefat ettikleri için kardeşleri küçük Ah-

met'in akıbetine uğramak kaderinden kurtulmuşlar, böylece amcaları II. Mehmet rakipsiz kalmıştır.

Bizimle saltanat lafın idermüş ol Karamani
Huda fırsat virirse ger kara yire karam ani

"Avni" takma adıyla şiirler yazdığı bilinen ve toplam 21 parçada 72 beyitlik birtakım şiirleri, 15 parçada 62 beyti Upsala Krallık Üniversitesi kitap sarayındaki el yazması bir mecmuadan kopya edilerek, 6 parçada 10 beyti de Hasan Çelebi'nin Tezkiret üs-şuarasın'dan, Sehi Bey'in Heşt Behişti'nden, Latifi tezkeresinden ve Ata tarihinden derlenerek, bunlara bir başlangıç yazısı ile alfabetik bir sözlük de eklenerek, ilk defa 1904 yılında Berlin'de Profesör Georg Jacob tarafından yayınlanan şiir kitabı olan II. Mehmet, yukarıdaki mısraları söyler söylemez ordusunu toplayarak Karamanoğlu İbrahim Bey'in üzerine yürümüş ve bu beyliğe son vererek geri dönmüştür.

Bizans'a Doğru...

Daha tahta çıkar çıkmaz bütün düşüncesi Konstantinopolis'i ele geçirmek olan II. Mehmet, önce Rumeli Hisarı'nı yaptırmış ve daha önceki kuşatmalar sırasında yapılan Anadolu Hisarı'nı da tamir ettirmiş ve 1 Eylül 1452 tarihinde Edirne'den Bizans'a doğru hareket etmiştir.

Tıpkı günümüzde olduğu gibi o gün de savaşmak için bahane hemen bulunuverdi. 1452'nin Haziran ayında bir Türk seyisi hayvanlarını otlatmasına engel olmak isteyen bir Rum'u dövmüş ve Rumlarla bu Türk arasında kavga çıkmış ve O zaman Osmanlılar tarafından yapılmakta olan

Hisar'ın inşaatında çalışan işçilere de benzer saldırılar sık sık tekrarlanmaya başlayınca, daha önce Bizans ve Osmanlılar arasında yapılan barış birden bire bozulmuş ve II. Mehmet, Bizans İmparatoru XI. Konstantin'e savaş ilan etmek zorunda kalmıştı. Artık geri dönülmez bir yolun içine girilmişti. 50.000 kişilik ordusuyla Bizans önlerine gelen II. Mehmet, üç gün burada kaldıktan sonra 1 Eylül günü Edirne'ye geri dönmüştü.

Midesi Altın Dolu Balıklar!

Bizans'ın rahat bir nefes almasına yol açan bu gelişme bazı tarihçiler tarafından Çandarlı Halil Paşa ile ilişkilendirilmiş, güya Vezir-i azam Çandarlı Halil Paşa gizlice Bizans İmparatorundan II. Mehmet'i bu işten vazgeçirmek için rüşvet almıştı. Bu rüşvet işi de İmparator tarafından Halil Paşa'ya gönderilen altınlar vasıtasıyla olmuştu. Anlatıldığına göre Halil Paşa içi altınlarla dolu balıkları alınca II. Mehmet'i işinden vazgeçirmek istemiş, balıkların paşa tarafından alındığını bilen padişah; "Kışı Edirne'de geçirelim de bahar olunca düşünürüz" diyerek olayı görmezden gelerek, gerekli hazırlıkları tamamlamak için Bizans surları önünden geri dönmüştü.

II. Mehmet'in Bizans önlerine gelişi ve dönüşü bir çeşit keşif çalışması içindi. Buna göre de gerekli hazırlıkların yapılması gerekliydi. Bir gece padişah ansızın Çandarlı Halil Paşa'yı çağırttı. Sadrazam padişahın babası II. Murat zamanında Sultan Mehmet'in iki defa tahtan indirilişinde ilgisi bulunduğu için başına bir felaket geleceğinden korkarak ve yanına altın dolu tabak alarak huzura çıktı. Padişah yatağında giyinmiş olarak oturuyordu.

"Lala ne yapıyorsun?" dedi. Sadrazam:

"Devlet büyükleri, olağanüstü bir saatte efendilerinin huzuruna çağırıldıkları zaman onların elleri boş gelmeleri usulden değildir. Bu sunduğum, benim malım değil senindir. Şimdiye kadar bende emanetti." cevabını verdi. Padişah:

"Benim ona ihtiyacım yok. Benim senden istediğim Bizans'ı almak için bütün gücünle bana yardımcı olmandır." diye buyurdu.

Sadrazam bu sözlerden birdenbire şaşkınlık içine düştü. Yukarıda anlattığımız gibi onun hakkında Rumlardan gizlice hediyeler almış ve onlarla anlaşmış olduğu yolundaki dedikodular ortalıkta dolaşıyordu. Sadrazam korkulacak bir durum olmadığını anlayınca, şimdiye kadar padişahı Rum İmparatorluğu'nun en büyük parçasına sahip kılan Allah'ın, bu imparatorluğun başkentinin kapılarını da kendisine açacağını söyledi. Ve padişahın emrinde herkesin bu büyük işin başarısı uğrunda birbiriyle yarışırcasına mal ve canlarını seve seve vereceklerini de sözlerine ekledi. Bunun üzerine Sultan Mehmet:

"Bu yatağı görüyor musun? Bütün gece bunun içinde çırpındım uyuyamadım. Rumların paralarına aldanmamaya özen göster. Yakında cenk başlayacaktır. Allah'ın ve peygamberimizin yardımıyla Kostantiniye'yi düşmanların elinden alacağız." diyerek bu duyduğu sözler karşısında hayretler içinde kalan sadrazamın gitmesine izin verdi.

Ejder'in Ortaya Çıkışı

Bizans'ın fethine yönelik hazırlıklar tüm hızıyla sürüyordu. 11 Mayıs 330 tarihinde kuruluşundan II. Mehmet

tarafından alındığı 1453 yılına kadar geçen 1123 yıl içine birçok kuşatmalarla karşılaşan Konstantinopolis şehrini bu sefer muazzam surları bile koruyamayacaktır. Çünkü bu sefer karşısında, Osmanlıların İstanbul kuşatması için Macar Urban'a döktürdüğü meşhur bir top vardır.

Bizans'ta elinde projelerle çalmadık kapı bırakmayan, ancak kimseden beklediği ilgi ve alakayı göremeyen Urban çareyi Bizans'tan kaçarak Osmanlılara sığınmakta bulmuştu. Saf değiştirerek Edirne'ye gelen Urban'ı II. Mehmet huzuruna kabul etti ve ona Bizans surlarını yıkabilecek kadar güçlü toplar yapıp yapamayacağını sordu. Urban padişaha şu cevabı verdi:

"Bizans'ı ve hatta Babil surlarını yerle bir edecek top yapabilirim. Ben sanatıma güveniyorum. Ancak topun ne kadar uzak mesafeye gülle atabileceğini tahmin edemem."

II. Mehmet topun mesafesinin sonradan tayin edilebileceğini söyleyerek Urban'a hemen işe başlamasını emretti. O da büyük çapta bir top yaparak Boğazkesen Hisarı'nın denize yakın kulesinin üzerine koydurttu. Topun mesafe denemesi, yelkenlerini kapamayan bir gemi üzerinde denendi ve böylece bir Venedik gemisi batırıldı. Padişah, Urban'ın uzmanlığından ve denemenin sonucundan memnun olarak, bu sefer öncekinin iki katı büyüklüğünde bir top dökmesini emretti. Bu top, topçuluk ve kuşatma tarihine geçen topların şüphesiz en büyüğüdür. Urban'ın imal ettiği bu top on iki el ayası çevresindeydi ve on iki kantar (1 kantar yaklaşık olarak 56.6 kg'dır) ağırlığında gülle atıyordu. Topu harekete geçirmek için elli çift öküz kullanmak gerekiyordu. Yedi yüz kişi topun taşınması ve kurulması için görevlendirilmişlerdi. Osmanlı ve Bizans kaynaklarında "Ejder"e benzetilen bu topun o zamana kadar bir benzeri görülememişti.

Üç ayda dökülen bu topun sesinin 13 milden duyulduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Topun genişliği 12 karış, granit güllelerinin ağırlığı 12 kantardı. İki saatte doldurulabildiği için, günde ancak yedi sekiz defa atılabilen bu topun her kullanılışında çok fazla zeytinyağı harcandığı rivayet edilir. Elli çift öküzle çekilen bu topun dengesini sağlamak için, iki tarafında ikişer yüz kişi bulunması gerekmekteydi. Bu topun kullanılması için toplam bine yakın kişi gerektiği de kaynaklarda ifade edilmiştir.

Bu büyük savaş aletine "Vasiliki/şahi" adı verilmiştir. Edirne'de yapılan ilk denemede bütün şehir duman içinde kalmış ve güllesi bir mil mesafeye ulaşmış ve altı kadem derinliğinde yere gömülmüştür. Bu nedenle elli arabacı ile iki yüz kazmacı önden gidip yolları düzeltmiş, ancak iki ayda bu muhteşem top İstanbul'a getirilebilmiştir.

Kritovulos, bu müthiş topu şöyle anlatmaktadır: "Kesif bir odun kömürü tabakasıyla tamamen kuşatılmış olan bu külçe erimiş hale gelinceye kadar, üç gün üç gece cehennemi bir ateşi devam ettiriyorlardı. Sonra bu sıvıyı iç boşluğu (hatta otuz pusluk fazlasıyla) tamamen doldurunca kadar, topraktan yapılmış bir boru vasıtasıyla akıtıyorlardı. Kundağı olmayan bu topu toprak ve iri taşlarla destekliyorlar, sonra büyük bir barut hakkı ile doldurup bu barutu büyük bir ağaç tıkaç ile tazyik ediyorlar. O zaman barut hakkını tutuşturacak fünyeye ateş veriliyordu. Barut aklın alamayacağı bir hızla ateş ediyordu. Önce dehşetli bir gürültü patlıyor. Bunu duyulmamış bir çatırdı ile toprağın müthiş sarsıntısı izliyordu. Aynı zamanda canhıraş bir patırdı ile bir şimşek parıltısı ve bunun arkasından kalın bir duman ile beraber müthiş bir alev meydana getiren barutun yan-

ması yıldırım hızıyla havayı yararak, gidip surlara çarpan gülleyi fırlatıyordu. Bu taş gülle, suru müthiş bir surette yerinden oynatıyor, kagir inşaatı delik deşik ederek etrafa binlerce parça saçıyor ve düştüğü yerin yakınında bulunanları yere sererek perişan ediyordu."

Sonun Başlangıcı...

Tarihler 6 Nisan 1453'ü gösterirken yaşlı ve yorgun Bizans artık son günlerini yaşamaya başlamıştı. II. Mehmet, verilere göre sayısı yüz ile üç yüz bin kişi arasında değişen ordusunu Bizans önlerine kurmuştu. Batılı kaynaklar Osmanlı ordusunu biraz abartarak üç yüz bin civarında göstermekte, buna karşılık Bizans ordusunu da oldukça azaltarak beş-on bin civarında göstermektedirler. Tarafsız olarak değerlendirildiğindeyse Osmanlı ordusunun yüz elli bin kişi civarında, Bizans'ın savunma gücünün elli bin ile yüz bin kişi arasında olduğu söylenebilir.

Bizans'ı denizden kuşatacak ve fetih için kilit rollerden birini oynayacak olan Osmanlı donanması da kaynakların verdiği bilgiye göre şöyleydi: Osmanlı donanmasına Baltaoğlu Süleyman Bey kumandanlık ediyordu. Bu donanma 12 adet büyük Galeri, çifte güverteli 80 gemi, 25 kıta biraz daha küçük gemi, birkaç Brikten oluşuyordu ve toplam yelkenli sayısı 145'ti. Hammer'e göreyse Türk donanması 18 kadırga, 48 adet iki tarafı iki sıra kürekli Breme denilen gemi, 25 adet nakliye gemisi, 300'den fazla küçük gemiyle tamamı 420 parça deniz vasıtası ediyordu.

Hayatının en güzel çağlarında herkesin başında gençlik rüzgarları eserken, 21 yaşındaki Osmanlı Sultanı II. Mehmet, Bizans'ın etrafında ki tepelerden birine karargahını kurmuş, yüzyıllardır birçok hükümdarın ve sultanın şöhretini

duyup hayal kurduğu, ancak içerisine bir adım bile atamadığı ve kapılarından dönmek zorunda kaldığı bu şehre bakıyordu...

Aklına, yetişmesinde büyük emeği olan Zağanos Paşa'nın ezberlettiği Hz. Muhammet'in bir sözü geldi: "Kostantiniye mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutandır. Onun askeri ne güzel askerdir." Bundan başka hocası Zağanos Paşa kendine bu işin padişahlığın ilk şartı olduğunu da söylemişti. Orada kararını vermiş ve dudaklarından tek cümle dökülmüştü.

"Ya ben Bizans'ı alırım ya da Bizans beni."

II. Mehmet tüm dünyanın gidişatını değiştirecek bu kararı verdiği andan itibaren ne gerekiyorsa yapmıştı. Boğaziçi'nde Boğazkesen Hisarı'nı yaptırmış, bu şekilde Bizans'a Karadeniz'den gelebilecek yardımların önünü kesmişti. Mora'dan Bizans İmparatoru'nun kardeşlerinden gelebilecek yardımları engellemek için de komutanlarından Turhan Bey'i o tarafa göndermişti. Zağanos Paşa da Avrupa'dan gelecek yardımları durdurmak için Galata'daki Cenevizlileri kontrol altına almıştı.

Bu şekilde fetih için her şeyi hazırlayan II. Mehmet, Doktor Martman'a göre karargahını Tekfur Sarayı ile Saint Romen yani Topkapı karşısına kurmuştu. Kritavulos'a göre Sultan Mehmet, Topkapı'nın karşısında ve surlardan dört stat yani 500 adım uzakta yerleşti. Bu şekilde padişah istihkam hattının tam merkezi noktasında yerini almıştır. Hammer, 6 Nisan Cuma günü Sultan Mehmet'in şehir önünde görünerek, Eğri Kapı'nın (Kaligarya) karşısına gelen tepenin arkasına çadırını kurduğunu belirtir. Onun ifadesine göre, Türk ordusunun oluşturduğu saha sarayın tahta kapısından yaldızlı kapıya kadar ulaşıyordu.

İstanbul'un Fethine dair hadis-i şerif

Letüftebanne'l-Kostantiniyye tü Feleni'mel-emiru emiruba Veleni'me'l-ceyşü zâlike'l-ceyş.

Kostantıniyye şüphesiz fethedilecektir. Onu fetheden emir ne güzel emirdir. Bu asker ne güzel askerdir.

II. Bölüm
BİZANS'IN SON GÜNLERİNDE DÜNYA DEVLETLERİ

Bizans'ın Son Günlerinde Dünya Devletleri

II. Mehmet Bizans kapıları önüne geldiğinde Avrupa devletleri hızlı bir değişim sürecine girmişti, Ortaçağ Avrupa'sının en belirgin özelliklerinden biri olan derebeylik düzeni, hızla yerini merkezi hükümet fikrine bırakmakta ve tek tük kalan derebeyleri de son demlerini yaşamaktaydılar.

Hristiyan dünyasını birleştirme potansiyeline sahip olan tek kurum Papalık eski gücünü çoktan kaybetmekle birlikte, doğudan gelen Osmanlı tehlikesine karşı Avrupa topraklarını korumak için çeşitli planlar yapmakta ve halkı bu yönde yeni bir haçlı seferi için bir araya getirmeye çalışmaktaydı. Bu zamanda mevcut Avrupa devletleriyse şunlardı:

Denizlerin Hakimi Venedikliler

Bizans'ın son günlerini yaşadığı tarihlerde Venedik, Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biriydi ve denizlerin tek

hakimi durumundaydı. Akdeniz tamamen Venedikli denizcilerin elinde bulunuyordu. Uzun zamandan beri Akdeniz şehirleri arasındaki ticari işlerin sahibi olan Venedikli denizciler, yaptıkları bu işten büyük para ve servet kazanmışlardı. Sonuçta büyük bir refah içinde rahat bir hayat sürüyorlardı. Venedik, bir asiller cumhuriyetiydi. Cumhuriyetin başında seçimle işbaşına gelen Doçlar bulunuyordu.

Habsburg Hanedanı'nın Almanya'sı

Almanya büyük bir imparatorluktu. İrili ufaklı beş yüz civarında devlet bu imparatorluğun bir parçasıydı. Adı devlet olan bu devletlerin bazıları bir köy kadar bile değillerdi. İmparatorluğun merkezi Viyana'ydı. Bugünkü Avrupa'nın mevcut devletleri Avusturya, İsviçre, Hollanda ve Lüksemburg bu imparatorluğun içindeydi. Sayıları beş yüz civarındaki bu küçük devletler feodal bir yapıya sahipti. İmparatorun bu devletler üzerinde sınırlı bir hakimiyeti vardı.

Yüz Yıl Savaşlarının Yorgunu Fransa

Orta çağın feodalitesinden henüz tam olarak kurtulamayan Fransa merkezi idareye doğru hızla ilerliyordu. Fransa Avrupa'nın en fazla nüfusa sahip ülkesiydi. Fransa'nın çeşitli yerlerine dağılmış olan dük, kont, baron veya senyörlerden bazları kraldan da etkin bir haldeydiler ve hâlâ şövalyelik ruhu buralarda hakimdi.

Fransa'da krallık Capet hanedanının elindeydi. Merkezi Dijon olan Burgonya Dukalığı, kral hanedanı ile rekabet halindeydi. Fransızca, Latince'den sonra edebi bir lisan olarak kullanılıyordu.

Bütün Avrupa devletlerinde olduğu gibi burada da adım adım hissedilen Osmanlı tehlikesi, yöneticileri ve halkı derin derin düşündürüyordu.

Endülüs'ün Son Demleri

İspanya yarımadasında Aragon, Kastilya, Navar ve Portekiz devletleriyle Müslüman Beni Ahmer Devleti hüküm sürüyordu. Aragon Kralları aynı zamanda Napoli ve Sicilya kralıydılar. Ancak Aragon Kralı Ferdinand, Kastilya Kraliçesi İsabelle ile evlendikten sonra İspanya Kralı unvanını almıştı. İspanya bu sıralarda hem topraklarında hem de deniz sularında hızla güç kazanmakta ve zayıf ülkeleri hakimiyeti altına almak için çalışmaktaydı.

O tarihlerde Avrupa'nın ilk ve tek Müslüman devleti olan Endülüs, merkezi Granada olan küçük bir alanda varlığını sürdürmekteydi. Toprakları küçük de olsa bu devlet sarayları, bahçeleri, verimli vadileri, medreseleri ile sahip olduğu medeniyetin en güzel örneklerini sergiliyordu. Ancak asırlarca bu topraklara sahip olan Müslüman-Arap devletleri iç savaşlar nedeniyle iyice zayıflamışlar, Avrupa'nın batısındaki Müslüman varlığının neredeyse sonuna gelinmişti.

İtalya

Bu dönemde diğer Avrupa devletlerinde görülen siyasi hava benzer şekilde İtalya'da da mevcuttu. İrili ufaklı birçok devletten "Napoli" diğerleri arasında zenginliği ve gücü ile öne geçmiş durumdaydı. Bu devletin başında aynı zamanda Aragon ve Sicilya Kralı olan Alfonso bulunuyordu. Balkanlar'ı kaplayıp Avrupa'ya doğru hızla ilerleyen

Osmanlılar karşında telaşa düşen devletlerden biriydi. Bunun dışında İtalya topraklarında merkezi Floransa olan "Toskana/Milano dukalığı" yanında birkaç devlet daha bulunuyordu.

Açık Denizlerin Sahibi Cenevizliler

Ceneviz de Venedik gibi bir deniz devletiydi. Ancak bulunduğu alan ve etkiliği açısından Venedik'e göre ikinci derecede bir devletti. Akdeniz'de Midilli, Sakız, Sisam, Nikarya adaları ile Kırım'da Kerson ve Kuzey Anadolu'da Amasra limanına sahiptiler. Cenevizliler genellikle sahillerden içeri alınmazlardı, genelde deniz kıyısında depolar kuruyorlardı ve bu limanların çevresiyle büyük ticari ilişkilere giriyorlardı. Bizans'ın son günlerinde Galata Cenevizlilerin elindeydi. Cenevizliler denizlerde en büyük rakipleri olan Venedikliler ile daima rekabet halindeydiler.

Fransa Topraklarında İngilizler

İngiltere Yüz Yıl Savaşları'nın (1337-1453) sonlarına doğru Fransa'nın kuzey ve kuzeybatı topraklarını ele geçirmişti. Avrupa içlerine kadar ilerleyen İngiltere bu kıtadaki siyasi gelişmelerden uzak kalmaya çalışıyordu. İngiltere bir ara Orleans'a kadar olan Fransa'nın neredeyse yarısını işgal etmiş haldeydi.

Rusya'nın Yükselişi

Bu sıralarda Rusya yavaş yavaş güçlenmeye başlamış, Altınordu Devleti'nin baskısını da hemen hemen üzerinden atmış görünüyordu. Moskova Prensliği, Kör Basil ve

Büyük İvan (1425-1505) liderliğinde yavaş yavaş dünya siyasetine ağırlığını koymaya çalışıyordu.

Lehistan (Polonya)

Litvanya Büyük Dukalığı ile birleşik halde bulunan Lehistan, güçlü komşuları arasında sıkışmış bir haldeydi. Çok büyük topraklara sahip olan bu ülkenin denizlere sahili yoktu. Osmanlıların sınırları hızla Lehistan'a doğru ilerlemekteydi.

Macaristan

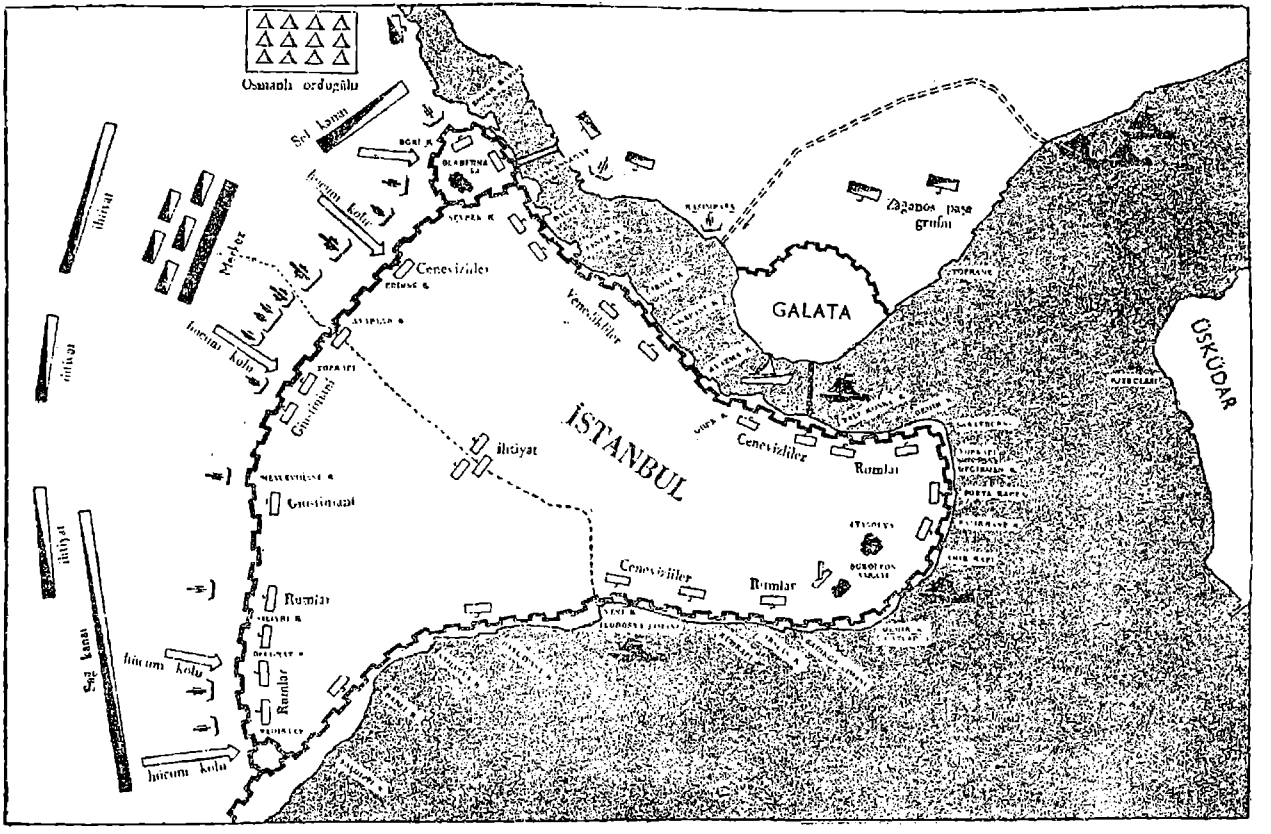
Erdel, Belgrad, Hırvatistan, Slovakya, Bohemya ve Moravya'dan oluşan Macar ülkesinde Hunyadi Yanoş kral naibiydi. Habsburglardan Kral V. Lazslo'dan (1453-1457) sonra krallık fiilen Hunyad'ın tek oğlu Mathiyas Karvinos'un eline geçmişti. Güçlü ordusu ile Avrupa'nın en güçlü devleti halinde olan Macaristan, Orta Avrupa'ya hakim olma iddiasındaydı. II. Mehmet'in Avrupa topraklarında hızla ilerlemesi karşısında en büyük engel Macaristan'dı.

İslam Dünyasının Lideri Mısır Memlukluları

Bu çağın Afrika ve Asya topraklarında Sudan'ın kuzeyi Bingazi, Asya'da Hicaz, Suriye, Ürdün, Filistin, Lübnan bu devletin egemenliği altındaydı. Bunun dışında Çukurova'daki Ramazanoğulları beyliği bu devlete bağlıydı. Ayrıca Dulkadiroğulları üzerinde de Memlukluların hakimiyet kurmaya çalıştığı görülüyordu. Dönemin en parlak medeniyetine sahip bu İslam ülkesinin Abbasi halifelerini

topraklarında barındırması yanında, Kutsal Toparaklar'ın da hakimiyeti altında olması, Memluk devletini siyasi açıdan tüm Müslümanların lideri haline getiriyordu. Memluk şehirlerinden Kahire, Şam ve Halep'te Avrupa şehirlerinde benzeri görülmeyen ihtişamda sanat eserleri bulunuyordu.

III. Bölüm
ORTAÇAĞ BİTERKEN YENİ ÇAĞ BAŞLIYOR

İstanbul muhasarasında ilk tarafın vaziyetini gösterir krokî. (Beyaz gemiler Bizans, siyahlar Osmanlı donanmasını göstermektedir)

Boş Yere Çırpınışlar...

Bizans adım adım kaçınılmaz sona doğru sürüklenirken, yüzlerce yıllık bu imparatorluğun başında Konstantin Paleologos bulunuyordu. Yanında ise komutanları Grandük Lukas Notaras, Dimitrios Cantacusinis, Paleogos hanedanından Nicepto, Theophil, Teodor, Caristinus, Venedikli Contarini, Loredano, Gabricll, Trevsano, Venedik Konsülü Battista Gritti, Katalan Konsülü Girolamo Minotto, Pedro Juliano vardı. Haliç'teki filonun komutanı Jorj Dorya'ydı.

Cenevizli Justinyan, İmparator tarafından bütün askerlerin generali olarak görevlendirilmişti. Savunma güçleri sadece Bizans güçlerinden oluşmuyordu. Venedik, Ceneviz, Papalık ve diğer bazı Avrupa devletlerinden de yardım için askerler gelmişti. Kuşatmanın ilk günlerinde İmparator Konstantin Paleologos ordugahını Bayrampaşa Deresi

vadisinde, Topkapı ile Edirnekapı arasındaki bir yere kurmuştu. İmparatorun bulunduğu yerde meşhur Cenevizli komutan Justinyan'ın emrinde 500 Cenevizli yer alıyordu.

Topkapı'nın kuzeyinde bulunarak yanından Likos deresi geçen (Hücum Kapısı) Katolik "Thedor de Carustus" tarafından, Edirnekapı bölgesi Brochiardi kardeşler denilen üç kardeş tarafından, Hebdomon -Tekfur Sarayı- bölgesi Venedikli "Girolama Minotta" komutasındaki Venedikliler tarafından, Eğrikapı bölgesi, Romalılar, Sakızlılar ile Kardinal İsidor tarafından savunuluyordu. Topkapı'dan güneye, Marmara tarafına kadar olan sur ve kapılar, Venedikli Dolfin, Rum Theophile Pleologue, Cenevizli Maurizio, Gattaneo ve Venedikli Fabruzi Conaro tarafından korunuyordu. Venedikli Dolfin, Silivri Kapı'sını, Venedikli Caterino Contarini de Yedikule'deki Yıldızkapı'yı korumakla görevlendirilmişti.

Marmara tarafında ve deniz kıyısındaki surlar, savaşa silahlı olarak katılan papazlar ile Jacque Contarini emrindeki Venedikliler tarafından savunuluyordu. Ahırkapı bölgesindeki Cucelon sarayında Pedro Juliano emrindeki Katalanlar bulunuyordu. Haliç kıyısındaki surlar, Giritli gemiciler ve arbaletçilerle, bunlara komuta eden Ortodoks Rumların meşhurlarından Başvekil Grandük Lucas Notaras ve Cenevizli iki sergerde tarafından geceli gündüzlü korunmaktaydı. Haliç'in giriş noktasındaki fener Gabriel Trevisano komutasındaki Venedikliler tarafından tutulmuştu.

Bütün bu hazırlıklardan başka şimdi Fatih Camisi'nin bulunduğu yerdeki Havariyun Kilisesi'ne papazlardan oluşan bir kuvvet yerleştirilmişti. Bu kuvvetlere Demetrius Cantacusinus ile Nicephore Paleologos komuta ediyordu.

Son Bizans İmparatoru Konstantin ve başveziri Notaras

Ah Bizans Ahh...

Hiçbir güzel düşünülemez ki güzelliği ve cazibesi, renk ve letafeti, ziynet ve ihtişamı nefretler ve alaylarla yad edilsin. Hiçbir şehir düşünülemez ki tabiatın en müstesna, en taze, en saf güzelliklerini taşıdığı halde tarihin en acımasız eleştirilerine hedef olsun. Bu talihsizliğe, bu haksız saldırılara maruz yalnız bir şehir vardı: Bizans...

Bu şehrin kuruluş amacı, Roma İmparatorluğu'nun kurtuluşunu Ortadoğu'da aramaya dayanan köklü politika değişiminin son aşamasıydı. En zengin eyaletler olan Suriye, Filistin ve Mısır hep doğudaydı. Filistin'de doğan ve imparatorluğa yeni bir soluk getiren Hristiyanlık imparatorluğun resmi diniydi. 312 yılında Konstantin, Hristiyanlara ibadet özgürlüğünü tanımış, 325'te ise İznik Konsülü'nde aynı Hristiyanları, belki kendisinin de paylaştığı tek inançta ortaklaşmaya zorlamıştı. İşte bu tarihten itibaren başta mezhep çekişmeleri, sefil yaşantılarıyla tarihte önemli bir yer işgal etmişti. Kurulduğu tarihlerden 1453'e gelinceye kadar Bizans kelimesi dedikoduculuğa ve ahlaksızlığa karşılık olarak kullanılmış, son zamanlarında ise "Sefil Bizans"ı süngülerle parçalamak fikri bile duyulmuştu.

Tarihler 6 Mayıs 1453'ü gösterdiğindeyse II. Mehmet yukarda bahsi geçen "ejder"i ve onun kadar güçlü diğer topları Bizans'ın kalın surlarını parçalamak için ateşleme emrini vermişti. Nisan ayının 12. günü büyük bombardımanın başladığı gündü. Bugünden başlayarak şehrin düştüğü güne kadar, aralıksız devam eden top atışları surları yıkamaya çalışıyor, çıkardığı korkunç sesler de Bizans halkını büyük bir ümitsizliğe sevk ediyordu.

Bizans'ı savunan askerler surların yıkılan kısmına boş yere içi yün dolu hararlar asıyorlar, zar zor surun her gün en fazla tahribata uğrayan yerlerini mümkün olduğu kadar çabuk tamir etmeye çalışıyorlardı.

Adeta ölüm kalım savaşının yaşandığı bu günleri Kritovulas şöyle anlatmaktadır: "Bütün bunlar hiçbir fayda getirmedi. Çünkü taş gülleler bu savunma araçlarını parçalıyor, etrafa dağıtıyordu. Nihayet ağaç kütükleri, büyük kirişler getirdiler, bütün gece bu ağaçları birbirine bağlayarak bilhassa aralarını taşlar, kaya parçaları, ele geçen ağaçlar, asma ve sedir ağaçlarının dallarından yapılmış ve demetleri kesilmiş kamış ve buna benzer bitkilerle yapılmış yığınlar, kısaca çoğunluğunu ateş alabilen eşya ile doldurarak, sonra yağlı ve killi toprak vasıtasıyla bunları karıştırarak mümkün olduğu kadar sağlam şarampoller yaparak, dış surun gediklerini kapatmaya çalışıyorlardı. Bu el çabukluğuyla yapılmış barikatların, rasgele inşa edilmiş duvarların önüne içi yün dolu hararları, manda ve öküz gibi hayvanların derilerini koymuşlardı. Bunların üzerine Türk ordusunun uçları ateşli oklarıyla ateş alması korkusu ile durmadan su döküyorlardı."

Tarihçi Kritovulas'un anlattıklarıyla sadece Bizans'ın Türkler tarafından nasıl ele geçirildiği ortaya çıkmıyor; bu anlatılanlarla medeniyet tarihinde büyük bir vazife görmüş, ilk çağların bütün geleneklerini ve hazinelerini saklayıp insanlığa hizmetini sunmuş bu hizmetiyle de "insanlığın hafıza kitabı" unvanını kazanmış bir halkın son çırpınışını ve ümitsizliğini gözler önüne seriyordu.

Bizans'ta çeşitli ırklara mensup milletler yaşıyordu. Bu milletler arsındaki tek bağı "din birliği" oluşturuyordu. Osmanlılarda da hemen hemen aynı durum mevcuttu. Bizanslılarda Ortodoksluğu kabul edenler en önemli makamlara oturdukları gibi, Osmanlılarda İslamiyet'e girenler

devletin en kritik işlerini idare edecek konumda bulunuyorlardı. Bizans'ın saray entrikaları, harem cinayetleri Osmanlı'da da aynen gerçekleşmişti. Yalnız Osmanlılar, Bizans'ı karargah yaptıktan sonra, Hristiyanlık alemine hücum için dayanak noktası olarak görmüşlerdi. Bizanslılar zamanında ise asıl Bizans şehri Gulların, Hunların, Avarların, Slavların, Arapların ve Bulgarların saldırılarına hedef olmuştu. Fakat bütün bu saldırılar Bizans'ın kalın surları önünde eriyip gitmişti.

Büyükada Alevler İçinde!

Bizans'ta bunlar olurken, Osmanlı donanması II. Mehmet'in emriyle Baltaoğlu Süleyman Bey'in idaresinde denize yelken açtı. Hedef Marmara adalarıydı. Kendi derdine düşmüş Bizans'ın desteğinden yoksun adaları ele geçirmek hiçde zor olmamıştı. Sadece biri hariç: Büyükada...

O zaman "Prinkipos" adıyla bilinen bu adanın kalesi, Bizans İmparatoru'nun emriyle tamir edilerek sağlamlaştırılmıştı. Büyükada Osmanlı güçlerinin saldırılarına bütün gücüyle direnmeye başladı. Top ateşlerine rağmen adanın ele geçirilmesinin uzayacağını anlayan Osmanlı donanmasının komutanı Baltaoğlu Süleyman Bey, surun etrafına ot, ağaç, kükürt ve katran dökülerek yakılmasını emretti. Büyükada'nın her tarafında yükselmeye başlayan alevler karşısında direnme şansı olmadığı gören adanın sahipleri, çaresiz Büyükada'yı Osmanlılara teslim etmek zorunda kaldılar.

II. Mehmet'in Dehası

Tarihçilerin birçoğu, Bizans'ın surları döven o zamana kadar benzeri görülmemiş topların ismini her zaman Ma-

car Urban'la birlikte zikrederek, II. Mehmet'in Bizans'a gözünü diktiği ilk günden fethin gerçekleştiği son güne kadar bu iş için gerekli her şeyle bizzat ilgilendiği sürekli olarak belirtmişlerdir. Kuşatma başladıktan sonra bile II. Mehmet, daha denemeye bile fırsat bulamadığı yeni icatlarını savaş alanına sürmeye karar vermişti. Bu icatlardan biri, bugün "havan topu" olarak bilinen bir silahtı. Bu yeni icat hakkında Kritovulos şunları kaydetmiştir:

"Padişah düşmanlarının hakkından gelebilmek için yeni bir alet icat etmeyi düşündü. Top dökümcülerini çağırttı ve onlara top gülleleriyle limanın girişinde dizili olan Hristiyan gemilerini batırmanın mümkün olup olmadığını sordu. Onlar da her taraftan engel olacak olan Galata surlarından dolayı bunun mümkün olmadığını söylediler. O zaman II. Mehmet onlara yeni bir ateşli silah yapmalarını emretti. Bu öyle bir alet olacaktı ki, havaya, gayet yükseğe attığı taş güllesinin biraz şeklini değiştirmekle bu güllevi dikey olarak geminin güvertesine düşürecek ve derhal gemiyi sulara gömecekti."

II. Mehmet, ustalara bu yeni topun bütün planlarını ve hesaplarını açıkladı. II. Mehmet'ten gerekli bilgileri alan ustalar, bu şekilde bu işin mümkün olabileceğini söylediler. Aldıkları plan ve çizimler doğrultusunda ustalar tarafından bu top üretildi. Arazi iyice kontrol edildikten sonra bu yeni savaş aleti, Galata burnunun biraz aşağısına; Hristiyan donanmasının işgal ettiği yerin tam karşısına yerleştirildi. Ateş edildikten sonra büyük bir gürültü ile patlayan topun güllesi gökyüzüne yükseldi ve denizdeki düşman gemisinin üzerine tam isabetle düştü ve gemiyi parampar-ça ederek denizin sularına gömülmesine neden oldu.

Saman Alevi Gibi Yanıp Sönen Kurtuluş Ümitleri

Bizans her taraftan kuşatılmış şehrin halkı adeta duvarlar içinde tutsak bir halde kalmışlardı. Tarihler 20 Nisan'ı gösterdiğinde Bizans için denizde bir kurtuluş ümidi belirmişti. Marmara'nın suları üzerinde görülen filo bütün Bizans halkını sevince boğmuştu. Çünkü gelen gemiler Papa tarafından gönderilerin dört Ceneviz ve bir Rum gemisiydi. Gemiler tıka basa mühimmat ve erzak yüklüydüler. Şayet bu gemiler Haliç'i geçip şehre ulaşırlarsa, hem şehri canla başla savunan askerler hem de günden güne büyük sıkıntı içine düşen halk için çok iyi olacaktı.

Sadece Bizans halkı için değil, şehri kuşatan Osmanlılar tarafından da görülen bu gemilerin Haliç'e yönelmesi üzerine II. Mehmet derhal donanma komutanı Baltaoğlu Süleyman Bey'i çağırarak, gemilerin önünün kesilerek durdurulmasını emretti. Osmanlı donanması hemen alınan emri yerine getirmek için hareket etti. Ancak talih ve hava koşulları onlardan yana değildi.

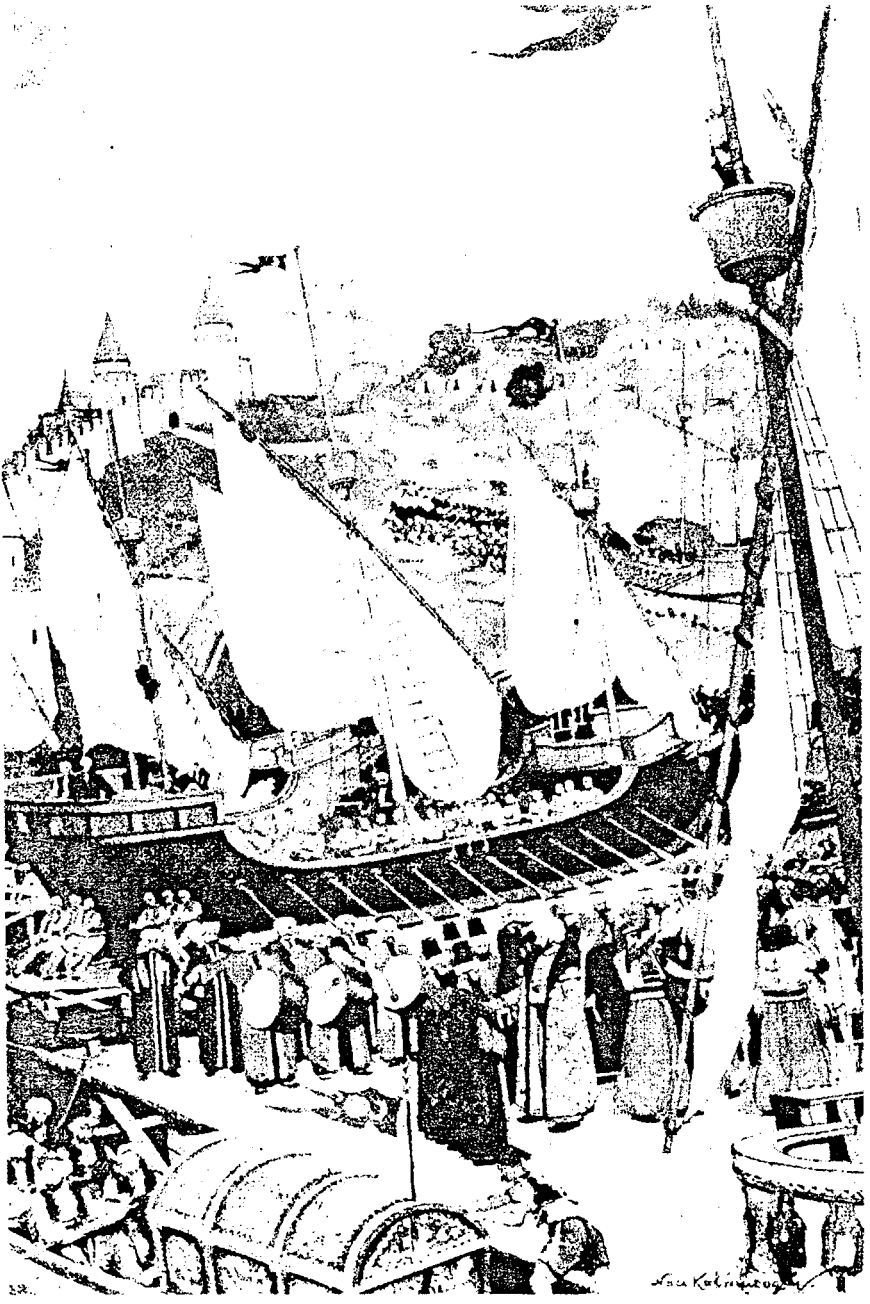
Bizans'a yardım için çırpınan gemiler rüzgarın ve akıntıların yardımıyla Saraybumu'ndan Haliç'e doğru ilerlerken, Osmanlı gemileri ters esen rüzgardan etkilenerek akıntıya karşı kürek çekmek zorunda kalmışlar ve Haliç'e girmek isteyen yardım gemilerinin ilerlemesine bir türlü engel olamamışlardı. Şüphesiz Osmanlı gemileri sayıca bu gemilerden çok üstündü. Ancak Ceneviz gemilerinin bordaları Türk gemilerinden oldukça yüksekti. İki filo birbirileriyle Tophane ve Sarayburnu arasında karşılaşınca aralarında büyük bir çarpışma başladı. Sonuçta Venedik gemilerinin bordalarının yüksekliği ve meşhur "Rum ateşinin" yardımıyla Venedik gemileri Haliç'e girmeyi başararak, istenilen yardımı Bizans'a ulaştırdılar.

Bizans halkı için saman alevi gibi yanıp sönen bir ümit parıltısından öte geçmeyen bu durum, Batılı tarihçiler tarafından efsanevi bir başarı olarak yorumlanmış ve öylece kayıtlara geçmiştir. Bütün bu gelişmeleri kıyıdan izleyen Osmanlı Padişahı II. Mehmet heyecanından yerinde duramamış, atını denize sürerek kaftanın etekleri suya gömülünceye kadar denizde ilerlemiş, ancak hiçbir şeye engel olamamıştır. Avuçlarının içinden adeta kayıp giden Ceneviz gemilerini sadece seyretmek zorunda kalan padişah, bu işin sorumlusu olarak gördüğü Donanma Kumandanı Baltacıoğlu Süleyman Bey'i yüz değnek vurmak suretiyle cezalandırmış ve onu görevden alarak yerine Hamza Paşa'yı getirmiştir.

Tez Gemiler Karadan Yürütülsün!

Ceneviz gemilerinin bu başarısı çaresiz Bizans halkını büyük bir sevince boğmuş, gelen erzaklar da bir parça olsun onların sıkıntılarını azaltmıştı. Ancak bir an önce şehri ele geçirerek "Bizans Fatihi" olmayı kafasına koyan II. Mehmet, bu durum karşısında hiddetinden köpürmüş ve derhal durumu gözden geçirmek üzere Divan'ı toplamıştı. Kurulan mecliste Sadrazam Çandarlı Halil Paşa, Zağanos Paşa, Molla Gürani ve Akşemsettin hazır bulunuyorlardı.

Kısa bir durum değerlendirmesi yapıldı. Bugüne kadar denizden yapılan bütün saldırılar sonuçsuz kalmış, karadan yapılan hücumlardan birinde de kullanılan büyük kulelerden biri savunma tarafından yakılmıştı. Herkes fikrini söyledi. Başta Zağanos Paşa olmak üzere Molla Gürani ve Akşemsettin yeni çözümler bulunması ve bir an önce bu işin bitirilerek köhne Bizans'ın tarihe karıştırılmasında hemfikirdiler. Bir kişi hariç: Sadrazam Çandarlı Halil Paşa...

Gemilerin karadan yürütülüşü.

Devletin en üst makamında yer alan Halil Paşa hakkında tarihin söylentileri ne derece doğru bilinmemektedir. Ama hayat tarzına bakıldığında hiçbir zaman savaş tarafı olmadığı anlaşılan, belki de aşırı ihtiyattan kaynaklanan fikirleri nedeniyle kendi sonunu kendi elleriyle hazırlamıştır. O son olayın da göz önüne alınmasını, bu işin uzaması durumunda Avrupalıların mutlaka yardıma geleceklerini ve durumunda büyük bir başarısızlık meydana geleceğini söylüyor ve Bizans'a teklif edilecek bazı şartlarla kuşatmanın kaldırılması teklif ediyor, Bizans'tan senede yetmiş bin duka altın vergi istenmesini istiyordu.

Savaş taraftarları bu teklife hemen karşı çıktılar. Herkes ağız birliği etmişçesine işin yarım bırakılmamasını ve bir an önce bitirilmesini istiyorlardı. Bunun da tek yolu vardı. O da imkansızı başarmak! Bu imkansız olan şey neydi? İşte bu konu üzerinde genç padişah uzun süredir düşünmekteydi. 18 Nisan'da Osmanlı donanması Haliç'i geçmeye çalışmış, ancak Haliç'in ağzına gerilmiş zincirler buna imkan vermemişti. O zamandan beri padişah bu engelin nasıl aşılabileceğini düşünüyordu. Artık kararını vermişti. Gemiler karadan yürütülecekti.

Beşiktaş önünde toplanmış olan Türk donanmasının karadan yürütülerek Haliç'e indirilmesi sanıldığı kadar kolay olmamıştı. Çünkü seçilen güzergah engebeli ve zorluydu. II. Mehmet tahta ile örtülü bir yol yaptırarak, gemilerin kolayca taşınması için tahtaların üzerine sığır ve koç yağı sürdürdü. İki sıra kürekli yetmiş üç ve beş sıra kürekli daha büyük birkaç gemi bir gece içinde tepelerden ve vadilerden geçerek Haliç'e girdi. Her gemide kaptan baş tarafta ve kılavuz arkadaydı. Yelkenler açılmış, borular, davullar çalınıyordu.

Sabahın ilk ışıklarıyla beraber Bizans halkı, Türk gemilerini geçilmez sandıkları zincirlerin arakasında Haliç'in içinde gördükleri zaman, bu kuşatmanın şimdiye kadar olanlardan çok farklı olduğunu görmüş ve kaçınılmaz bir sona doğru adım adım gittiklerinin farkına varmışlardı.

Ya Ben Bizans'ı Alırım Ya da Bizans Beni!

Şüphesiz Bizans halkı gibi adım adım şehrin elinden kayıp gittiğini görenlerden biri de son Bizans İmparatoru olma talihsizliğine sahip olan XI. Konstantin'di. Son imparator karşındaki padişaha hemen elçiler göndererek yapılabilecek son teklifini yaptı. Şimdiye kadar savaş tarihinde ender görülen bu ağır şartlar şunlardı: Bizans surlarına kadar olan bütün İmparatorluk arazisi Türklere teslim edilecek, Bizans'taki güvenlik ve düzen Türkler tarafından sağlanacaktı.

II. Mehmet bu teklife dönüp bakmadan tarihe geçecek şu cevabı verdi:

"İmparatorunuza söyleyiniz ki, ancak kayıtsız şartsız bir teslimi kabul ederim. Ya ben Bizans'ı alırım ya da Bizans beni!"

Zaharia'nın İhaneti

Tarihin en ilginç buluşlarından biriyle gemilerin karadan yürütülerek Haliç girişindeki zincirlerin engelini ortadan kalktığını gören ve yaklaşık yetmiş civarındaki gemiden kurtulmak isteyen Bizanslılar, kilisede toplanıp bu işin nasıl olacağını konuşmaya başladılar. Yapılan bütün konuşmalar gemilerin yakılması konusundaydı. Karar da bu yönde verilmişti. Ancak gemilerin nasıl yakılacağı konusunda bir türlü ortak bir karar verilemedi. Sonunda Trabzon Kadırga'sının sahibi Sinyor Jakomo Koko'nun teklifi kabul edildi.

Bu teklife göre gece yarısından sonra iki kadırga ile aniden Kasımpaşa Koyu'ndaki Türk filosuna bir baskın yapılacak ve filo ateşe verilecekti. Jakomo Koko bu işi bizzat yapacağını garanti etti. Ancak hesapta olmayan bir gelişme vardı. Zaharia adında bir Venedikli baskın planını Osmanlılara duyurdu.

Bizanslıların baskın işini bu şekilde öğrenen Türk donanması, dört gözle Bizanslıların gelmesini beklemeye başladı. Bizanslılar Zaharia'nın ihanetinden habersiz baskın için hazırlıklara başladılar ve bunun için üç gemi donatıldı. Bu gemilerin komutanlıklarına ise Jakomo Koko, Silvestro Trevizano ve Jiroloma Morozni getirildi.

Zifiri karanlık Haliç'in üzerine çöktüğünde baskın işiyle görevlendirilen gemiler, beraberlerinde Türk gemilerini tutuşturma için zift, çalı-çırpı ve barut gibi maddelerle dolu küçük teknelerle ağır ağır Haliç'in sularına açıldılar. Tam bu sırada dört gözle karanlığın yolcularını bekleyen Türk gemileri, hazır halde bekleyen toplarını ateşlemeye başladılar. Birbiri ardına ateşlenen toplar karşısında şaşıran ve üzerlerine düşen toplardan kendilerini kurtaramayan Bizans askerleri, geldikleri gemilerle birlikte Haliç'in mavi sularını gömülüp gittiler.

Bizanslı Kırk Fedai

Kasımpaşa kıyılarına yerleşen Türk donanmasının bir önce karşı kıyıya geçmesi gerekiyordu. Ancak bu şekilde Bizans iyice baskı altına alınabilecekti. II. Mehmet'in bu konudaki kararı kesinleşince, Osmanlı ordusunun mühendisleri tarafından yapılan binden fazla duba birbirine kancalar ve halatlarla bağlanarak Haliç'in üstüne yerleştirildi. Bu şekilde oluşturulan köprünün üzerinde beş kişi yürüyebiliyordu. Ancak köprünün yapılış amacı sadece bun-

dan ibaret değildi. Köprünün iki ucuna ve gemilere Bizans'ın surlarını dövecek toplar yerleştirilmişti.

Barbora, bu köprünün Kumbarahane ile Defterdar arasında kurulduğunu ve Bizans tarafındaki ucunun Ayvansaray olduğunu ifade etmektedir. Kısa zamanda göz açıp kapanıncaya kadar bir süre içinde gelişen tüm bu olaylar, Bizanslıların son ümit kırıntılarını da çoktan alıp gitmişti.

Bizanslılar, önceki gemi yakma teşebbüsünün başarısızlığına aldırmadan kurulan köprünün iki tarafındaki gemilerin yakılmasına karar verdiler. Alınan bu kararı Venedikli Jak Kok ve Bizanslı kırk fedai üzerine alarak yerine getirmeyi kabul etti. Yine Haliç'in sularına zifiri bir karanlık çöktüğü anda harekete geçildi.

Ancak önceki baskında olduğu gibi bu baskında da Türk tarafı muhtemelen bu işi öğrenmişti ve dört gözle gecenin davetsiz misafirlerini bekliyorlardı. Sonuç öncekinden farklı olmadı ve gelen Rum gemilerinin üçü Türkler tarafından batırıldı ve tayfaları da esir alındı.

Esir alın alınanlar Rumların gözleri önünde öldürüldü. Bu durumu haber alan Bizanslılar da buna karşılık iki yüz altmış Türk askerinin kafasını keserek, surların pencerelerine astılar.

Bunun üzerine II. Mehmet hiçbir ayrıma gitmeden ister Rum, ister Ceneviz olsun bütün gemilerin Haliç'in sularına gömülmesi için, Galata'nın yukarısındaki Sen Teodor Tepesi'ni tekrar toplarla doldurdu. Bu durum karşısında telaşlanan Cenevizliler, II. Mehmet'in huzuruna gelip kendilerinin bu işte tarafsız olduklarını ve sadece ticaret amacıyla burada olduklarını söyledilerse de padişah verdiği karardan dönmeyerek, bunların ticaret gemisi değil korsan gemisi olduğunu ve burada sadece karşı tarafa yardım için bulunduklarını söyledi ve bu işten dönüşün olmadığını bildirdi. Yapı-

lan ilk atışta bir gemi Boğaz'ın sularını gömüldü. Diğerleri çaresiz Galata evlerinin altına sığınmak zorunda kaldılar.

23 Nisan'dan Mayıs başlarına kadar Türklerin top ateşleri şiddetini arttırarak devam etti.

Durumun gün geçtikçe vahametini arttırdığını gören Bizans İmparatoru, kendisine verilen bir sözü hatırlatmak için Akdeniz'deki Venedik Donanması'nın Amirali Jak Loredano'ya gönderilmesi için küçük bir gemi hazırlattı.

İçinde on iki kişinin bulunduğu bu küçük gemi gecenin karanlığında yola çıktı. Önceki olaylardan iyi bir ders aldığı görülen bu geminin kaptanı, bu sefer Osmanlılara görünmeden Boğaz'ı geçmeyi başararak Akdeniz'e açılmayı başardı.

Bu küçük gemide bulunanlar Venedikli amirale, Hristiyanlığın sembollerinden olan Bizans şehrinin henüz düşmediğini ve bu konuda onun yardımcı olmasını imparator adına rica edeceklerdi. Artık imparator başta olmak üzere bütün Bizans halkı, kurtuluş ümidini Akdeniz'den gelecek bu yardıma bağlamıştı.

Şehre Atılan İlk Adım

12 Mayıs gününe gelindiğinde güneş Bizans halkı için henüz yeni bir ümitsizlik ışığı göstermeye başlamamıştı ki, elli bin civarındaki Osmanlı askeri Tekfur Sarayı'nın yakınında, Edirnekapı ile Kalikarya Kapısı arasındaki bölgeden şehre doğru büyük bir saldırıya giriştiler. Aynı zamanda Osmanlı topçuları bütün atışlarını bu yönde yoğunlaştırmışlardı. Surun bu kısmı sürekli top atışlarıyla büyük bir hasar görmüştü.

Osmanlı askerlerinin hücumu o kadar şiddetliydi ki, rivayete göre açılan bir gedikten Osmanlı askerlerinin bir kıs-

mı Bizans içlerine ilk adımlarını atmışlar ve Osmanlı askerleriyle Bizanslılar arasında boğaz boğaza çarpışmalar meydana gelmişti. Bu son saldırılar Bizans halkının şehri savunma gücünü tamamen kırmış ve herkes canını kurtarma derdine düşmüştü. Artık Bizans sokaklarında çaresizlik içinde nereye gittiği bilinmeyen insanlar görülmeye başlanmıştı.

Osmanlı kuşatmasının dozu arttıkça Bizans'ta birbiri arkasına toplantılar düzenleniyor, bu işten nasıl kurtulabileceği hakkında konuşmalar yapılıyordu. Mayıs'ın 9'unda ve 10'unda "Aya Maria" Kilisesi'nde her zamanki toplantılardan biri daha yapıldı. Haliç'e girmeyi başarabilen ve Bizans'a yardım getiren gemilerin yükü boşaltıldı ve Haliç'teki filonun başkomutanlığına Venedikli Alvazio Diedo getirildi.

Toprak Altında Ölüm Kalım Savaşı

Şehrin kuşatıldığı günden itibaren bir an önce bu işi bitirmek isteyen Osmanlılar, akla hayale gelmedik yollar deniyorlardı. Günden güne dayanma gücü zayıflayan Bizans'a karşı son olarak lağımlar kazılarak yeraltından şehre girilmesine karar verildi. Uzun bir çalışmayı gerektiren bu işin surların içinden fark edilmesini önlemek için, surların biraz ilerisindeki toprak yığınları siper alındı ve dikkatleri başka yöne çekmek içinde sürekli top atışları devam ettirildi. Bu şekilde kazma kürek seslerinin duyulmasının önüne geçilmişti.

Ancak evdeki hesap çarşıya uymadı ve her nasılsa kazma kürek sesleri Bizanslılar tarafından duyuldu. Kale içindekiler de Türkler gibi aynı yöne doğru lağım kazmaya başladılar. Aradan çok geçmeden yeraltında birbirlerinden habersiz işçiler, ellerinde meşalelerle burun buruna geldiler. Yeraltındaki kazı işini bırakan iki taraf, ellerine ne geçirdi-

lerse alıp korkunç bir savaşa başladılar. Toprak altından şehre ulaşmaya çalışan davetsiz misafirlerin yolunu kesmek için ev sahipleri tünelin direklerini ateşe verdiler. Sonuçta dayanaksız kalan toprak büyük bir gürültüyle çöktü. Lağım-kazma işinde görevli birçok Osmanlı askerinin hayatını kaybettiği bu girişim böylece sonuçsuz kaldı.

Şeytanın İcadı!

Lağım işinin başarısız olması sonucunda, şehre ulaşmak için yeni yolların denenmesine devam edildi. Bu yollardan biri de yürüyen kulelerdi. Bu kuleler surlardan beş on metre uzakta yapılmaya başlandı ve bu iş bir gece içinde dört saat gibi kısa bir sürede tamamlandı. Normal olarak bu kulelerin yüksekliği surlardan fazlaydı. Kulenin hareket etmesini sağlayacak tekerlekler yerine büyük makaralar konularak, kulenin itilmeden hareket etmesi sağlanmıştı. Bu iş için kulenin içinde askerler bulunuyordu.

Yeraltındaki işleri bile dikkatle takip eden Bizanslılar, yer üstünde nerdeyse gözlerinin önünde yapılan bu büyük kulenin yapımını anlayamamışlar, sabah güneşin ışıklarıyla birlikte bu dev kuleyi görünce "şeytani bir eser" sayıp şaşırıp kalmışlardı. Bu günlerde bizzat bulunup, gördüklerini günden güne yazan meşhur Barbaro, şehirde bulunan Bizans halkının tamamının bir ayda bile yapamayacaklarını söylediği bu kulenin, yukarda belirttiğimiz gibi kısa bir zaman içinde yapılmasından büyük bir hayranlıkla bahsetmektedir.

Ahşaptan yapılan bu büyük kulenin çatı keresteleri iki kat deve, manda ve öküz derisiyle kaplanmış ve ateşe karşı dayanıklı olması için boşluklarına toprak doldurulmuştu. Kulenin üstüne çıkabilmek için hem içerden hem dışardan merdivenler yapılmıştı. Kulenin tepesinde mazgallı bir

Constantin Dragazes Paleologos

dam ve alt katlarında da pencereler bulunuyordu. Kulenin içine toplar ve mancınıklar yerleştirilmişti. Yürüyen kule Topkapı surlarının karşısına getirilmişti.

Kule ile Bizans surları üstündeki askerler arasında büyük bir mücadele başladı. Topkapı surunun bir kulesi bu mücadele sonunda yıkıldı. O gün akşama kadar süren mücadele sonunda karanlık bastırdığında, kulenin dibinde bulunan çalılar Rumların su ile sönmeyen meşhur Rum ateşi (Gregois) sayesinde tutuşturularak kulenin alevler içinde kalarak yanması sağlandı. Ancak bu şekilde Bizanslılar bu şeytanın icadından kurtulmayı başarabildiler.

Dost Acı Söyler

Artık o güne, kaçınılmaz sona doğru gidilmektedir. Gece gündüz durmadan devam eden saldırılar karşısında surlarda açılan gedikler karşısında, halkı için yaptığı fedakarlık ve kahramanlıklarla tarihe geçen Bizans'ın son imparatoru XI. Konstantin, elinde bulunan kısıtlı imkanlarla şehri savunmaya çalışırken yaklaşan hazin sonu artık iyice görmeye başlamıştır. Ancak halk, her şeye rağmen elinde bulunan kum ve yün torbalarıyla surlarda açılan gedikleri kapamaya çalışmaktadır. Buna karşın Türk ordusunun, Marmara'da donanmanın ve nihayet Haliç'te karadan gelen filo ile kurulan köprünün üç tarafından açtığı ateşler karşısında daha fazla direnmek neredeyse imkansız gibiydi. İşte bu sırada Bizans İmparatoru, İsfendiyaroğlu İsmail veya Kasım Bey'i II. Mehmet'in elçisi sıfatıyla karşısında gördü. İki dostun hiçbir zaman birbirlerini görmek istemedikleri bir durumda konuşmaya başlayan İsfendiyaroğlu, II. Mehmet adına şu teklifi yaptı:

"Eğer Bizans derhal teslim edilirse, XI. Konstantin Mora despotluğuna tayin edilecek, halkın canına ve malına dokunulmayacak, isteyen istediği yere gitmekte serbest olacaktır."

Bunları söyleyen eski dost, bu şartların kabul edilmesi halinde şahsi olarak da II. Mehmet'in kabaran öfkesinin yatıştırılmasını sağlayacağını ilave etti. Bu tekliflere tek başına karar veremeyeceğini söyleyen İmparator hemen savaş meclisini topladı. Yapılan konuşmaların çoğunluğu karşı tarafın teklif ettiği şartlardan çok, karşı tarafın güvenilirliği konusunda olumsuz fikirlerle geçince sonuçta karşı bir teklif sunuldu. Bu teklif Osmanlılara haraç verilebileceği ve onlara tabiyetin kabul edileceği yönündeydi. Fakat şehre girmeyi kafasına koyan II. Mehmet bu karşı teklifi hiç düşünmeden reddetti.

Kuşatma Derhal Kaldırılmalıdır!

Bu olayların olduğu zamanlarda Avrupa'nın en büyük devleti olan Macaristan'da Hünyadi Yanoş adındaki komutan, Kral V. Ladislas'ın henüz çocuk yaşta olması nedeniyle kral vekili olmuştu. II. Mehmet Osmanlı tahtına oturduğunda, Hünyadi Yanoş kral vekili olarak padişaha bir elçi göndererek tebriklerini bildirmiş ve iki devlet arasında Semendire Anlaşması imzalanmıştı. II. Mehmet'in Bizans önlerine geldiği tarihlerdeyse kral büyümüş ve kendi tahtına oturup ülkesini yönetecek çağa gelmişti.

İşte tam bu sırada II. Mehmet'e gelen Hünyadi Yanoş'un elçileri; "Kralın idareyi ele alması nedeniyle Yanoş tarafından Osmanlılarla yapılan anlaşmanın geçerliliğini kaybettiğini, artık muhatabın kral olması nedeniyle de yeni bir anlaşma yapılması gerektiğini" söylediler.

Gelen elçilere yapılan anlaşmanın sadece iki şahıs arasındaki bir anlaşmadan ibaret olmadığını, atılan imzanın iki devleti temsilen atıldığını, devlet yönetiminde de sürekliliğinin esas olduğunu ve bu nedenle böyle burumun söz konusu olmadığını ifade eden II. Mehmet'in bu cevabı, bu bahane ile Bizans'a yardım etme amacında olan Hünyadi Yanoş'un bütün palanlarını boşa çıkarmıştı.

Aradan uzun süre geçmeden Hünyadi Yanoş'un elçileri tekrar II. Mehmet'in huzuruna çıkarak, Macar komutanının gerçek niyetini ortaya koydular. Elçiler tarafından padişaha iletilen tehdit dolu mesaj şöyleydi: "Bizans kuşatması derhal kaldırılmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde Macaristan, şehri kurtarmak için derhal harekete geçecektir. Zaten Avrupa'dan da bu iş için büyük bir donanma yola çıkmıştır."

Sonraki günlerde bu sözlerin sadece bir blöf olduğu anlaşılmış, Papa tarafından hazırlandığı söylenen böyle bir donanmanın mevcut olmadığı anlaşılmıştır. O güne şahit olanların anlattığına göre, Osmanlı Padişahı II. Mehmet de bu işin aslının olmadığını hemen anlamış, gelen elçilere cevap olarak Türk toplarına bakmalarını söylemiştir.

Meryem Ana'nın Göbeği Ne Kadar Kutsal?

Hünyadi Yanoş'un bu tehditleri ve kuşatmanın gereğinden fazla uzaması, Osmanlı ileri gelenleri arasında farklı yorumların ortaya çıkmasına sebep olmuştu. 27 Mayıs'ta, şehrin alınışından iki gün önce Osmanlı Padişahı bir savaş meclisi toplanmasını uygun gördü. Bu seferde tabi ki önceki meclislerden farklı bir durum ortaya çıkmadı.

Daha önce belirttiğimiz gibi kuşatma başlamadan fetih işine karşı olan Vezir-i azam Çandarlı Halil Paşa, bu sefer de Hün-

yadi Yanoş'un tehditlerini ciddiye alarak muhalefetini daha da arttırdı. Kendi fikrine katılan birkaç kişiyle, "Hristiyanlık için kutsal sayılan bu şehrin bu şekilde kuşatılması karşısında Avrupa'nın daha fazla sessiz kalamayacağını, Balkanlar üzerinden gelebilecek bir ordunun Macar elçilerinin söylediği denizden gelecek donanmayla birleşmesi halinde Osmanlı askerlerinin iki ateş arasında kalacağını, bu durumda hem fethin gerçekleşmeyeceği hem de Rumeli'nin elden çıkabileceğini söyleyerek bu kuşatmaya hemen son verilmesi gerektiğini" söylediler.

Bu görüşe karşın Akşemsettin, Molla Gürani, Molla Hüsrev ve Zağanos Paşa'nın başını çektiği grup başlayan işin sonuna kadar devem etmesini istediler. Padişah da bunlar gibi düşününce toplantı yapılmadan belli olan karar verildi: "Ölmek var dönmek yok."

Osmanlı tarafında bunlar olurken, surların içinde şehrin nasıl kurtulacağından çok Katolik ve Ortodoksların nasıl birleştirilebileceği tartışılıyordu. Katolik Kilisesi'yle birleşmeye karşı olan Başvekil Grandük Lukas Notaras ile Patrik Skholarios/Gennadios, Türk hakimiyetini Rum-Latin birliğine bin kere tercih edeceklerini bağıra bağıra söylüyorlardı. Gennadios'un taraftarlarının uydurduğu söylentilerden birine göre de Türkler şehrin içine girinceye kadar karşı koyulmaması gerektiğiydi. Bu şekilde gökyüzünden bir melek gelip Türk ordusunu yenecekti.

Bu gibi söylentilerin, şehrin direnişini kırmak için II. Mehmet'in sur içine sızmış casusları tarafından çıkarılmış olması da mümkündür. Batılı tarihçilerinden birinin söylediği gibi, bu halde Bizanslıların bekledikleri melek "Türk Meleği"dir.

Bunun yanında papazlar, "ışığın yaratık olup olmadığı" ile "Meryem Ana'nın göbeğinin ne kadar kutsal olduğu" tartışmalarını sürdürüyorlardı.

Kuşatmanın 52. gününe gelindiği bu günde, yani şehrin alınışından bir gün önce Padişah tarafından verilen karar gereğince bir gün sonra son hücumun yapılacağı bütün orduya duyuruldu.

Alınan emir üzerine sayıları yüz bini aşan Osmanlı askerleri hep birlikte çadırlarına çekilerek dinlenmeye başladı.

Yaklaşık iki aydan bu yana bitip tükenmek bilmeyen uğultulara alışmış olan Bizans halkı, bu olağandışı gelişmelerden iyice korkmuş ve akın akın Ayasofya'ya koşmaya başlamıştı.

Ayasofya'da Son Ayin

İşte güneş battıktan sonra o gün, büyük bir sessizlik içine çöken surların dışında şaşkın gözlerle surlardan dışarı bakan Bizanslıların inanamayacağı bir şey oldu. II. Mehmet'in verdiği emirle, Marmara'dan başlayıp Haliç'e, oradan Beyoğlu ve Galata sırtlarına kadar olan bölgede müthiş bir alev yükseldi. Tam hava karardığı sırada "Sur" adındaki büyük borular çalınmaya başladı. "Mum donanması" denilen bu tarihi olay, Türk donanmasının bütün gemilerinde hep birden kandiller, fenerler, mumlar, meşaleler ve öbek öbek yakılmış ateşlerle, Bizans surlarının etrafında birden bire ateşten bir kuşak oluşturmaya başlanmasıdır. Bitmez tükenmez bir yangını andıran bu alev kuşağı başlar başlamaz, Türk askerlerinin hep bir ağızdan söylediği tekbirlerle Bizans'ın son gecesi adeta mahşere dönmüştü.

Bizans halkı, Osmanlı ordusuna çöken büyük bir sessizliğin arkasından ortaya çıkan bu durumu hiçbir anlam veremese de İmparator Konstantin artık güneşin doğmasıyla birlikte son hücumun olacağını çoktan anlamıştı. Bunun üzerine hemen son fermanını yayınladı.

İmparator'un emri üzerine binlerce Ortodoks ve Katolik papazlardan, rahiplerden, keşişlerden, çocuklardan ve kadınlardan oluşan büyük bir kalabalık avazları çıktığınca bağırıp çağırarak, dualar okuyarak şehrin bütün sokaklarını dolaştılar. Bu korkunç kalabalık, ellerinde taşıdıkları kutsal resimlerle surların en fazla hasar gören noktasına kadar geldiler. Burada İmparator, kendi etrafında toplanan Rum ve İtalyan askerlerine uzun bir nutuk verdi.

Nutuk bittikten sonra başta İmparator olmak üzere bütün komutanlar, Rum ve Latin rahipler ve şehir halkı Ayasofya kilisesine gidip ellerini açıp diz çöktüler. Ayasofya'da yapılan son ayin olarak tarihe geçen bu olaydan sonra İmparator atına atlayıp meşhur Vlakerna sarayına gitti.

Son defa İmparatorluk Sarayı'na girdiğinin farkında olan Bizans İmparatoru, sarayın bütün odalarını gezerek sarayda bulunan herkesle kucaklaştı ve onlarla gözyaşlarıyla vedalaştı. Atına binip şehri bütün güçleriyle savunmaya çalışan askerlerinin arasına giden İmparator Konstantin, II. Mehmet'in bulunduğu Saint Romen/Topkapı bölgesindeydi.

Bizans ordusunun baş komutanı olan Cenevizli Justinyan, Rum ve Cenevizli askerlerin başında Yaldızlı Kapı/Yedikule Kapısı ve Ayazma Kapısı/Silivri Kapısı tarafındaydı. Katalan askerleri ise bugün Sultanahmet Meydanı olarak bilinen Kadırga Limanı boyunca, Marmara sahilini savunuyorlardı. Kardinal Legat komutasındaki İtalyanlar Saraybumu'na yerleşmişlerdi. Haliç sahilindeki şehir kısmını Grandük Lukas Notaras korumaya çalışıyordu. Venedik asilzadelerinden Minotta, imparatorun ikametgahını korumakla görevliydi. Kantakusinus ile Nisefor Paleologos da halkı korumaya çalışıyorlardı. Ortaya çıkması muhte-

mel olayları yatıştırmak ve olabilecek ihanetlerin önüne geçmekle görevlendirilmişlerdi.

Elveda Bizans, Merhaba İstanbul

Artık herkes Bizans'ın tarihe karışmasının an meselesi olduğunda hem fikirdi. Türk ordusunun başkomutanı II. Mehmet, ipek ve sırma işlemeli kırmızı renkli muhteşem otağını Maltepe'ye kurmuştu.

Padişah'ın yanında on, on beş bin civarında yeniçeri bulunmaktaydı. Başkomutan olarak bütün kara ve deniz ordusunu yöneten II. Mehmet, Edirnekapı ile Topkapı arasındaki merkez cephesinin yönetimini bizzat üzerine almıştı. Bu cephenin sağ ve sol tarafını ise Vezir-azam Çandarlı Halil Paşa ve Vezir Saruca Paşa idare ediyordu. Bu merkez cephenin sağ tarafında, Marmara sahiline kadar uzayan ve genel cephenin sağ kolunu oluşturan kısımdaysa Anadolu askerleri bulunuyor ve Anadolu Beylerbeyi İshak Paşa tarafından idare ediliyordu. Yine merkez cephesinden Haliç sahiline kadar olan bölgede bulunan Rumeli askerlerine de aynı zamanda II. Mehmet'in babasının sağlığında ölen kardeşi Alaüddin'in dayısı olan, Rumeli Beylerbeyi Dayı Karaca Paşa komuta ediyordu.

Yukarıdaki cephelerin dışında bir de Marmara ve Haliç bölgelerine ayrılan deniz cepheleri vardı. Bunlardan kara cephesi ile bağı olmayan Marmara cephesi Donanma Komutanı Hamza Bey'in emrinde, hem kara hem deniz cephesi de Zaganos Paşa yönetimindeydi.

29 Mayıs 1453 tarihinin gecesi şafak sökmeden bütün Osmanlı askerleri, "Allahu Ekber... La ilahe illallah" Allah

büyüktür... Ondan başka İlah yoktur" nidaları altında, Ejder başta olmak üzere bütün topları ateşlemeye başladılar. Osmanlı ordusundaki binlerce dervişin hep bir ağızdan söylediği ilahiler gökleri inletmeye ve Bizans içinde yankılanmaya başladı. Bütün cephelerde aynı zamanda başlayan bu ateşlerle son hücum başlamıştı.

Etrafları kuşatılarak surlar içine adeta hapsedilen Bizanslılar ise ellerindeki son imkanları kullanarak, kendilerine saldıran Osmanlı askerlerinin üzerine Rum ateşi, ok, kaynar zeytinyağı yağdırıyor, ölenlerin acı çığlıkları semaya yükseliyordu. İki saate yakın süren bu saldırıyı II. Mehmet bizzat yönetmişti. Beyaz atı üzerinde durmadan asker arasında dolaşıyor ve onlara cesaret veriyordu.

Savaşın tüm şiddetiyle sürdüğü bir sırada surlara saldıran Osmanlı askerlerinden uzun boylu, levent endamlı, yağız çehreli bir Türkmen, yani Ulubatlı Hasan, kalkanını başına siper yaparak Ejder'in açtığı bir gediğe saldırdı. Arkadan da otuza yakın Türk askeri onu izledi. Karşısına çıkan Bizans askerlerini bir bir saf dışına iten Ulubatlı Hasan, sonunda surların üstüne ulaştı ve elindeki Osmanlı sancağını surun üstüne dikti.

Türk sancağını surlarda dalgalanır halde gören Bizanslılar, "Bizans düştü" çığlıklarıyla şaşkına dönmüşlerdi. Buna rağmen bu durum karşısında sessiz kalmayan Bizans askerleri, Ulubatlı Hasan'ın üzerine bütün hınçlarıyla saldırdılar. Aldığı kılıç darbeleriyle önce bir kolunu yitiren bu kahraman, arkasından üzerine yağdırılan sayısız ok ve mızrakların hedefi olarak şehitlik mertebesine yükseldi.

Justinianus

Beni Öldürecek Bir Hristiyan Yok mu?

Şehrin bir surunda bu tarihe geçecek olaylar yaşanırken, şehri yavaş yavaş Türkler doldurmaya başlamıştı. Hammer'in ifadesine göre Konstantin, bir ihtiyatsızlık eseri olarak son hücumdan bir gün önce Türk ordusunun karargahına çıkış yapmak için Serkoporta kapısını açtırmış ve kapı tekrar kapatılmamıştı. Elli Türk hemen hiçbir engelle karşılaşmadan oradan geçmek için kapıya yönelmişler ve sonra da Bizanslıların üzerine saldırmışlardı. Bu müthiş haber, büyük bir süratle oradan Sen-Romen kulesine uçtu. İmparator'un yanında zaten azalmış olan Bizans askerlerini büyük bir korku sardı.

Teofil Paleolog, Toledolu Don Francesko, İlliryalı Jan boş yere çırpınıyorlardı. Son İmparator Konstantin çırpınmaların sonuçsuz kaldığını ve Türklerin kalabalıklar halinde her taraftan Bizans sokaklarına girdiğini görünce, gözleri yaşararak son bir hamleyle ileri saldırdı. Etrafında kimse kalmamıştı. Yapayalnız olduğunu anlayan Konstantin, "Beni öldürecek bir Hristiyan yok mu?" diye haykırıyordu.

Bu sırada İmparator tarafından başkomutanlığa getirilmiş olan Cenovalı Giovanni Justinyan yaralanmıştı. Yaranın kalçasından, omzundan veya göğsünden olduğu şeklinde farklı rivayetler olsa da sonuçta bu yaranın hafif bir yara olduğu açıktır. Çünkü bu sırada İmparator ona: "Yaranız ağır değil... Bizans'tan nasıl çıkacaksınız?" diye sorduğunda İmparator'a, "Tanrı'nın Türklere açtığı kapıdan" cevabını vererek, İmparator'un bütün ricalarına rağmen yanındaki sadık adamlarıyla birlikte Haliç'teki Latin gemilerinden birine atlayarak kaçmıştır.

Bizans'ın savunmasının bel kemiği olarak gösterilen ve yabancın kaynaklar tarafından cesur ve değerli bir komutan olarak tanıtılan Justinyan, bindiği gemiyle Sakız'a doğru giderken bir rivayete göre gemide, başka bir rivayete göre de Sakız adasında ölmüştür.

Son İmparatorun Hazin Sonu

Son Bizans İmparatoru kaçan komutanları ve darmadağın askerlerine aldırmadan kanının son damlasına kadar savaşmış ve muhtemelen son nefesini de bu şekilde vermiştir. İmparatorun hazin sonunun nasıl olduğu konusundaki farklı rivayetler ise şunlardır:

1- İmparator, Edirnekapı tarafından Osmanlıların şehre girmeye başladıklarını duyunca hemen savunmakta olduğu Topkapı'yı bırakarak o tarafa koşmuş, ancak oradayken geldiği yerin de geçildiğini duymamış ve geri dönmüştür. Burada Türklerle son nefesine kadar çarpışarak ölmüştür.

2- Topkapı'dan şehre giren Türk askerlerinin önünden kaçan Bizans askerlerinin arasında ezilerek can vermiştir.

3- Surlar önünde bir şey yapmanın mümkün olmadığını görünce, kaçmak için Haliç tarafına doğru giderken, yolda Zeyrek yokuşunda yaralı bir azap askerini öldürmek istemiş, fakat aniden kalkıp üzerine sıçrayan azap askeri tarafından yere yıkılmış ve başı kesilerek öldürülmüştür.

Talihsiz İmparator'un kesik başı II. Mehmet'in huzuruna getirildiğinde, Padişah kesik başın İmparator'a ait olup olmadığının belirlenmesi için kesik başı teşhir ettirmiş ve başın İmparator'a ait olduğu kesinleşince özel bir törenle defnettirmiştir.

Konstantin Dragazes'in acı sonuyla ilgili son bir rivayet de şöyledir: Şehre girildikten sonra Fatih Sultan Mehmet, İmparator'un bulunmasını istemiş; ancak kanlar içindeki cesedin tanınması mümkün olmamış, sadece ayağındaki İmparator'a ait olan altın kartallı kızıl çizmelerden tanınarak törenle gömülmüştür.

Ve Şehir Düştü...

Bizans sokaklarında kalan son şövalyeleri temizleyerek Mayıs ayının 29'unda saat 11 civarında şehirde ilerleyen Osmanlı askerleri, o ihtişamı ile yüzlerce yıldır her görenin beğenisini ve hayranlığını kazanan Ayasofya Kilisesi'nin önüne geldiler.

Bu sırada surların yıkılmaya başladığı andan itibaren başta şehrin düşeceğini gören Rum ve Latin askerlerinin bir kısmıyla, korku ve şaşkınlık içindeki halktan fırsat bulabilenler, canlarını kurtarmak için Ayasofya'ya sığınmışlar ve mabetteki din adamlarıyla birlikte kilisenin büyük tunç kapılarını kapatarak, kendilerini içeri adeta hapsetmişlerdi. Burada bulunanların içinde son Bizans Patriği Grigorios da bulunuyordu.

✝ Duvarda Kaybolan Patrik!

Osmanlı askerleri Ayasofya'nın büyük tunç kapılarını balyozlarla parçalayıp girerken, son Bizans Patriği Grigorios içerde ayin yapıyordu. İşte tam o sırada mihrabın yanındaki duvar yarılmış ve Patrik duasını yarım bırakarak açılan duvardan içeri girip kaybolmuştur. O kaybolduktan sonra duvar tekrar kapanmış ve eski haline dönmüştür!

Tamamen efsanevi bir şekilde yayılmaya başlayan bu hikayenin devamına göre; Türkler bir gün İstanbul'dan atılıp fetihten hemen sonra camiye çevrilen bu mabet tekrar eski haline yani kiliseye dönüştürülünce, aynı patrik kaybolduğu duvardan tekrar içeri girecek ve asırlarca önce yarım bıraktığı duayı tamamlayacaktır.

İşin ilginç tarafı Papa'nın bu günlerde ülkemizi ziyaretiyle sıkça konuşulmaya başlanılan Ortodoks ve Katolik kiliselerinin birleşmesinin o günlerde tartışılması ve Bizans halkının nefret ettiği bu birleşme meselesinin en ateşli taraftarının duvarda kaybolan Patrik Grigorios olmasıdır.

Batı kaynaklarında görülen bu rivayetin yanında Osmanlı kaynaklarında pek rastlanmayan bir rivayet daha vardır ki o da kapıları kırarak içeri zorla giren Osmanlı askerlerinin, mabede sığınmış bazı kadınlara ve çocuklara tecavüz ettikleri şeklindedir. Doğruluğu ve yanlışlığı yüzyıllardır tartışılan bu haberlerin o zamandan bu güne tartışılmayan tek bir yönüyse, Avrupa halklarının Osmanlılara bakış açısını günden güne değiştirmesi ve Avrupalıların zihninde Türklere karşı büyük bir nefret oluşturmasıdır. Sonuçta Türkler "barbar" bir kavim olarak Avrupalı tarihçilerin eserlerinde yer almışlardır...

Ey Süleyman Ben Seni Bile Mağlup Ettim!

Bizans'ı fethederek "Fatih" unvanını alan II. Mehmet, o gün yanında bulunan Osmanlı tarihçisi Dursun Bey'in bildirdiğine göre fethin ilk gününde yani 29 Mayıs 1959 tarihinde Edirne Kapısı'ndan veya Topkapı'dan şehre girmiş ve Bizans imparatorlarının kötü yönetiminden ve ağır vergilerden bıkmış halkın alkışları ve tezahüratları altında so-

kaklardan geçerek yanında hocası Akşemsettin olduğu halde, şüphesiz şanını ve şöhretini herkesten duyduğu ve belki de şehri alarak yıllardır camiye çevirmeyi hayal ettiği Ayasofya Kilisesi'nin önüne gelmiştir. Ayasofya yani Sainte Sophie kilisesi Bizans mimarisinin bir şaheseridir.

Bu muhteşem mabet, Bizans İmparatoru Justinyen devrinde, 532 yılında inşasına başlanmış ve beş yıl içinde tamamlanarak, 537 yılının Noel gününde büyük bir törenle hizmete açılmıştır. Yapıldığı tarihe kadar Ayasofya'nın yerinde bulunan ve aynı ismi taşıyan küçük kilise 532 yılında çıkan bir isyanda yanmış ve yerine bugünkü muhteşem yapı inşa edilmiştir.

Ayasofya'nın yapımı için imparatorluğun her yerinden en eski abidelerin güzel ve nadide parçaları toplanmış ve on bin kişinin çalıştığı inşaatta paha biçilmez mermerler ve efsanelere geçecek hazineler kullanılmıştır. Öyle ki bu uğurda harcanan altınların, kilise planıyla beraber gökyüzünden indiğine dair bir takım efsaneler kulaktan kulağa dolaşmıştır.

Gerçekteyse İmparator Justinyen bu kilisenin yapım işini, "Anthemius" ve "İsidore" adındaki iki Anadolulu mimara havale etmiştir. Bunlardan Anthemius Aydınlı, İsidore ise Miletlidir.

Ayasofya'nın en önemli özelliği, orta kubbesinin yarıçapının 31 metre ve yerden yüksekliğinin de 50 metre olmasıdır. Ancak ilk kubbe daha Justinyen zamanında yıkılmış ve yerine yenisi yapılmıştır. Bu mabedin bitirilip açılması yaklaşınca büyük bir tören yapılmış ve resmi açılışı için Ayasofya'ya gelen İmparator Justinyen içeri girdiğinde bu muhteşem eseri görünce, eski zamanlardaki Süleyman Mabedi'ni hatırlayarak tarihe geçecek şu sözleri haykırmıştır:

"Ey Süleyman, ben seni bile mağlup ettim!"

Ayasofya'da İlk Cuma

İşte bu muhteşem mabet önünde duran Fatih Sultan Mehmet, dedesi Orhan Bey'in İznik'i Fethi (1331) sonrasında Hristiyanlık'taki meşhur "ikona" inancını ortaya koyan İznik Konsülü'nün toplandığı Ayasofya Kilisesi'ni camiye çevirdiği gibi, o da fetih hakkı olarak bu kilisenin camiye çevrilmesini emretmiş ve bu emir derhal yerine getirilmiştir. Rivayete göre Kilise'nin cuma namazına hazırlanması sırasında Ayasofya'daki resimler ve heykeller kaldırılmış, kıble tarafına bir minber konulmuştur.

1 Haziran 1453 günü ilk selamlama törenine çıkan Fatih Sultan Mehmet, Ayasofya Camisi'ne gelerek ilk cuma namazını askerleriyle birlikte kılmıştır. İmamete İstanbul'un fethinin manevi kahramanı olarak bilinen Akşemsettin geçmiş ve Fatih adına ilk hutbe okunmuştur.

Katolik-Ortodoks Kavgasında Fatih

Fatih Sultan Mehmet camiye çevirdiği Ayasofya'da ilk namazı kıldıktan sonra, asırlar boyunca tartışılacak bu icraatının hemen arkasından tüm Hristiyan alemini karıştıracak ikinci bir işe daha imza attı. Büyük tartışmalar yaratacak bu iş, Katolik-Ortodoks birliğine karşı mücadelesiyle öne çıkan Gennadios Skholarios'u büyük bir törenle patriklik makamına oturtmasıdır. Fatih'in bu icraatıyla Batı Hristiyanlığı ile Doğu Hristiyanlığı arasında bir mücadele başlamış ve Fatih de bu işin içine girmiştir.

O zamana kadar böyle bir mücadele yok muydu? Tabii ki vardı. Ancak Bizans'ın Türkler tarafından kuşatılıp son günlerini yaşadığını gören Hristiyanlık dünyası, aralarındaki temel sorun olan Katolik-Ortodoks çekişmesini bir ke-

nara bırakarak tek vücut halinde Türklere karşı hareket etmek ve Bizans'ı birlikte savunmaya çalışmak istiyordu. Ancak buna karşın Ortodoks kilisesinin bağımsızlığını koruyarak bu işe karşı çıkan Bizans halkı daha önce ifade ettiğimiz gibi; "Bizans'ta Katolik kavuğu görmektense Osmanlı sarığı görmeyi tercih ederiz" diyerek bu işe bakışını ortaya koymuştu.

Fatih Sultan Mehmet Ortodoksları bu şekilde himaye altına almış ve sonuçta onların Batı dünyasına hakim olan Katoliklerle bir araya gelip Osmanlılar karşısında tehdit oluşturmasına da engel olmuştu.

İstanbul Yahudileri

O zamanın İstanbul'unda Hristiyanlarla birlikte yaşamak zorunda kalan ve ikinci sınıf vatandaş durumunda olan Yahudiler şehrin el değiştirmesini büyük bir sevinçle karşılamışlardı. Çünkü Edirne ve Bursa Yahudilerinden, Osmanlıların kendi milletlerine gösterdikleri yakınlığı ve hoş görüyü duymuşlardı. Osmanlılar İstanbul'a girdiklerinde, orada büyük bir Yahudi mezarlığı ve o zaman Pera olarak anılan bugünkü Beyoğlu'nda yaşayan Yahudilerle karşılaştılar. Ayrıca Beyoğlu dışında Yeni Cami'nin olduğu yerde bir Yahudi mahallesi vardı.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'daki Yahudilerin dini ve sosyal işlerini düzenlemesi için Bizans döneminde de hahambaşı olan Moşe Kapsili'yi görevlendirmiş ve Yahudileri ayrı bir cemaat olarak görmüştür.

Bu dönemde önceki fetihlerde olduğu gibi savaş nedeniyle İstanbul halkı şehri terk etmişti. Bunun sonucunda da şehrin nüfusu oldukça azalmıştı. Hem bu durumun etkisi hem de şehrin gelişerek eski canlılığını kazanması için,

Türkler başta olmak üzere İstanbul dışındaki gayrimüslimler Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'a davet edilmiştir. Bu davet sonucunda Yahudiler, başta Tire, Antalya, Sinop bölgelerinden olmak üzere, gerek gönüllü olarak gerekse de zorla İstanbul'a getirilmiştir.

İstanbul'a Anadolu'nun ve Rumeli'nin çeşitli bölgelerinden getirilen Yahudiler için önçe "Üsküplü Mahallesi" kurulmuştur. Bu mahalleye yerleştirilen halkın hemen hemen tamamı Üsküp şehrinden getirilen Yahudilerdi. Bu dönemde Selanik'ten getirilen Yahudiler de Hasköy'e yerleştirilmişti.

Şehrin Yeni Sakinleri

Fatih Sultan Mehmet'in Osmanlılarda adeta bir gelenek halini alan, fethedilen yerlere şehrin nüfus yapısını dengelemek ve yönetimde otoriteyi kurmak amacıyla uyguladıkları bu göç usulü sadece Yahudilerle sınırlı kalmamıştı. Fetihten hemen sonra birkaç ay içinde, aynı yılın eylül ayına kadar Anadolu ve Rumeli'den beş bin aile getirilmiş ve İstanbul'un çeşitli yerlerine iskan edilmişti. Ayrıca 1453-1454 yılları arasında Anadolu'dan, 1455'te Yeni Foça'dan, 1458'de Mora'dan 1459-1460'ta Taşoz ve Samotraki adalarından, 1462'de Midilli'den, 1463'te Argos ve Mora'dan, 1468-1471'de Konya, Larende, Aksaray ve Ereğli'den, 1473'te Eğriboz'dan, aynı yıl içinde Uzun Hasan'ın ordusunda bulunan alim ve sanatkarlardan, 1475'te kefe ve Mengüp'ten halk getirilip İstanbul'da iskan edilmiştir. 1459 kışındaysa Rumeli ve Anadolu'dan bir kısım halk İstanbul'a yerleştirilmiştir. 1478 Mart ortalarında yapılan bir sayıma göre İstanbul'da 14.803 ev, 3.667 dükkan ve Galata'da 1.521 hane ve 260 dükkan bulunuyordu.

İmparatorluğun Doğuşu

Bizans'ın II. Mehmet tarafından fethi, şüphesiz sadece Osmanlı tarihi için değil, tüm dünya tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Her şeyden önce on asırdan fazla tarih sahnesinde yer alan Doğu Roma İmparatorluğu, diğer adıyla Bizans İmparatorluğu tarihe karışmış, bu olay da Orta Çağ'ın sonu Yeni Çağ'ın başlangıcı olmuş, böyle bir başarıya imza atan Fatih Sultan Mehmet de artık bulunduğu sınırları aşarak, dünya hakimiyetini kurmak için Osmanlı İmparatorluğu'nun Padişah'ı olarak Kayserlerin bulunduğu tahta çıkmıştır.

Kendisini Roma'nın varisi olarak görmeye başlayan Fatih Sultan Mehmet, dünya hakimiyetini kurabilmek için yönünü önce batıya çevirmeye karar verdi. Onun bu karara varmasında, şüphesiz Osmanlı Beyliği'nin ilk kuruluşundan itibaren fetih hareketlerini istisnalar hariç batılılar üzerine yapmaları etkili olmuştur.Zaten küçük bir beyliğini kısa zamanda devletleşip imparatorluğa dönüşmesinde bu stratejinin büyük etkisi olmuştur. Bu konuda diğer bir etken de Fatih Sultan Mehmet yanında bulan yabancı danışmanlardır. Bunlardan biri olan G. Trapezuntios, 1466'da Fatih Sultan Mehmet'e yazdığı bir mektupta: "Kimse şüphe etmez ki sen Romalılar İmparatoru'sun. İmparatorluk merkezini hukuken elinde tutan imparator ve Roma İmparatorluğu'nun merkezi de İstanbul'dur." demekteydi.

Kaynaklarda bu mektuptan daha ilginç bir mektup vardır ki o da Papa II. Pius'un Fatih Sultan Mehmet'i Hristiyanlığa davet eden mektubudur. Bu mektupta Papa ona: "Hristiyanlığı kabul ederse meşru imparator sıfatı ile dünyanın en güçlü hükümdarı olacağını, kendisine Greklerin

ve Doğu'nun İmparator'u unvanını vereceğini, kuvvetle elde tuttuğu ve haksızlıkla savunduğu şeyin hukuken kendi malı olacağını, bütün Hristiyanların kendini saygı göstererek sorunların çözümü için hakem tanıyacaklarını, kendisinin Roma Kilisesi'nin haklarına karşı gelenler hakkında onun kuvvetine baş vuracağını yazıyordu."

Fatih'in Müslümanlık ve Hristiyanlığı Birleştirme Projesi

Fatih Sultan Mehmet'e gönderilip gönderilmediği bile belli olmayan bu mektuptan daha açık bir şey vardı ki o da Fatih Sultan Mehmet'in Batı kültürü üzerine derin araştırmalar yapmış olmasıdır. Hatta Türk Ansiklopedisi'nin ilgili maddesinde verilen bilgiye göre, Fatih Sultan Mehmet Batı kültürü yanında Hristiyanlığı da anlamaya çalışmış, İstanbul Patriği Gennadios Skholarios itikatnamesini onun için yazdığı gibi, Georgios Trapezuntios da Müslümanlıkla Hristiyanlık arasında köklü bir fark olmadığını ve bu iki dinin uzlaştırılması suretiyle Fatih Sultan Mehmet'in bütün milletleri idaresi altında toplayabileceğini ileri sürmüştür...

İdam Sehpasında Bir Vezir-i Azam

Bizans'ın fethinin üzerinden birkaç gün bile geçmeden, 1 Haziran günü fethin daha ilk gününden itibaren bu işe karşıtlığıyla bilinen Vezir-i azam Çandarlı Halil Paşa görevinden alınarak Yedikule zindanlarına atılmıştır. Murat'ın saltanatı zamanında 1429 yılında ilk kez göreve başlanmış olan Çandarlı Halil Paşa, baba ve oğul padişahlar döneminde 24 yıl bu görevde kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu tarihine bakıldığında, devşirmeler arasında yok denecek ka-

dar az sayıdaki devlet adamları arasında yer alan Halil Paşa'nın kökü Türkmenlere dayanmaktadır.

Onun idamı hakkında aslı astarı olmayan birçok söylenti üretilmiştir. Bunlardan ilki, Halil Paşa'nın yukarıda ifade ettiğimiz gibi daha ilk günden fethe karşı olmasıdır. Bunun nedeni de bu iş için Bizanslılardan rüşvet almış olmasıdır.

II. Mehmet'in iki defa tahtan indirilmesine sebep olmuştur. Bu yüzden Fatih ona karşı büyük bir kin taşımış ve fetihten sonra Çandarlı taraftarlarını iyice sindirdikten sonra Vezir-i azamı görevden alarak önce zindana, sonra idam sehpasına göndermiştir.

Halil Paşa'nın sonu ile ilgili olarak öne sürülen tezlerden en makul olanı şudur: Çandarlı sülalesi, Osmanlı devletinin kuruluşundan itibaren memlekete hizmet konusunda Osmanoğulları hanedanı ile adeta yarış içinde olmuş ve Türk milletinin büyük sevgisini kazanmıştır. İşte bu durumu saltanat için tehlike olarak gören Fatih, hanedana rakip bir güce sahip olan Çandarlı sülalesinin etkinliğini bu şekilde kırmıştır. Osmanlı zindanlarına atlan ilk Vezir-i azam olma talihsizliğine düşen Çandarlı Halil Paşa, Yedikule Zindan'ında kırk gün kaldıktan sonra 10 Temmuz 1453 günü zindandan çıkarılarak Edirne'ye götürülmüş ve orada idam edilmiştir.

Çandarlı Halil Paşa'nın idamıyla imparatorlukta Türk asıllı vezirler dönemi kapanmıştır. Bu tarihten itibaren bu makamlara devşirmeler getirilmeye başlamıştır.

Fethin Şifresi

İstanbul fethi hiç şüphe yok ki batıda ve doğuda, yani tüm dünyada büyük yankı uyandırmıştır. İstanbul'un fethi

ile ilgili olarak daha önce ifade ettiğimiz Hz. Muhammed'in hadis-i şerifi, Kuran'daki "Beldedetün tayyibetün" sözünün Ebcet hesabıyla fethin senesi olan Hicri 857'ye karşılık gelmesi, fethin İslam alemindeki etkisini daha da büyütmüştü.

İstanbul'un fethi o zamanda Mısır'da bulunan Abbasi halifesi tarafından kutlanmıştır. Memluk Sultanı'nın emriyle Mısır'da günlerce kutlama yapılmış, halifenin fermanıyla da camilerde şehitler için dualar okunmuştur. İslam alemi bu tarihi olayı sevinç ve mutlulukla karşılamışken, Hristiyan aleminde bunun tam aksi olmuştur.

İstanbul'un fethi başta Papalık olmak üzere bütün Avrupa'da büyük bir şaşkınlığa sebep olmuştur. Şehrin kuşatılması karşısında adeta sessiz kalarak Bizans'ı kendi kaderine terk eden Avrupalılar, şehrin düşmesinden sonra adeta timsah göz yaşları döküp, Bizans'ı yerle bir eden Osmanlı akıncılarının yeni hedefinin Avrupa toprakları olduğunu anlayarak titremeye başlamışlardır. Türkleri durdurmak için ilk harekete geçen Alman İmparatoru III. Frederik olmuştur. Alman İmparatoru o sırada Avrupa'nın güçlü devletlerinden biri olan Venedik'le konuyu acilen görüşmüştür. Bu görüşmenin arkasından Papa'ya aynı konu hakkında bir mektup yazan Alman İmparatoru mektubunda; "Karadeniz'in çoktan Hristiyanlara kapandığını, Türklerin malı olduğunu, yakında Orta Avrupa'nın ve daha ilerisinin Türklerin istilasına uğrayabileceğini, böyle bir tehlike karşısında ise Hristiyan dünyasının hâlâ uykuda ve birbirleriyle ihtilaf halinde olduklarını, bu büyük tehlikeye karşı ancak Papalık makamının Hristiyanları birleştirici vazife yapmasının gerekliliğini." ifade etmiştir.

IV. Bölüm
FATİH'İ ÖLÜME GÖTÜREN OSMANLI-VENEDİK SAVAŞLARI

İstanbul'u alarak bütün batı aleminde büyük bir korku salan Fatih Sultan Mehmet, vakit geçirmeden kurduğu imparatorluğun sınırlarını genişletmeye karar verdi. O zamana kadar sürekli birbirleriyle rekabet halinde olan ve Akdeniz, Ege Denizi ve Karadeniz başta olmak üzere bu bölgelerdeki ticareti ellerinde bulunduran Cenevizve Venedik Cumhuriyetleri, rakipleri Trabzon Rum İmparatorluğu ile yakınlaşarak, ortak rakip olarak gördükleri Fatih Sultan Mehmet'e karşı birlikte hareket etmenin yollarını aramaya başladılar. Anadolu topraklarına gözünü diken Akkoyunlu hükümdarı Avrupalı devletlerle yakınlaşma sürecine girmeye başladı.

Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bütün bu gelişmeler olurken Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethiyle yetinmeyerek hem ülkesinin sınırlarını genişletmek hem de kendisine karşı doğabilecek ittifakların önüne geçmek için harekete geçme kararı aldı.

Fatih'in Ömrünü Uzatan Anlaşma

Fatih ilk iş olarak Ege denizindeki adalara gözünü dikti. Bunun için Çanakkale Boğazı'na yakın adalardan başlayarak yavaş yavaş Ege Denizi içlerine doğru ilerleyen Fatih, bu deniz üzerinde iki yol izlemiştir. Bunlardan birincisi onu İtalya'ya götürecektir. Gerçekten, bu yolun üzerindeki adaları teker teker aldıktan sonra İtalya topraklarına asker çıkarmıştı. İkinci yol ise Anadolu sahillerinin yakınından geçmekteydi. O, bu yol üstündeki adaların (Midilli, Sakız, vs.) bir kısmını haraca bağlayarak, bir kısmını da ilhak ederek Rodos'a kadar ulaşmıştı.

Fatih'i adım adım zehirlenmeye götüren fetihler devam ederken, padişah 18 Nisan 1454'te Venediklilerle bir barış anlaşması yapmıştır. Venediklilere Osmanlı limanlarında bir ticaret kolaylığı veren bu anlaşmayla, ayrıca İstanbul'da *Balyoz* unvanıyla bir Venedik elçisi bulundurulmasına olanak sağlamıştır.

Yapılan anlaşmanın diğer hükümlerine göreyse, Venedik hükümeti II. Murat zamanında olduğu gibi Arnavutluk'taki topraklarının güvenliği için her sene Osmanlılara iki yüz bin duka altın vermeyi kabul etmiş, İstanbul'un fethi sırasında Osmanlılar tarafından esir alınan Venediklilerin bırakılması için yüklü miktarda fidye ödemeyi kabul etmiştir.

Uzun süre kalıcı olmayacak bu anlaşmaya imza atarak kendisini zehirleyecek olan Venediklilerin düşmanlığını biraz dindiren Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinden yaklaşık on yıl sonrasında, tam on altı yıl boyunca sürecek ve bu mücadele sırasında Venediklilerin kendisini ortadan kaldırmak için türlü düşünceler geliştirip suikast planları kurdukları savaş dönemine girmek zorunda kaldı.

Bir Kölenin Yaptığı

1463 yılına gelindiğinde Atina Paşa'sının bir kölesi, Osmanlı hazinesinden bir rivayete göre 10 bin, başka bir rivayete göre ise 100 akçe çalarak Mora'da Venedik sınırları içinde bulunan Koron kasabasına kaçmış ve oradaki Venedik Hükümeti Müşaviri Jerom Valarosso'nun evine sığınmıştı.

Bu işi öğrenen Mora Beyi Evrenosoğlu İsa Bey köle ile birlikte çalınan paraların teslim edilmesini istedi. Ancak Jerom Valarosso kölenin Hristiyan olduğunu belirterek teslim edilmesinin mümkün olmadığını söyledi. Çalınan paralar da alınamayınca Evrenosoğlu İsa Bey komutasındaki Osmanlı askerleri 1463 yılının mayısında Argos önlerinde göründü.

Kuşatma fazla uzun sürmedi. Çünkü şehrin Türkler tarafından istila edilmesini istemeyen bir Rum papazı Osmanlılara yardım ederek şehrin onların eline geçmesini sağladı. Bunun yanında Turhanoğlu Ömer Bey, İnebahtı taraflarındaki Venedik topraklarını ele geçirdi. Başka bir Osmanlı birliği de Modon bölgesini ele geçirdi.

İşte bu gelişmeler üzerine Venedikliler, Osmanlılara savaş ilan etmiştir. Bu tarihten başlayarak yaklaşık 16 yıl süren bu savaşlar sırasında, tüm belgelerini vereceğimiz gibi Venedikliler sadece savaşla kalmayarak, rakipleri olan Fatih Sultan Mehmet'i öldürtmek için birçok girişimlerde bulunmuştur. Her ne kadar bu savaş bir kölenin çaldığı altınlar sonucunda çıkmış gibi görünse de gerçekte bu savaşın başlamasının en önemli nedeni, öncelikli olarak Bizans İmparatorluğu'nun Osmanlılar tarafından yıkılmasıdır. Bizans'ın tarihe karışmasının hemen arkasından hızla devam eden fetihler sonucunda Osmanlılar, yeni hedef olarak Trabzon Rum İmparatorluğu'nu seçmişlerdi.

Trabzon Rum İmparatorluğu'nu Sonu

İşte bu hedef için alınması gerekli olan Amasra, Kastamonu ve Sinop'u alan Osmanlı hükümdarı, birbirine bağlı üç kısımdan meydana gelmiş olan Trabzon kalesini hem denizden hem de karadan kuşattı. Bu durum, Tekfur David Komnen'i ümitsizliğe düşürmüştü. Destekçisi olan Uzun Hasan'dan da yardım alamayacağını anlayan İmparator, Mahmut Paşa'nın akrabası olan baş mabeyincisi Yorgi Amiruki vasıtasıyla Mahmut Paşa ile anlaşarak şehir ve kaleyi teslime karar vermişti. İmparator, padişah adına Mahmut Paşa tarafından yapılan teklifi kabul etmişti. 258 sene devam eden Trabzon Rum İmparatorluğu 15 Ağustos 1461 günü tarihe karışmıştı.

Kazıklı Voyvoda

Fatih Sultan Mehmet Trabzon seferinden döndükten sonra Eflak Voyvodası Vlad ile savaşmak zorunda kalmıştır. Meşhur tarihçi Hammer'in verdiği bilgiler göre; bu voyvoda hem yetenekli hem de tarihe geçecek kadar zalimdi. Macar, Eflak ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıllıkları olan "Vekayinameler" onu üç sıfatla anlatmaktadırlar. Vlad, Macarlar tarafından Drakul/Şeytan, Ulahlar tarafından Çepelpuç/Cellat ve Osmanlılar tarafından da Kazıklı Voyvoda diye anılmaktadır.

Başlara Çivilenen Osmanlı Sarıkları

Adından anlaşılacağı gibi Kazıklı Voyvoda'nın en çok sevdiği işkence "Kazık" işkencesiydi. Onun en büyük zevki, kazıklara vurulmuş ve işkence içinde can veren Türklerin oluşturduğu bir dairenin ortasında kendi saray halkı ile birlikte yemek yemekti. Eline Türk esirleri geçince ayak derilerini yüzdürür ve meydana çıkan kırmızı etleri tuz ile

ovdurtur ve ondan sonra da ıstıraplarının arttırılması için keçilere yalattırırdı. Kendisine gönderilen Osmanlı elçileri başları açık olarak onun önünde saygı duruşu yapmaktan çekinince, atalarının geleneklerine uygun olarak ve daha sağlam bir şekilde başlarında durmasını sağlamak için, sarıklarını üçer çiviyle başlarına çaktırmıştır.

Kazıklı Voyvoda bir gün memleketinin bütün dilencilerini büyük bir ziyafete çağırmış, onları iyice doyurduktan sonrada sofra masasını ve salonu ateşe verdirmiş ve hepsini yaktırmıştır. Bir keresinde de bazı zavallı kadınların göğüslerini kestirerek, onların yerlerine çocuklarının başlarını yapıştırtmıştır. Çocukları, annelerinin ateşte kızartılmış etlerini yemeye zorlamıştır.

Kazıklı Voyvoda'nın Marifetleri!

Akla hayale gelmedik işkencelere imza atan Kazıklı Voyvoda, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir buluşa imza atmayı başarmış ve insanları sebze gibi doğrayan ve çömlek içinde kaynatan makineler icat etmiştir. Bir gün eşek üzerinde rastladığı bir papazı eşekle birlikte kazıklatmıştır.

Başkasının malına el değdirilmemesini öğütleyen bir rahip, sofrada Vlad'ın kendisine ayırdığı bir ekmek parçasına el uzattığı için hemen orada kazığa vurulmuştur. Metreslerinden biri kendisini hamile sandığı için canavar adam bizzat kadının karnını yarmıştır. Onun en büyük eğlencesi birçok adama aynı anda işkence yapmaktı. Bu şenliklerden birinde Macaristan ve Transilvanya'dan dil öğrenmek için ülkesine gönderilen dört yüz genci ateşe attırmıştı. Altı yüz Bohemyalı tüccarı pazar yerinde kazığa vurdurtmuştur. Asilzadelerden olup kendisi tarafından şüpheli görülen beş yüz kişi, bulundukları bölgedeki halkın doğru bir envanterini vermemiş oldukları bahanesiyle yine aynı cezaya uğramışlardır.

Fakat bütün bunların hepsi, Osmanlıların aleyhindeki savaşta Bulgar halkına yaptığı katliam ile karşılaştırılsa, çok sönük kalır. Bu kana susamış adam Eflak Devleti'nin başına Fatih Sultan Mehmet'in yardımıyla geçmişti. Erkek kadın yirmi binden fazla insanın akla hayale gelmedik çeşitli işkencelerle öldürülmesi onun gücüne güç katmış, adeta bir korku imparatorluğu kurmuştu.

Osmanlı Paşa'sına Özel (!) Kazık

Günden güne herkese korku salan ve yaptığı yanlış işlerle Fatih Sultan Mehmet'in öfkesini üzerine çeken Vlad'a karşı, Fatih, harekete geçmeden önce Vidin Valisi Hamza Paşa'yı ve Yunus Bey'i elçi olarak Vlad'ın sarayına gönderdi.

İki Osmanlı elçisi Kazıklı Voyvoda'yı bir görüşme için çağırdılar. Amaçları bir hile ile onu ele geçirmekti. Onların bu niyetlerini anlayan Voyvoda ise onları yanlarındaki adamlarıyla birlikte yakalatıp, önce ellerini ve ayaklarını kestirmiş, sonrada hepsini birden kazığa vurdurtmuştur. Ancak Voyvoda, Osmanlı Paşa'sına diğerlerinden ayrı bir önem göstererek, onu ötekilerden daha yüksek bir kazığa vurdurtmuştur.

İşkenceleriyle meşhur Drakul buna benzer hareketleri bundan önce kendisi maiyetinde bulunan birisi için göstermiştir. Bir yaz günü kazığa vurulmuş birçok insanın içinden ikisi beraber geçerken yanındaki adam, bu ölülerin yaydığı pis kokulara nasıl dayandığını sorma gereğini hissetmiş, Kazıklı Voyvoda da onu bu kokulardan etkilenip ıstırap çekmesin diye hemen orada kazığa vurdurtmuştur.

Bu gelişmelerden sonra Kazıklı Voyvoda, Osmanlı Padişahı'na iyice öfkelenmiş, Bulgaristan'ı istilaya başlamıştı. Bulgaristan'da her yeri talan eden Voyvoda yanında yirmi beş bin esirle Tuna'dan geçerek Eflak'a geri dönmüştü.

Bütün bu olayları Fatih'in Sadrazamı Mahmut Paşa, padişaha bildirdiği zaman korkunç bir derecede hiddetlenen Fatih, Mahmut Paşa'ya vurmuştu. Fatih Sultan Mehmet şimdiye kadar sadece İstanbul'un fethinde topladığı derecede bir orduyu -yaklaşık iki yüz elli bin- toplayarak, Kazıklı Voyvoda denilen caninin üzerine yürüdü. İmparatorluğun her tarafına haberciler gönderildi. Mahmut Paşa iki yüz bin civarındaki askeriyle Tuna'ya doğru yola çıktı.

Fatih Sultan Mehmet ise elçilerine yapılan kötü muameleyi bizzat kendisine yapılmış olarak kabul edip, bu hareketin hesabını bizzat sormak amacıyla yirmi beş kadırga ve yüz elli gemiden oluşan donanma ile Karadeniz'e açılıp, oradan Vidin'e kadar Tuna'dan geçecek olan yola çıktı. O zamanlarda ticari işleriyle büyük şöhret sahibi olan İbrail (Prailabos) ile Osmanlı askerlerinin yolu üzerinde bulunan hey yer küle döndü. Üzerine doğru esen büyük kasırganın farkına varan Drakul, Eflak'taki kadın ve çocuklarının bir kısmını Prasov'a (Kranştad), diğer bir kısmını da ülkenin büyük ormanlıklarına gönderdi. Mevcut ordusunu ikiye böldü. Birincisini, Osmanlılarla birleşip bir müddet Kilya'yı kuşatmış ve sonuç alamayınca Eflak üzerine yürüyerek geçtiği yerleri ateşe vermiş olan Moldavya Prensi üzerine gönderdi. Yedi ile on bin arasında olduğu rivayet edilen ikinci kısmıyla da Osmanlı ordusu üzerine yürüdü. Aklında türlü şeytanlıklar olan Drakul, kıyafet değiştirerek bizzat Osmanlı ordusunun arasına girmeyi ve özenle keşifler yaparak ani bir gece baskını yapmayı kararlaştırdı.

Uykuda Şeytan Baskını

Yapılan plan gereğince Kazıklı Voyvoda'nın atlıları fenerler ve fanuslar hazırladılar. Hava kararduğında hep beraber Osmanlı ordusunun arasına girmeye başladılar. Şaşkın haldeki Türk askerleri bu harekat karşısında hiçbir şey yapamadılar. Şeytan Vlad'ın hedefiyse doğrudan doğruya pa-

dişahın çadırıydı. Ancak padişah çadırı yerine yanlışlıkla Sadrazam Mahmut Paşa ile İshak Paşa'nın çadırlarına girmişti. Baskında birçok insan ve hayvan öldürüldü.

Baskının şokunu üzerinden atan Osmanlı askerleri gerekli hazırlıkları yapmışlar ve savunma düzenini çoktan almışlardı. Yanlış hedef yerine doğru hedefi bularak padişahın çadırına ulaşan Voyvoda'nın adamları, karşılarında yeniçerileri buldular. Osmanlı ordusu da savaş düzenini almıştı. Ordunun sağ kanadında eski Mora Bey'i Ömer, Evrenosoğlu Ahmet Bey, Mihailoğlu Ali Bey ve Malkoçoğlu Bali Bey bulunmaktaydı. Sol kanatta ise Arnavutluk Bey'i Nasuh, Esvet Bey ve Mihailzadelerin diğer oğlu İskender Bey vardı.

İstender Bey

Kazıklı Voyvoda'nın askerleri ile yapılan mücadele gece boyunca devam etti. Ancak iki taraf da bu mücadele sırasında fazla bir kayıp vermedi. Sabah olduğunda planını gerçekleştiremeyeceğini anlayan Voyvoda geri çekilmişti. Akıncı beylerinden Ali Bey ise onun peşinden gitti ve adamlarından bin tanesini esir alarak geri döndü. Fatih Sultan Mehmet alınan esirlerin derhal idam edilmesini emretti.

Hamza Bey'in Başına Gelen Felaket

Tabii ki alınan esirler arasında Vlad yoktu. Çünkü Kazıklı Voyvoda esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolmuştu. Fatih Sultan Mehmet kayıp caniyi bulmak için Eflak içlerine doğru ilerlemeye başladı. Eflak şehrinin biraz ötesinde, bir ırmağın suladığı ovanın girişinde kazıklardan kurulmuş bir orman kurulduğunu görünce şaşkınlıktan kendini alamadı. Büyük bir alanda bir kısmı kazığa vurulmuş, bir kısmı da çarmıha gerilmiş yirmi bin Türk ve Bulgar bulunuyordu. Bunların ortasında ve diğer kazıklardan daha uzun bir kazığın üzerinde ipek ve erguvani elbiseleri içinde Hamza Bey'in cesedi görülüyordu. Annelerinin yanında öyle çocuklar görülüyordu ki, kuşlar bağırsaklarının üzerine yuva kurmuştu. Bu akıllara durgunluk veren manzarayı gören Fatih Sultan Mehmet:

"Bu kadar işleri yapmış, halkını ve gücünü böyle kullanmış bir adamı ülkesinden çıkarmak çok zordur." dedi ve sonra şöyle devam etti:

"Bu kadar suçlar işlemiş bir adam asla itibara değmez."

Mızrakların Ucundaki Kelleler

Kendi ülkesi içinde savaştığı için doğal olarak arazi yapısını iyi bilen Kazıklı Voyvoda, vur-kaç taktiği yaparak

sürekli Osmanlı ordusuna kayıplar verdirmeyi amaçlıyordu. Bu mücadele sonunda Kazıklı Voyvoda ülkesinde altı bin civarında asker bırakarak Moldovya'ya çekildi. Osmanlılar karşısında mücadele etmek için az sayıdaki bu askerlerle Turhanoğlu Ömer Bey mücadele etti ve sonuçta Ömer Bey, askerlerinin mızraklarına saplanmış iki bin civarındaki Eflak askerinin başıyla geri döndü. Bu başarı sonunda Ömer Bey Teselya Beyliği'ni kazandı. Osmanlılar karşılarında bir türlü ciddi bir ordu bulamıyorlardı. Tüm Eflak ülkesine yayılan Osmanlı askerleri etrafta ne kadar at ve hayvan varsa toplayıp geri döndüler. Kaynaklar bu hayvanların iki yüz bin civarında olduğunu belirtmektedir.

Bu sırada Kazıklı Voyvoda Moldovya sınırında gizlendiği yeri bırakarak Macaristan'a geçmek zorunda kaldı. Matyas Korinos'tan beklediği desteği göremeyen Drakul, Matyas tarafından Ofen ya da Belgrad'da hapse atıldı.

Beklediği kesin sonucu alamadan seferden dönmek zorunda kalan Fatih Sultan Mehmet, Eflak Voyvodalığı'na Eflak Prensi Radul'u oturttu. Akıncı beylerinden Ali Bey'de orada bırakıldı. Radul yılda on bin duka vergi vererek on yıla yakın bu görevde kaldı.

Bu prensin ölmesi sonucunda hapishaneden kaçan Drakul yeniden bölgeyi kasıp kavurmaya başladı. Kimsenin dize getiremediği bu canavar, umulmadık bir anda bir köle tarafından öldürüldü.

Fatih'in Mücadelesi

Anlattığımız bu olaylar dışında, İstanbul'un alınmasından sonra Fatih tarafından izlenen yayılmacı strateji, karşısında başta Papalık ve Macar Krallığı olmak üzere Venedik ile Ce-

neviz, sıralarının kendilerine geleceğini düşünerek hızla yaklaşan Osmanlı tehlikesine karşı arayışlara girmişlerdir.

Osmanlı devletini imparatorluk haline dönüştüren Fatih Sultan Mehmet, başında bulunduğu imparatorluğun dünya hakimiyetine sahip olabilmesi için papaların kışkırttığı ve yardım ederek Osmanlıların üzerine gönderdiği Venedik, Macaristan, Almanya, Lehistan, Aragon, Kastilya, Napoli, Kıbrıs, Rodos, Floransa, Modena, Bucca, Pisa, Mantua, Burgonya, Akkoyunlular, Karamanoğulları ve Gürcistan gibi sayıları onlarla ifade edilen devletlerle mücadele etmek zorunda kalmış ve ne yazıktır ki bu mücadele onun zehirlenmesiyle son bulmuştur.

İstanbul'u fethinin hemen arkasından Nisan 1454'te İmparator III. Frederik ile Napoli Kralı Alfons, bütün Avrupa devletleri arasında, Türkler Avrupa'dan atılıncaya kadar aralarında beş yıllık bir anlaşma sağlanması için çalışma kararı almışlardı.

Kurt-Kuzu Elele Bizans'ı Diriltecek

Bu gelişmelerin dışında kalmak istemeyen Papa III. Calixtus, haçlılar batıdan harekete geçtiği zaman, doğudan Osmanlıların oyalanması için Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan ve Gürcistan Kralı ile temaslara başlamıştı. Bu temaslar diğer papalar tarafından da sürdürülmüştür.

1463'te Bosna'nın Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi, Venedik ve Macaristan için büyük bir tehlikenin açıkça göstergesiydi. Bunun üzerine Papa II. Pius'un öncülüğüyle, Venedik ve Macaristan Osmanlılara karşı bir ortaklık anlaşması imzaladılar.

Avrupa'da ortaya çıkan bu gelişmeler tüm devletleri ümitlendirdi. Hatta Osmanlıların yenilmesi halinde Venedik Cum-

huriyeti Mora, Teselya ve Epir bölgesini, İskender Bey Makedonya'yı, Macaristan; Sırbistan, Bulgaristan, Bosna ve Hersek'i alıyor, Bizans İmparatorluğu da yeniden canlandırılıyordu.

Batılı müttefikler Osmanlı talanından bunları almayı ümit ederken, diğer ortak Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan tüm Anadolu'ya sahip olarak bu işten en büyük payı alacaktı. Anne tarafından Bizans hanedanına mensup olan Uzun Hasan, Bizans'ta ve Trabzon'da kurulacak ayrı ayrı iki Bizans Devleti üzerinde de söz sahibi olacaktı.

Rakiplerinin kendi topraklarını paylaşmak ve yerle bir ederek tarihe karıştırdığı Bizans İmparatorluğu'nu yeniden dirilmek istedikleri gören Fatih Sultan Mehmet, olası gelişmelerin önüne geçmek için Komnenos Hanedanı'na mensup tüm prensleri idam ettirdi

Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni siyasetini de bu gelişmeler üzerine oturtan Fatih Sultan Mehmet, Macaristan ve Venediklilerle olan ilişkilerini de iyi tutarak Avrupa'da kendisine karşı olabilecek ittifakın önüne geçmeye çalıştı. Bu durum karşında Fatih, atalarının yüzyıllardır izlediği fetih stratejisinin aksine yönünü Ortadoğu'ya çevirmiş, önüne ne gelirse ezip geçiyordu. Karamanoğullarından sonra karşısına Akkoyunlular çıktı. Uzun Hasan'ın, hükümdarlık tahtına oturmasına kadar Ortadoğu'da çok etkisi hissedilmeyen Akkoyunlular, Uzun Hasan'ın Cihanşah ile Maveraünnehir hükümdarı Ebu-Said Miransah'i öldürmesi ve topraklarını da kendi ülkesine katmasıyla oldukça etkili olmaya başladı. Kısa zaman sonrasında Horasan Hükümdarı Hüseyin Baykara'yı yenerek topraklarından bir kısmını almış olan Uzun Hasan, bu suretle Fırat'tan Maveraünnehr'e kadar uzanan büyük ve kuvvetli bir devlet kurmuş oldu. Topraklarını hızla genişleten Uzun Hasan'ın en büyük hayali Anadolu'nun tümüne hakim ol-

maktı. Bunu da ancak Osmanlı topraklarını alarak yapabilirdi. Bu planın gerçekleşmesi için Osmanlıların ne kadar rakibi varsa hepsiyle iş birliği yaptı. Önce Osmanlılardan kaçan Karaman ve Candaroğullarını himayesi altına aldı. Bunlar devamlı olarak Uzun Hasan'ı Osmanlılar aleyhine kışkırtıyorlardı. Bunun sonucu 1472 yılında Osmanlılara ait olan Tokat, Uzun Hasan kuvvetleri tarafından yakılıp yıkıldı.

Venedik-Akkoyunlu İttifakı

Tokat zaferinden sonra iyice hırslanan Uzun Hasan, Osmanlılarla savaş halinde bulunan Venedik Cumhuriyeti'nin Osmanlılar aleyhinde kendisine ittifak teklifi üzerine, daha 1463'te onlarla anlaşmıştı. Bundan başka yine Osmanlı-Venedik savaşı esnasında Uzun Hasan, Venediklilerle ittifak kurmuş olan Haçlılarla birlikte hareket için, bunlarla görüşmek üzere Rodos'a elçiler göndermişti. O, bu elçilik heyeti aracılığıyla Osmanlılara ait Tokat ile bazı önemli şehirleri işgal ettiğini de Haçlılara bildirmişti. Uzun Hasan, 1472 yılında Venediklilere yeni ittifak teklifinde bulunmuş, bu teklif Venedik Elçisi Katerino Zeno tarafından derhal senatoya bildirilerek, Akkoyunlu ordusu için top ve topçu ustası istenmişti. Bütün bu hareketlerin ötesinde Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a bağlı kuvvetlerin, Osmanlı sınırlarını geçerek taarruz etmesi, Osmanlıları bu meydan okumaya karşılık vermeye zorladı.

Fatih Sultan Mehmet, Uzun Hasan üzerine hareket etmeden önce kış mevsiminde ondan gelen mektuba ağır bir cevapla mukabelede bulunmuştu.

Müslüman Müslüman'la Savaşmaz

Bu mektupta Fatih Sultan Mehmet, Uzun Hasan'ın yaptıklarından, ehli İslam üzerine gidip onlara zulümde bulunmasının doğru olmadığı, eğer yapabiliyorsa din düşmanları ile savaşması gerektiğinden bahsederek, yapılan haksızlığı ortadan kaldırmak için bizzat kendisinin geleceğini bildirmişti.

Gerçekten de Haçlılarla ittifak yapmış olan Uzun Hasan, Osmanlılarla yapacağı savaşı makul gösterebilmek için, onlardan Kapadokya ile Trabzon İmparatoru'nun kızının kocası olması nedeniyle Trabzon'u istemekteydi. İşte Fatih Sultan Mehmet bu istekler karşısında ağır bir cevap yazmıştı. Bu cevabında, bundan böyle elçisinin ok, sözünün de kılıç olduğunu söyleyerek, Akkoyunlu Hükümdarı'nı kozlarını paylaşmak üzere ilkbaharda savaşa davet etmişti.

Osmanlı ordusu, 11 Nisan 1473 Pazar günü, Fatih'in komutasında Üsküdar'dan hareket etti. İznik yoluyla Yenişehir'e ulaştı. Beypazarı'nda Karaman Valisi Şehzade Mustafa, Kazabat'ta da Amasya Valisi Şehzade Beyazıt, emirlerindeki kuvvetlerle orduya katıldılar. Farklı rivayetler bulunmasına rağmen, bu katılımlarla ordunun asker sayısının seksen beş bin kişiye ulaştığı tahmin edilmektedir.

Otlukbeli Zaferi

Tarihte "Otlukbeli Zaferi" diye bilinen bu savaşta, Osmanlı ordusu büyük bir zafer kazanarak doğudaki bu tehlikeyi ortadan kaldırmıştı. Fatih, galip gelmişken kendisi gibi Türk ve Müslüman olan, aynı zamanda Oğuzların Bayındır koluna mensup bulunan Akkoyunlu kuvvetlerini takip ettirmediği gibi, Türk ve Müslüman olan ülkesine de dokunmadı.

Kemal Paşazade, bu takip etmeme olayını Şehzade Bayezit'ın hizmetinde bulunan Halil Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın ağzından anlatmakta ve onun, bunun sebebini Fatih'e sorduğunu, ondan; "Gayenin saltanat yıkmak değil, Uzun Hasan'a ders vermek olduğu, İslam memleketlerini tahrip ile İslam hükümeti yıkmanın doğru bulunmadığını, öte taraftaki gaza savaşlarını bırakıp, burada Müslümanlarla uğraşmanın iyi bir şey teşkil etmediği." cevabını aldığını söyler. Bu cevap, hükümdarın, yüksek bir anlayışla hareket ettiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Nitekim Aşık Paşazade de Fatih'in bu hareketini; "Mürüvvetle vilayetin yıkmadı, yine kendi vilayetine teveccüh etti" diye açıklamaktadır. Osmanlı Devleti'nin, Timur'dan beri karşılaştığı bu en büyük tehlikenin atlatılmasında ve zaferin kazanılmasında rol oynayan başlıca etken, Osmanlı askeri gücü ve teşkilatçılığıyla ateşli silahlardaki kıyas kabul etmez üstünlüğüdür. Otlukbeli Zaferi, Osmanlılara karşı yapılmış olan doğu ve batı ittifakının bir cephesini tamamen etkisiz hale getirmişti. 1473'te kazanılan bu zafer, Akkoyunlu Devleti'nin süratle çökmesine ve nihayet ortadan kalkmasına neden olan sebeplerin başında gelmektedir.

Doğu'da bunlar olurken, Batı'da Papa II. Pius'un tüm gayretlerine rağmen bir türlü Avrupalılar Osmanlılara karşı beklenen birlikteliği sağlayamadılar. Papa II. Pius'un ölümünden sonra yerine geçen diğer papalar da bu işi gerçekleştiremediler.

İskender Bey Sorunu

Venediklilerden aldığı büyük mali destek sonucunda Osmanlılara karşı batılıların oluşturduğu haçlı seferine katılan Arnavutların lideri İskender Bey, Fatih Sultan Mehmet'e Bosna

seferine çıkmadan önce barış teklif etmişti. Her ne kadar İskender Bey'in bu teklifi Fatih Sultan Mehmet tarafından kabul edilmiş olsa da İskender Bey'in en büyük mali destekçisi olan Venediklerin Macarlarla beraber Osmanlılara karşı ittifak kurmaları, barışın İskender Bey tarafından bozulmasına sebep oldu.

İskender Bey'in Osmanlı topraklarına saldırması üzerine Osmanlı ordusu harekete geçerek Arnavutların üzerine yürüdü ve Balaban bey komutasındaki Osmanlı ordusu, 9 Ağustos 1464'te büyük bir zafer kazandı. Ancak dağlık ve sarp araziye kaçışan Arnavut çetelerini temizlemek oldukça zordu. Devam eden çete savaşlarının birinde İskender Bey'in yeğenlerinden biri esir edilerek İstanbul'a götürülmüş, bir keresinde de atından düşerek yaralanan İskender Bey son anda Osmanlı askerlerinin eline düşmekten kurtulabilmiştir. Arnavutluk çeteleriyle uzun süren mücadelenin kesin bir sonuca ulaşamaması sonucunda, Fatih Sultan Mehmet bu işle bizzat ilgilenmeye karar verdi. Fatih'in Arnavutluk üzerine yaptığı seferde, İskender Bey'in merkez olarak kullandığı Kroya/Akçahisar kuşatıldı.

Fatih tarafından bütün Arnavutluğun istila edildiği bu sefere İskender Bey ani çete baskınlarıyla karşı durmaya çalışmış fakat başarılı olamamıştır. Kuşatma işinin uzaması sonunda Fatih Sultan Mehmet Balaban Bey'i bu işle görevlendirerek geri döndü. Bu seferde, daha sonra yapılması düşünülen Arnavutluk Seferi için üs olarak kullanılması amacıyla Elbasan kalesi yaptırılmıştır.

Birkaç yıl devam eden Akçahisar kuşatmasından bir sonuç alınamadı. Bir zamanlar Osmanlı sarayında okuyan ve İslamiyet'i seçen Arnavut Georges Kastriola yani İskender Bey, bir ara eski dinine dönüp sahte bir fermanla Akçahisar'ı ele geçirerek Arnavutların başına geçmiştir. Venedik-

lilerle işbirliği yaparak Osmanlılara karşı mücadele eden İskender Bey günümüzde Arnavutluk'un büyük kahramanları arasındadır.

Fatih'e Karşı Suikast Planları

Osmanlıların Rumeli'de hızla devam eden fetihleri, hiç şüphesiz kısa zaman sonunda Venediklilerin sınırlarına kadar ulaşacaktı. Gerek bu durumun yol açtığı endişe ve gerekse büyük oranda denizlerde halen devam eden Osmanlı-Venedik mücadelesinin bir türlü bitmemesi, Venedikliler yeni arayışlara itmişti. Her şeyden önce Venedikliler, Fatih Sultan Mehmet'le tek başına karşı çıkamayacaklarını çoktan anlamışlardı. Bu nedenle başta Papalık olmak üzere Avrupa devletleri,Asya'da Akkoyunlular, Karamanoğulları ve Gürcistan ile temaslar kurarak onlarla Osmanlılara karşı işbirliği yapmaya çalıştılar. Amaçları bir an önce büyüyen Osmanlı tehlikesini ortadan kaldırmaktı.

Tabii olarak Venedikliler bu işin çözümü için sadece bu yolu denemekle yetinmediler. Bu işten kurtulmak için başka bir çare daha vardı. O da Fatih Sultan Mehmet'i ortadan kaldırmaktı, bu da onu öldürmekle mümkündü. Bunun için ileride ayrıntılarıyla vereceğimiz gibi bir çok defa suikast düzenlemeye karar vererek bu işi yapacak kişiler aramaya başladılar.

Fatih'i Öldürmek İçin Düzenlenen 14 Suikast

Bu konuda Babinger şu bilgileri vermektedir: "1456 senesi Nisan ayından 1479 senesine kadar Venedikliler, en azından 14 defa Fatih'i zehirle öldürmeye teşebbüs etmişler, bunun için İstanbul'a adam göndermişler veya İstanbul'da ajanlar bulmaya çalışmış, bir hayli de bulmuşlardır.

Arada geçen bu yirmi üç sene süresince Venedik hükümetinin on kişiden kurulu meclisi, başvurmadık yer bırakmamış, para sarfından çekinmemiş ve bu uğurda sarf edilecek paranın asla boşa gitmeyeceğine emin olmuştur."

Önce Trogirli bir denizci bu işe memur edilmiş, birçok masraflar yapılarak İstanbul'a gönderilmiş, aylarca beklenmiş fakat olumlu bir netice alınamayınca Kartau'da bir rahip bu işi üzerine almıştır. Issa'dan Baroncello adlı bir aristokrat, Krakovlu bir Polonyalı, Arnavut bir berber onu takip etmiş, bunların hiçbiri ümit verir bir iş göremeyince de sonunda İtalya'da doğup büyüyen, Yahudi asıllı Maestro Jacopo Osmanlı ülkesine yerleşerek Yakup Paşa adını almış ve tam otuz yıl sarayda padişahın özel doktoru ve aynı zamanda mali müşaviri olan zatın üzerinde durulmuştur.

Tehlike gittikçe büyüyordu. Fatih Sultan Mehmet'in bütün denizleri ele geçirmek üzere oluşu Venediklileri o kadar telaşlandırmıştı ki, Floransa'nın İstanbul'daki konsolosu Francesco Baroncello ile İstanbul'da bulunan Osmanlı savaş gemilerini yakmak üzere bir anlaşma bile yapmışlar ancak sonuç alamamışlardı.

Venedikliler bir tarafta hainçe bunları yaparken, diğer tarafta hiçbir şey yokmuş gibi Osmanlılara yaklaşmaya çalışıyorlar ve Fatih Sultan Mehmet'e barış yapma tekliflerinde bulunuyorlardı. Tabii ki bu teklifler düşmanı oyalamaktan başka bir amaç taşımıyordu. Çünkü Venedikliler kendilerini güçlü hissettikleri zaman hemen saldırıya geçmekte tereddüt göstermiyorlardı.

1469 senesinde Venedikliler, bir yıllık anlaşmadan sonra barış için Fatih Sultan Mehmet'e David adında birini göndermişlerdi. Barış elçisi tarafından yapılan teklif Fatih Sultan Mehmet tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine Venedikliler, Nicolo Kavela adında bir amiralin komuta-

sındaki bir donanmayı Ege'ye gönderdiler. Kavela doğrudan doğruya Çanakkale Boğazı'na ve Türk donanmasına saldırmaya cesaret edemedi. Limmi, İmroz ve Rumeli kıyısında Enez, Anadolu sahilinde Foça iskelelerini işgal, yağma ve tahrip etmekten başka bir şey yapamadı.

Eğriboz'un Fethi

Türklerin Eğriboz/Ağriboz, Yunanlıların Evbeoa, İtalyanların Negropponte dedikleri bu ada, konum itibariyle Yunan sahillerine bitişik gibiydi. Ada merkezi Khalkis'di. IV. Haçlı Seferi sırasında Venediklilerin eline geçmiş ve bu tarihe kadar yaklaşık 260 yıl onların elinde kalmıştı. Stratejik yönden oldukça önemli olan bu ada, Venediklilerin denizlerdeki etkinliğini kırmak isteyen Fatih Sultan Mehmet tarafından bizzat alınmak istenmiş ve sefere çıkılmasına karar verilmişti.

Bu sefer için hem karadan hem de denizden harekete geçilmişti. Denizden harekete geçen donanmanın komutanı Mahmut Paşa'ydı. Osmanlı donanması 100 kadırga ve 100 küçük savaş gemisiyle adayı denizden kuşatmıştı. Fatih Sultan Mehmet bu sefere 70 ya da 100 bin kişilik bir orduyla yola çıkmış ve Yunan sahillerinden adanın en yakın yerinden bir köprü kurularak, ordu adaya çıkarılmıştır.

Bütün bu işler yapılırken Venedik donanması ve onun Amirali Nicolo Kanale, yaklaşık 35 kadırga ile Salamin adası altında Sarone körfezi içinde bulunuyordu. Ancak garip şekilde burada beklemekten başka hiçbir şey yapmayan Venedikliler, ada Osmanların eline geçtikten sonra çekip gitmişlerdi. Kale ancak üst üste beş kez yapılan saldırılardan ve on yedi gün süren bir uğraştan sonra 12 Temmuz 1470 yılında ele geçirilmişti.

Denizlerde Osmanlılarla büyük bir rekabete girişen Venediklilerin tüm gücü büyük mali yapıları ve çok güvendikleri donanmalarıydı. Ancak Eğriboz'un fethi sırasında güçlü Venedik donanmasının hiçbir şey yapamayarak çekilip gitmesi sadece Venedikliler değil, hâlâ Hristiyanları birleştirmek ve Osmanlılara karşı yeni bir haçlı gücü oluşturmak için çırpınan papayı ve Avrupa devletlerini büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştı.

Adanın Venedik adına son valisi Paolo Erizzo'ydu. Kale alındığında yerli Rumlara dokunmayan Fatih Sultan Mehmet, adanın yabancıları olan Venediklilerin bir kısmını esir almış, bir kısmını da idam ettirmiştir.

Akıncılar Avrupa'ya Akıyor

Kuruluşunun ilk günlerinden itibaren sürekli batıya doğru yönelen Osmanlı akıncıları, bu tarihlerde doğuda Karamanoğulları ve Akkoyunlularla mücadele ederken, zamanlarının büyük kısmını başta Venedikliler olmak üzere Alman ve Leh askerleriyle geçiriyorlardı. Osmanlı akıncıları Rumeli topraklarından başlayarak Hırvatistan, Karniol, Karantia, İstirya'dan geçerek Venedik kıyılarına ulaşmış ve Adriyatik kıyılarını yerle bir etmişlerdi.

Her yıl baharda harekete geçen akıncılar, 1471 yılının baharında kırk bin kişiyle Rumeli ordusunu oluşturdular ve ikiye ayrılarak harekete geçtiler. Bu büyük Osmanlı ordusundan yirmi bin kişi, yanlarına inşaat için gerekli malzemeleri alarak gizlice Sava nehrine doğru yöneldi. Ordunun geri kalan ve yaklaşık yirmi beş bin kişilik bölümü, İshak Bey komutasında Hırvatistan'ı geçerek Karniol'a girdi. Bölgenin sahibi Macar Kralı Mattias Karvinos, akıncıların ilerlediği sırada Bohemya ve Polonya ile mücadele ediyordu. Toprak-

larını korumak için hemen Koloça Metropoliti'ni görevlendirerek, bu iş için gereken finansmanı ve askerleri bir an önce oluşturmasını istedi. Onların ilk hedefi akıncıların inşa etmeye başladıkları Sabaç kalesine engel olmaktı. Ancak Macar askerleri gelmeden Osmanlılar çoktan kalenin yapımını tamamlamıştı.

Başladığı tarihten sonra zaman zaman duran, ancak on yıl boyunca süren bu akınlar ileriki dönemlerde de kesintilerle devam ederek, 16. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştü. Daha hareket etmeden iki kola ayrıldığını ifade ettiğimiz Osmanlı akıncılarının bir kısmı Laybah, diğer kısmı da Nostadtel'e doğru ilerlediler. Sonradan oluşturulan üçüncü bir kol da Kulpa'dan geçerek Hoflein önlerine geldi. Bu akınlara engel olmak için hazırlanan yirmi bine yakın düşman askeri akıncıların bulunduğu bölgeye geldiğinde, Osmanlı akıncıları buraları yerle bir edip binlerce esirle beraber başka topraklara yönelmişti.

1471 yılında İshak Paşa idaresindeki on beş bine yakın Osmanlı akıncısı Hırvatistan'ı baştan başa dolaşarak, yirmi binden fazla esir ve binlerce hayvandan oluşan sürülerle geldikleri yere dönmüşlerdi.

Her baharın ilk günleriyle bitip tükenmeden devam eden Osmanlı akınları Avrupa'da her tarafa büyük bir korku salmış, tüm Avrupalılar her an karşılarına çıkması muhtemel olan akıncı korkusundan endişe ederek yaşamalarını sürdürmüşlerdi.

Avrupalıların bu zamanda büyük ümit bağladığı işbirlikçileri Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan, daha önce ayrıntılarıyla verdiğimiz mücadele sonunda Otlukbeli Savaşını kaybederek, Venedikliler başta olmak üzere tüm Avrupalı dostlarını büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştı.

İşkodra'da Venediklilerle Savaş

1474 yılında Fatih Sultan Mehmet kendisine yeni hedef olarak İşkodra'yı seçti. İlk defa Yıldırım Bayezit döneminde Türklerin eline geçen İşkodra, daha sonraları tekrar Venediklilerin eline geçmişti.

Fatih Sultan Mehmet; bir taraftan Venediklilerle olan savaş halinin devam ediyor olması, diğer taraftan da Akkoyunlularla ittifak yapmış olan Venediklilerin Otlukbeli Savaşı sırasında Batı Anadolu kıyılarına yaptığı saldırılar ve Karamanoğullarına yaptığı yardımlar üzerine, onlara gereken dersin verilmesi amacıyla Hadım Süleyman Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunu, 1474 yılının Mayıs ayının ilk günlerinde İşkodra önlerine gönderdi. Kalenin komutanı Venedikli Antonio Loredano kaleye çekilerek savunmaya geçti. Yüzyıllardır her türlü kuşatmaya başarıyla direnmiş Bizans'ın surlarını bile yerle bir eden Osmanlı topçuları, İşkodra kalesini yerle bir etmekte fazla zorlanmadılar. Büyük bir saldırıya geçen Osmanlı askerleri kaleye girdiler. Ancak kaleyi savunanların ölüm kalım savaşı haline dönen mücadeleleri karşısında büyük kayıp veren Osmanlılar geri çekilmek zorunda kaldılar ve kaleyi teslim alamadılar.

Üç buçuk ay devam eden bu mücadele sırasında Mihaloğlu Ali Bey ve askerleri Dalmaçya ve Karniol bölgesini istila ederek yirmi bin esir alıp geri dönmüşlerdi. 1475 yılında ise Ahmet Paşa komutasındaki bir Osmanlı ordusu, karşısına çıkan bir orduyu Rann Savaşı'nda bozguna uğrattı. Rann Savaşı sonunda, Sigismund de Polheim, Velhelm de Savrav, Martin Diristein ve Hanri Prisenk adlı asillerde esir edilmişlerdi.

Bosna Sancakbeyi Ömer Bey, Kerç Köprüsü'nü 1477'de ele geçirmeyi başardı. Başka bir Osmanlı birliği de nehri yüzerek karşıya geçti ve orada pusu kurarak beklemeye başladı. Bir gün sonra karşılarına çıkan Venedikli General Jeronimo Novello ile çarpışmaya başladılar. Ömer Bey'in süvari birlikleri Tagliamento ve İzonzo arasındaki ovaya girdiler. Tagliamento ve Piave nehri arsındaki bütün yerler ele geçirildi. Venedikliler, Eğriboz'un fethi sırasında olduğu gibi bütün bu gelişmeleri de hiçbir şey yapmadan sadece izlemekle yetindiler.

Başlangıçta on beş bin civarında olan Osmanlı ordusunun asker sayısı yeni katılımlarla otuz bini geçmişti. Akıncıların lideri Mihaloğlu Ali Bey, kardeşi İskender Paşa ve Malkoçoğlu Bali Bey komutasındaki Osmanlı orduları uzun yıllar boyunca bölgedeki akınlarını sürdürdüler.

Hiç beklenmedik zamanda sarp ve aşılması zor olan dağları aşan ve ani baskınlar yaparak her tarafı toza dumana katan Osmanlı akıncıları, 1478 yılında üçüncü kez Drava Nehri yakınlarında görünerek oradan Veisenfels ve Villah'a gittiler. Oralardan binlerce esir alıp geri döndüler. Bu akınlar bölgedeki Venediklileri son derece yıprattı. Artık onlar da sel gibi akan Osmanlı akıncıların önünde duramayacaklarını anlamaya başlamışlardı.

1479'da Macaristan'a doğru harekete geçen akıncılar, ekim ayı başında kırk bin kişilik Osmanlı ordusuyla beraber Transilvanya'ya girdiler. Bu harekata doğal olarak Mihaloğlu Ali ve İskender Bey'lerle Evrenoszade Hasan Bey ve İsa Bey ile Malkoçoğlu Bali Bey katılmışlardı.

Hristiyan İttifakının Dağılması

Avrupa coğrafyasını alt üst eden Osmanlı akınları karşında birçok Avrupa ülkesi büyük sıkıntılar çekmeye başlamıştı. Özellikle Macaristan baştan başa harap bir hale gelmişti. Osmanlı tehlikesinden korunmak için birlik oluşturan Avrupalılar içinde en zengin ülke olan Venedik Cumhuriyeti hem karada hem de denizde hiçbir başarı kazanamamış ve sürekli gerilemişti. Doğudaki müttefik Akkoyunlular da Osmanlılarla baş edememiş, yapılan mücadele sonunda büyük bir darbe yemişlerdi.

Venediklilerin öncülüğünde sık sık bir araya gelen Avrupa devletleri, eninde sonunda kendilerinin sonunu getireceğini düşündükleri Osmanlı tehlikesi karşısında ne yapılabileceğini konuşuyorlardı, ama ellerinden hiçbir şey gelmiyordu.

Osmanlılara karşı yapılan kutsal ittifakın hiçbir şeye yaramayacağını yavaş yavaş anlamaya başlayan Avrupa devletleri, artık bu işten çekilmenin yollarını aramaya başladılar. İlk olarak Aragon ve Napoli kralları bu ittifaktan çekilme kararı aldılar. Napoli Krallığı sadece ittifaktan çekilmekle kalmadı, aynı zamanda limanlarını Türk ticaret ve savaş gemilerine açarak, Fatih Sultan Mehmet ile sıkı işbirliği yapmak amacıyla padişaha değerli hediyeler gönderdi.

Bu gelişmeleri yakından izleyen Venedikliler, uzun süren savaşların bir sonuç vermesinden ümidi kesmeye başladılar. Halk durmadan gelip saldıran akıncılardan bıkmış usanmış, bir an önce bu işin sona ermesini ve taraflar arasında artık barış yapılmasını arzu etmeye başlamıştı.

Fatih Hristos'un Pehlivanına Karşı

Osmanlı askerleri Avrupa topraklarında haçlı güçleriyle uğraşırken, Boğdan Voyvodası IV. Stefan, kendinden önceki Voyvoda Petro Aron'un Osmanlılara tabi olarak ödediği yıllık iki bin altın haracı ödemeyi durdurma kararı almıştı. Eski anlaşmanın bozulduğunu öğrenen Fatih Sultan Mehmet, gerçeğinin yapılması için Hadım Süleyman Paşa'yı görevlendirdi. Ancak Hadım Süleyman Paşa IV. Stefan karşısında yenilgiye uğradı. Osmanlılar karşında Hristiyan alemini sevince boğan bir başarı kazanan IV. Stefan'a, Papa tarafından Athleta Christi/İsa'nın Pehlivanı unvanı verildi.

Bu iş karşısında canı oldukça sıkılan Fatih Sultan Mehmet, Hadım Süleyman Paşa'nın uğradığı bozgunun intikamını almak için hemen Boğdan üzerine yürüdü. Osmanlı donanmasına ait üç yüz gemi de Besarabya sahillerini işgal ederek Tuna'nın girişine hakim oldu.

Fatih Sultan Mehmet ile IV. Stefan'ın karşılaşması 26 Temmuz 1476'da gerçekleşti. İki ordunun arasındaki savaş "Ağaç Denizi" denilen ormanlarda oldu. Bu savaşta Fatih Sultan Mehmet ordusuna cesaret vermek için bizzat atıyla ormana yürüdü. Fatih'in kahramanlığından etkilenen Osmanlı ordusu büyük bir başarı kazandı. IV. Stefan tüm ordusunu kaybetti. Ancak canını kurtarabildi. Elde edilen bu zafer sonucunda Osmanlılara Podolya ve Galiçya yolu açılmış oldu.

"Tüm Rumelili Ahalim Günde Beş Vakit Namaz Kıla"

Osmanlılar bir taraftan Rumeli topraklarında hızla ilerken, diğer tarafta ele geçirilen yerlere Anadolu'dan getirilen Türkmenleri yerleştiriyorlardı. Burada yaşayan yerli halktan

İslamiyet'i seçenler, yeni komşularıyla birlikte yaşayarak yeni dinlerinin emir ve yasaklarını onlardan öğreniyorlardı. O zamanlarda İslamiyet'i yeni seçen yabancıların, dinin en önemli görevlerinden olan beş vakit namazı kılmaları konusunda ihmalkar davrandıklarını öğrenen Fatih Sultan Mehmet, rivayete göre bir ferman yayınlayarak Rumeli halkının günde beş vakit namaz kılması konusunda uyarıda bulunmuştur. Yayınlanan bu fermanın, aynı zamanda günlük yaşamda Türkçe kullanılmasını da içerdiği bilinmektedir.

Bu sırada Rumeli topraklarındaki önemli olaylardan biri de 1476 tarihinde Macaristan üzerine yapılan seferdir. Macar Kralı Hunyadi Yanoş'un oğlu Mathias Korvin, Belgrad'ın güvenliği için Macaristan sınırında ahşaptan kaleler yapıştırmıştı. Korvin sadece bu kadarla da yetinmeyerek, kendisini tehdit ettiğine inandığı iki Türk kalesine saldırmaktan çekinmemiş, Semendere'yi de kuşatmıştı. Fatih Sultan Mehmet, Korvin'i giriştiği işlerden vazgeçirmek ve Semendere kuşatmasını kaldırtmak için akıncıları Dalmaçya ve Hırvatistan içlerine doğru gönderdi. Akıncılar geçtikleri her yeri yakıp yıktılar.

Kış aylarına girilmesine rağmen geri dönmeyen yirmi bin civarındaki Osmanlı akıncısı, buz tutan Tuna'yı geçerek Macar Kralı Korvin'in yaptırdığı ahşap kaleleri yerle bir ettikten sonra geri döndü.

Fatih'in Emrini Dinlemeyen Devşirme

Osmanlı-Venedik savaşları hızını kesse de zaman zaman yine davam etmekteydi. İşte bu sırada Arnavutluk'un önemli merkezlerinden biri olan İşkodra Venediklilerin elinde bulunuyordu. Bu şehrin bir an önce alınarak Arnavutluk sorununun çözüme kavuşmasını isteyen Fatih Sultan Meh-

met, Arnavutluk seferine çıkılmasına karar verdi. Bu iş için de Vezir-i azam Gedik Ahmet Paşa'ya görev verildi. Ancak kendisinden istenilen işi yerine getirmekten kaçınan Gedik Ahmet Paşa çeşitli bahaneler ileri sürerek Arnavutluk seferine çıkmak istemedi. Bu konu hakkında Aşıkpaşazade kısaca; "Ahmet ihmal etti, Padişah Ahmet'i tuttu" demektedir. Sonuçta görevden alınan Vezir-i azam Gedik Ahmet Paşa'nın yerine Karamani Mehmet Paşa getirilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet döneminin dikkat çekici olaylarından biri sayılan bu değişiklik, İstanbul'un fethinden sonra görevden alınarak idam edilen Çandarlı Halil Paşa'dan sonra uygulanan kuralın bozulması demekti. Halil Paşa'dan sonra bu makama hep Türk olmayan devşirmeler getirilirmiş, bu iş adeta kanun haline dönüşmüştü. Bu dönem yirmi dört yıl boyunca devam etmiştir. Bu dönem sırasında görev yapan devşirme sadrazamlar şunlardır: Rum veya Hırvat Mahmut Paşa, Rum veya İlliryalı İshak Paşa ve son olarak Gedik Ahmet Paşa.

Bu devşirmelerden biri olan Gedik Ahmet Paşa'nın aslının Arnavut ya da Rum olduğu hakkında rivayetler bulunmaktadır. Onun Arnavutluk seferine karşı çıktığı için görevden alındığı düşünülürse, Arnavut olma ihtimali daha yüksektir.

On dört yıldır sürmekte olan Osmanlılar ile Venedikliler arasındaki mücadele de, Venediklilerin deniz ticaretini neredeyse bitirme noktasına getirmişti. Zaman zaman şiddetlenen bazen de zayıflayan bu mücadele, Venediklilerin müttefiki Akkoyunluların yenilgisinden sonra iyice Venediklilerin aleyhine dönmüştü. Ellerindeki kaleleri ve limanları tek tek kaybeden Venediklilerin artık ümitleri iyice tükenmişti.

Bu zaman içinde Fatih Sultan Mehmet'i öldürtmek için birçok anlaşma yapmışlar, ancak hiçbirinden sonuç alamamışlardı. Daha önce ifade ettiğimiz gibi son olarak imzalamış oldukları anlaşma Fatih Sultan Mehmet'in doktoru Yakup Paşa ile yapılmıştı. Babinger'in verdiği bilgilere göre; "Yakup Paşa, Fatih'in babası II. Murat zamanında sarayda çalışmaya başlamış ve babasının ölümünden sonra kısa zamanda Fatih'in dikkatini çekmiş ve itimadını kazanmıştı. O zaman Osmanlı topraklarına sığınmış olan İsak Sarfati'nin İtalya'ya gönderdiği mektuplarda belirttiği üzere, Osmanlı toprakları Yahudiler için bir cennet, eşi bulunmaz bir serbestlik ve çalışma, kazanma diyarı olduğunu haber alınca İstanbul'a gelmiş, burada da aradığını bulmuştu." Düşününüz ki, bu tarihte Papalık tahtında oturan V. Nicola, Yahudi doktorlarının verdiği ilaçlarla İtalyanların Hristiyan ruhunun zedeleneceğini ileri sürerek Yahudi doktorları iş yapamaz bir durumna sokmuştu. Bu yüzden Osmanlı ülkesine sığınan Maestro Jacopo, önce Edirne'ye gelerek saray hizmetine girmiş, fetihten sonra İstanbul yolunu tutmuştu. Yahudi doktor saray hizmetine devam etmiş, zamanla ilerleyerek vezir rütbesine yükselmiş ve paşa unvanını almıştır.

Yakup Paşa'nın Venedik ile İlişkisi

Jacopo, başlangıçta tabiatıyla doğduğu ülkeye karşı sırtını çevirmiş ve bütün ilişkilerini kesmişti. Zamanla Fatih'in güvenini kazandığını duyan eski hemşerileri onun itibar ve yardımından faydalanabilmek için onunla ilişki kurmaya başlamışlar ve daha 1457 senesinde çok kıymetli kumaşlar ve hediyeler göndererek irtibat kurmayı başarmışlardı. Yakup Paşa'nın Venedikli Baili ailesiyle eskiden beri sıkı bir dostluğu vardı ve bu yolla daha önceden haberler gönderiyor ve bunlar Venedik hükümet başkanına kadar duyuru-

luyordu. Gerçi bunların içinde oldukça çok sayıda saçma ve güya Fatih Sultan Mehmet'in Hristiyan dinine karşı sempatisi olduğu, hatta Hristiyanlığı kabul edeceğine dair uydurma haberler de vardı. Fakat her gelen haber itibar görüyor ve yayılıyordu.

Bir ara kendisi de Venedik'e geldi, Raguza'ya giderek orada Arapça'dan Latince'ye çevrilmiş, eski Arap hekimlerinin doğal ilaçlar hakkındaki yazılarını inceleyip, konu hakkında Fatih Sultan Mehmet'e de bilgi verdiği duyuldu. 1468'de yapılan bu ziyaret Fatih'in o senelerde artan rahatsızlıklarıyla ilgiliydi. Bu tarihe kadar Fatih'i zehirleme hakkında bir teklif yapıldığı veya Yakup Paşa'nın böyle bir imada bulunduğu duyulmadı. Ancak Eğriboz Adası Venediklilerden alınıp, tehlikenin kapıya dayandığı hissedilince, zehirleme işi karşılığında Venediklilerden 25.000 duka altın istedi.

Cinayetin Gizli Pazarlıkları

Bu iş için Lando Degli adlı Floransalı bir asil aracı olarak seçilmişti. Çünkü Lando, o dönemde Floransa'ya hakim olan Medici ailesi ile can düşmanıydı. Floransa'dan uzaklaşmak ve İstanbul'a sığınmak zorunda kalmıştı. İstanbul'daki Floransa Konsolosu'nun kardeşinin yakın arkadaşıydı. Nihayet Floransalı oluşu, Venedik'in giriştiği teşebbüsün gizli kalmasına daha iyi hizmet edebilirdi.

İstanbul'a varır varmaz, parasızlık bahanesiyle Beyoğlu'ndaki Floransa Konsolosluğu'na sığınmış ve konsolosun kardeşi Fransesco Barencello ile irtibat kurmuştu. Bu yoldan Yakup Paşa'yla da ilişki kurabilmiş, Venediklilerin tekliflerini anlatmış ve kendisinin bu iş için ne talep ettiğini sormuştu.

Fatih Sultan Mehmet'i Öldürmek İçin İstenen Altınlar

Lando'nun daha sonra Venedik'in 10 üyeli hükümet meclisine verdiği bilgiye göre, Yakup Paşa'nın uzun düşünmelerinden ve pazarlığından sonra teklifi şu olmuştur: 1472 senesi Mart'ına kadar Fatih'i zehirleyip öldürecekti. Buna karşılık kendisine 10.000 duka altın istediği gibi, bu iş başarıyla sonuçlanıp, kendisinin de Venedik'e göçmesi gerektiği takdirde, Venediklilerden ayrıca 25.000 duka altın daha istemekteydi.

Lando da bu aracılık için başlangıçta 500, sonra Floransa'ya gelip yerleşmek için 1000 duka altını istiyordu. Bu tekliflerin hepsi Venedik meclisinde kolaylıkla kabul edildi. Çünkü onlar bu iş için 200.000 duka altın harcamayı çoktan göze almışlardı. Aracı Lando da en azından 2000 duka alacaktı. Bundan başka Yakup Paşa, Venedik vatandaşı olacak, kendisi ve evlatları Venedik tebaası haklarından istifade edeceği gibi, vergi muafiyeti ve birçok imtiyazlardan da faydalanacaklardı. Bu konular kararlaştırıldıktan sonra, bunların aracı Lando vasıtasıyla ve bizzat Venedik hükümet başkanının mektubu ile Yakup Paşa'ya ulaştırılmak üzere aracıya verilmişti.

Her ne kadar Alman tarihçi Babinger, Balkan yarımadası üzerinden İstanbul'a hareket eden Lando'nun bunları Yakup Paşa'ya ulaştırıp ulaştırmadığı, hatta kendisinin bile İstanbul'a varıp varmadığının tespit edilemediğini ifade etmişse de kitabımızda verdiğimiz belgeler ve Aşıkpaşazade'nin verdiği bilgilere göre, Yahudi asıllı hekim Yakup Paşa, Fatih Sultan Mehmet'i zehirleyerek öldürmüştür.

Cinayetten Önce Barış Teklifi

Venediklilerin bu girişimlerinden haberdar olduğu kesin olan Fatih Sultan Mehmet, yine Babinger'in verdiği bilgiler göre; "Gebze yakınlarında zehirlenerek ölmesine kadar kendisini zehirlenme felaketinden korumuştur. Bu konuda çok titiz davrandığı ve yemeklerini daima yalnız yediği, bilinen bir durumdur. Bundan başka her yemeği önce çeşnicibaşıya tattırdığı ve ondan sonra kendisinin yediği, kısaca bu hususta çok titiz olduğu bilinmektedir."

Savaş meydanında Fatih Sultan Mehmet'i alt edemeyeceğini iyice anlayan Venedikliler, onu zehirletme pazarlıkları yaparken, bir taraftan da Fatih Sultan Mehmet'le yakınlaşmaya başlamışlardı. İşte bu amaçla 1478 yılının sonlarına doğru Giovanni Dario adındaki deneyimli bir diplomat, Venediklilerin barış tekliflerini Fatih Sultan Mehmet'e iletmek üzere İstanbul'a geldi. Yapılan barış görüşmelerinden sonra bir anlaşma yapılmasına karar verildi. 25 Ocak 1479 Osmanlılar ile Venedikliler arasında İstanbul'da bir barış anlaşması yapıldı. Venediklilerin kesin yenilgisi anlamına gelen bu anlaşmaya göre; Eğriboz Adası ile Doğu Arnavutluk'ta Venediklilerin elinde bulunan topraklarla Kroya Türklere bırakılıyordu. Ayrıca 200.000 duka altını tutarındaki savaş tazminatını Venedikliler Osmanlılara ödemeyi kabul ediyordu.

Venedik için kayıtsız şartsız mağlubiyeti kabul etmek demek olan bu anlaşmanın diğer hükümlerine göre, Venedikliler Türk limanlarında serbest ticaret yapmaları karşılığında Osmanlılara 12.000 duka altını yıllık haraç ödemeyi kabul etmişlerdi. Ayrıca İşkodra'nın yanında Limmi, Eğriboz ve Bozcaada Osmanlılara bırakılmıştı.

Lütfi Bey'in Gizli Anlaşması

Venedik'le yapılan barış anlaşması sonucunda Venedik'e elçi olarak gönderilen Lütfi Bey, görev yerine ulaştığında Venedikliler tarafından muhteşem bir törenle karşılanmıştı. Lütfi Bey, 25 Nisan 1479 tarihinde Venediklilerle gizli bir anlaşmaya imza atmıştı. Batılı kaynaklarda Osmanlıların Hristiyan Avrupa'yla yaptığı ilk ittifak anlaşması olarak gösterilmektedir. Yapılan ittifaka göre, iki taraftan biri saldırıya uğradığı zaman Venedik Cumhuriyeti 100 savaş gemisinden oluşan bir donanmayla, Osmanlılar ise 100.000 atlıdan oluşan bir orduyla yardım etmeyi vaat etmişti. Yapılan bu anlaşmanın en önemli sonuçlarından biri, Venediklilerin Osmanlı sularında tam anlamıyla bir ticaret serbestliği kazanmış olmasıdır. Osmanlılar açısından bakıldığında ise imparatorluk artık Avrupa siyasetinde söz sahibi konuma gelmişti.

Fatih'in Hayali Batı Roma İmparatoru Olmak

Venediklilerle yapılan barış anlaşmasının hemen arkasından, aynı yıl içinde Venedikli Dük Leonardo'nun elinde bulunan Yunanistan'ın batı sahillerindeki Aya Mavri, Kefalonya ve Zenta adaları Gedik Ahmet Paşa tarafından ele geçirilmişti. Osmanlı donanması karşısında çaresiz kalan Leonardo, hazinesini alıp Napoli'ye kaçmak zorunda kalmıştır.

Birkaç adanın Osmanlıların eline geçmesi başta önemli değil gibi görülse de Fatih Sultan Mehmet'in yeni hedefleri göz önüne alındığında büyük önem taşımaktadır. Çünkü Fatih Sultan Mehmet'in en büyük hayali, Doğu Roma İmparatorluğu'na son verdikten sonra Batı Roma İmparatorluğu'na da son vererek tüm Avrupa'yı ele geçirmek ve sonuçta Roma İmparatorluğu tahtına oturmaktı.

Osmanlılar İtalyan Topraklarında

Hersek Dukalığı'nın Osmanlı topraklarına katılmasından sonra Fatih Sultan Mehmet için tek hedef kalmıştı. Batı Roma İmparatorluğu tahtına oturmak... O dönemde İtalya'da refah içinde ve parlak bir devlet olan Floransa ile Aragon ve Napoli arasında büyük bir mücadele vardı. Bu durumdan faydalanmak isteyen Fatih Sultan Mehmet, Floransa'ya gözünü dikti.

Tarihler 28 Temmuz 1480'i gösterirken Osmanlı donanması Gedik Ahmet Paşa komutasında, tarihe Pulya Seferi olarak geçen harekata başladı. 100 veya 140 gemiden oluşan Osmanlı donanması İtalya'nın güneyinde bulunan Otranto limanına girdi. 14 gün süren bir kuşatmanın ardından 11 Agustos 1480'de Otranto ele geçirildi.

Üstadı Azam'ın Rodos Savunması

Osmanlı askerleri İtalyan topraklarında ilerlemeye başlamışken, aynı tarihlerde Mesih Paşa komutasındaki başka bir Osmanlı donanması Rodos adasına çıkarma yapmıştı.

Rodos, Saint Jean Şövalyelerinin elindeydi ve onların reislerine Üstadı Azam (Büyük Üstat) denilmekteydi. O sırada Pierre d'Aubusson Üstadı Azam'dı. 23 Mayıs 1480'de Mesih Paşa, donanmasıyla Rodos şehrine bir mil uzaklıkta bulunan Saint Etien Dağı önüne yanaştı. Adanın canla başla savunulmasına rağmen karaya asker çıkarıldı. Gemilerden ateşlenen toplarla birçok kule yerle bir edildi. Ancak bütün hücumlara rağmen ada ele geçirilemedi. 3 Agustos 1480'de Osmanlı donanması Rodos'tan ayrılmak zorunda kaldı.

- Tarihsel metinlerde bahsi geçen efsanevi Rodos Heykeli

V. Bölüm:
FATİH SULTAN MEHMET'İN ÖLÜMÜ

Ölüme Yapılan Son Sefer

Fatih Sultan Mehmet, 1481 yılı Nisan ayı sonunda 300.000 kişilik bir orduyla İstanbul'dan hareket etti. Bu kadar büyük bir ordunun hedefinin neresi olduğunu sadece Fatih Sultan Mehmet biliyordu. Yüz yıllardır tartışılan bu konu hakkında hemen hemen herkes aynı şeyleri söylemektedir. Bu konuda Hammer'in görüşü şöyledir:

"Fatih Sultan Mehmet, askerinin kendi komutası altında bulunduğu zaman hiç yenilmediğini düşündüğü için, ordunun Rodos savaşında sarsılmış olan itibarını güçlendirmek istedi. 1481 yılı baharının başlarından itibaren padişahın tuğları Anadolu kıyılarına dikildi. Fatih gelenek haline getirdiği usulüne uyarak bu sefer de amacını ve nereye yöneleceğini kimseye söylemedi. Seferin Mısır Sultanı üzerine mi, yoksa Rodos üzerine mi olduğu bilinemedi. Ordu Üsküdar'dan Gebze'ye doğru yürüdü. Ancak Hünkar Çā-

yırı'na gelindiği zaman bir süreden beri sağlık durumu bozulmuş olan padişah duraklamak zorunda kaldı. Fatih yeni bir zaferle iyileşeceğini umuyordu. Ancak 3 Mayıs 1481 Perşembe günü sultanlığının 30. yılında 52 yaşında vefat etti."

Bana Kıydılar!

Hünkar Çayırı'na geldiklerinde Fatih hastalanmıştı. Fatih'in özel doktoru Yakup Paşa gelip padişahı muayene etmiş ve ilaçlar vermişti. Sonra Karamani Mehmet Paşa, doktor Lari'yi padişaha göndermişti. Lari, Yakup Paşa'nın verdiği ilaçları beğenmeyerek tenkit etmiş ve başka ilaçlar vermişti. Bunlar da Fatih'e iyi gelmemiş ve daha çok fenalaşmıştı. Fatih de işin farkına varmıştı. "Bana kıydılar" demişti.

Ciğerin Doğradı Şerbet O Hanın

Tabipler şerbeti kim verdi Hane
O Han içti şarabi kane kane
Ciğerin doğradı şerbet o Hanın
Hemin dem zari, etti yane yane
Dedi niçin bana kıydı tabipler
Boyadılar ciğeri, cani kime
İsabet etmedi tabib şarabi
Timarları kamu vardı Ziyam
Tabipler Hane çok taksirlik etti
Bu dur doğru kavi, düşme gümane

"Doktorlar, padişaha şurup (Sirop) -o zamanlar şarap, şerbet derlerdi- verdiler. Fatih bu şerbeti doya doya, kana kana içti. Fakat şerbet ciğerini doğradı, inlemeye, yanıp yakılmaya başladı. Dedi ki; 'Hekimler bana niçin kıydılar, canı, ciğeri kana boyadılar.' Doktorların şerbeti, yani ilacı tesir etmedi, isabet eylemedi. Acele etmek, tedavi eylemek anlamına gelen tımarlama yani tedavi usulleri bütün ziyana vardı; Hekimler, hasta padişaha çok kusur ettiler. Sözün doğrusu budur; Farsça deyimle gümane yani şüpheye, kuşkuya düşme."

Fatih Hasta mıydı?

Fatih hasta. Ne hastası? Hastalığı nedir? Orası kesin olarak bilinmiyor. Gut yani damla hastalığından bahsedilmektedir. Diyabet diyenler de vardır, Arterios Skleroz diyenler de. Artrit, siroz teşhisi koyanlar da çıkmıştır. 45 yaşından sonra ata binip inemediğini iddia edenler de olmuştur. Hastalık olsun ya da olmasın, sonuçta Osmanlı devletini bir dünya imparatorluğu haline getiren Fatih Sultan Mehmet tartışmalı bir şekilde hayata veda etmiştir.

VI. Bölüm:
FATİH SULTAN MEHMET'İ ÖLDÜREN ÖZEL DOKTORU YAKUP PAŞA'NIN (GAETALI JACOPO) HAYATI VE SONU

Fatih Canını Kimlere Emanet Etmişti?

Fatih'in sağlığını korumak için kendi tarafından görevlendirilen, beğenisini kazanan doktorların, geçmişleri hakkında şimdiye kadar esaslı hiçbir araştırma yapılmamış olması tuhaftır. "Fatih Külliyesi, Zamanı İlim Hayatı" eserinin yazarı İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Profesörü ve Tıp Tarihi Enstitüsü Direktörü Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, II. Mehmet'in doktorlarına ayırdığı eserinin 226-228. sayfalarında, XVI. yüzyılda Taşköprüzade Ahmed Isamüddin'in meşhur Şaka'ik-ı Numaniye'sinde verdiği listeyi basmakla yetinmektedir. Bunlardan Ahi Çelebi ile Beşir Çelebi dışında yedi saray doktoru bulunmakta olup, dördü İranlı (Ahmed Kutbüddin, Şükrullah-i Şırvani, Hoca Ataullah, Lari), biri Arap (Hekim Arap), biri Türk (Kuyumca Zade yahut Altuncu Zade) ve biri de Yahudi'dir (Hekim Yakup). Adı geçen doktorlardan hiçbiri hakkında, hatta

bunlardan mesela Kuyumcuzade'nin XV. yüzyılda kalaydan -Etain (Rassas)- bujiler -yazar kurşun=blei diyorsa da doğru değil- kullanması dolayısıyla bunların mucidi addedilmesine rağmen, şimdiye kadar bilindiği kadarıyla göre ayrıca araştırma yapılmamıştır.

Kuran Bilgini Doktorlar

Adı sayılan hekimlerin çalışmaları hakkında pek az şey bilinmesi, bunlardan hiçbirinin de bilgisinin derinliği, tedavi tarzının yeniliğini göstermek üzere bir eser bırakmayışları şaşkınlık vericidir. Bütün bunlara karşılık onlardan çoğunun değerli birer Kuran bilgini oldukları (mesela Şükrullah, Ataullah, Altuncuzade), dini gayretleriyle tanınmış oldukları bildirilmektedir. Pek çoğunun asıl adları da bize kadar ulaşamamıştır (Lari Hekim Arap, Altuncuzade).

Çoğu Müslüman olan hekimlerden başka Fatih'in başka hekimlerinin de bulunduğu, bunların adının şimdiye kadar öğrenilememiş olduğu da şüphesizdir. Mesela Kastilya Kralı V. Alfons'un (ölümü 1448) eski özel doktoru Ephraim b. Sandscni'nin II. Mehmet'in hizmetinde bulunduğunu bilmekteyiz. İstanbul'un fethinden hemen sonra II. Mehmet'in ülfet dairesinde biri Yunanca da diğeri Latince'de kuvvetli iki hekim bulunduğu da bilmekteyiz. Cenovalı Ada de Montalto bunlardan "ne yazık ki pek yüzeysel" diye bahsetmektedir. Arapların yanı sıra Yahudi doktorlara da eskiden Doğu ile Batı saraylarında -Staufen hanedanından II. Friedrich- eski ulusların hikmet ile deneylerine sahip olmaları, tıp mesleğini icra etmek konusunda inkar edilmesi mümkün olmayan genetik bir kabiliyet göstermeleri dolayısıyla oynadıkları rol, Fatih'in bun-

lardan yararlanmasına sebep olacak derecede önemlidir. Fatih'in babası II. Murat (1421-1451) dahi, şayet M. Franco'nun kaynağı sağlamsa, saraya Yahudi hekimler çağırtmıştı. Böylece onun hekimbaşı olan İshak Paşa, bir fermanla kendisiyle ailesini bütün vergilerden muaf tutturacak derecede padişaha beğendirmişti. Aynı kaynaktan öğrendiğimize göre II. Mehmet, kendine hekim olarak Moşe Hamon adında bir Portekiz Yahudi'sini seçmiş, bununla Musaoğulları dininin soyunu, bütün vergilerden muaf tutmuştu. Avram Galanti, bilimsel icaplara güç yetebilen "Medecirss juifs an services de la tiffrquie" (İstanbul-1938) adlı eserinde, bu hekimlerin hiçbirini dile almayarak, Fatih'in sarayındaki Yahudi hekimlerinden birisiyle uzunca meşgul olmaktadır. Bu da bu yazımızda söz konusu edeceğimiz Yakup Paşa'dır. Arşivlere ve saklı kalmış başka belgelere dayanarak, halen bu dikkate şayan, sırlarla dolu 30 yıldan fazla bir zaman, padişahın ilgisini koruyup, hiçbir ihtirasa kurban gitmeyen kişinin etraflı bir tasvirini çizmek mümkündür.

Nereden Çıktı Bu Yahudi?

A. Galanti'nin, "Bu, nereden çıktığı belli olamadan Edirne'ye gelen bir Yahudi hekimdir" demesine karşı, ilk defa bu makalemizde sözü edilen şahsın Gaetalı Yakup Usta'nın "Maestro Jacopo di Gaeta", yani bir İtalyan olduğunu, kendisinin bir ihtimal Saleno ya da diğer yukarı İtalya'daki (Bologna, Padua) gibi yerlerdeki yüksek tıp okullarında tıp öğrenimi yapmış bir Yahudi olup, Tyrhenien denizindeki Gaeta körfezinde bulunan Gaeta şehri ahalisinden olduğunu, adının ise Giacomo, Jacopo veya Jakofo şekillerinde yazıldığını bildirebiliriz. Jacopo'nun (1425-

1430) yıllarında doğmuş olması gerekmektedir. Ülkesini niçin terk ettiği bilinmemektedir. Ancak İtalya'daki Yahudi doktorların XV. yüzyıl ortasındaki durumunu göz önüne getirip Papa V. Nicolaus'un, Yahudilerle Arapların bütün meslek ayrıcalıklarını kaldırdığını, Hristiyanların ruhuna, hayırsız ve zararlı bir etki yapacağı söylemiyle Yahudilerin elinden ilaç alınıp kullanılmasını yasak ettiğini düşünürsek, genç Jacopo'nun neden daha II. Sultan Murat'ın Edirne'deki sarayından bir makam elde ettiğine, bu hükümdar tarafından, oğlu II. Mehmet'in ricası üzerine, onun yanına verildiğine şaşırmamamız gerekir. Durum hiç olmazsa, A. Galanti'nin kaynak göstermeksizin anlattığına göre böyledir. Galanti bundan başka, genç doktorun, genç hükümdarın tahtına oturuşunun 2. yılında Rumeli Hisarı'nın inşası için yaptığı gezide, onunla beraber bulunduğunu da bildirmektedir. O vakit padişah, Jacopo'ya verdiği bir fermanla kendisini, kadın-erkek soyunu bütün vergi ile haraçlardan muaf tutmuştu. A. Galanti'nin Türkçe örneğinden Fransızca'ya çevirdiği bu belge, Boğazkesen'de Nisan-Mayıs 1452'de yazılmıştır. Metin, bu belgenin gerçekliği hakkında biraz kuşku uyandırmaktaysa da ifadenin İbranice'den Türkçe'ye serbest tercüme ile çevrildikten sonra, bu dilden de Fransızca'ya döndürüldüğünü düşünmek, bu şüpheyi azaltmaktadır

Yahudiler İçin Ferman Üstüne Ferman

Adı açıklanmamış olan bu İbranice kaynak, II. Mehmet'in Ocak-Şubat 1453'de tekrar Edirne'ye döndüğünü, hekimbaşının fermanı kaybetmesi nedeniyle padişahtan yenisini rica ettiğini, böylece ikinci bir fermanın söz konusu olduğunu bildirmektedir. Bu ikinci ferman Edirne'de

verilmekle beraber, bir süre sonra birincisi de bulunmuştur. Bütün bunları Galanti'nin yazısından almış bulunuyoruz.

Yahudi Doktor Fatih'in Peşinde

Gaetalı Jacopo'nun, hükümdarı İstanbul'daki yeni sarayında takip ettiği tahmin edilebilir. Aynı şekilde, doktorun padişahın yakın adamları arasından eksik olmadığını, onun güven duyduğu kimseler arasında bulunduğunu da düşünebiliriz. Ancak onun Defterdarlık makamında bulunup bulunmadığı belli değildir. Ancak baş defterdar olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu makam, önce Fenarizade Ahmet Çelebi'ye verilmiş gözükmektedir. Hammer'e göre baş defterdarın görevi, padişahın mülkleriyle Rumeli gelirini idare etmekti. Daha sonraları baş defterdarın emrine iki de defterdar tayin edilmişti. Bizim söz konusu ettiğimiz hususta bu memuriyet, padişahın maliye müşavirliği, bir hazinedarlık (bir aralık bu mevkide olduğu sanılan), Gianmaria Angiolello'nun tabiriyle (Camerlengo) gibi gözükmektedir.

Fatih'in Nöbetleri

Gaetalı Jacopo'nun, başhekim olarak seferlerde padişahın yanında olması zorunluydu. 1461'de Fatih'in Anadolu'da bulunduğu sırada Vezir-i azam Mahmut Paşa, Toroslar'da hafif bir ok yarası almıştı. Vezire ilk tıbbı müdahaleyi yapıp tedavide başarı gösteren Jacopo'yu, padişah en iyi şekilde ödüllendirmişti. Bu olay, hiç olmazsa Jacopo'nun yeteneğinden sık sık bahseden II. Mehmet'in övgücüsü Kritoboulos'un asıl metninde bulunmayıp, sonradan katılmış gibi gözükmektedir. Şişmanlığının artması dolayısıyla

ata binmekte güçlük çekmeye başlamış olan II. Mehmet, birkaç yıl sonra sık sık nikris (gut) nöbetleri de çekmeye başlamış olup, bunların giderilmesi için özel doktorunu görevlendirmiş olması gerekmektedir.

Doktor Yakup'un Venediklilerle İlişkisi

Gaetalı Jacopo'nun İtalyanlar, bilhassa Venediklilerle İstanbul'da daima temas halinde olduğunu gösteren deliller vardır. Daha 1454 yılında İstanbul'daki Balyoz'un tavsiyesi üzerine Venedik Meclisi, padişahın özel doktorunu kendi saflarına çekmek için, kendisine 132 arşın en iyi kalite kırmızı kadife kumaş hediye etmeyi kararlaştırmıştı. Domenico Malipiero'nun verdiği bu bilgi, Jacopo ile Venedik arasındaki ilişkinin en eski delilini oluşturur. Daha sonra Venedik'teki Milano Elçisi Gherardo de Collis 19 Ekim onun gizlice Hristiyanlığı kabul ettiğini bildirmiştir. Bu ifade doğruysa, de Collis; Jacopo'nun esasen Hristiyanlığı kabul ettiğini söylemekle gerçeği bilmediğini ortaya koymaktadır.

1466'da Venedik Meclisi, Vezir-i azam Mahmut Paşa'nın İstanbul'dan yolladığı David adındaki bir Yahudi'yi, İstanbul'da oturan Ser Antonio Micblel ismindeki bir Venedikliye bir yazı vermesi ricasıyla geri göndermişti. Bu yazıda, adı geçen Venedikliye, Jacopo ile aralarındaki yakınlık olduğundan, barış anlaşması için doktoru teşvik ettiği bildirilmektedir.

Meclis'in umutları, 25 Ekim 1466'da Jacopo'ya gönderdikleri bir yazıdan anlaşıldığı üzere, İstanbul'da vezir-i azamla bu meseleyi konuşan, Kandiyalı Yahudi David'in kendilerine, II. Mehmet'in Venedik'le barış yapmaya eğilimli olduğunu bildirmesine dayanmaktaydı. Jacopo'nun aracılığı konusunda şimdiye değin bir bilgi elde edileme-

miştir. Ancak Jacopo'nun o sıralarda bizzat Avrupa'ya gitmiş olduğunda şüphe yoktur.

Tüccar kisvesi altında gizlenen Floransalı gizli ajan ve casus Benedetto Dei (1418-1492) o tarihte günlüğüne şunları yazmıştı: "Ben Ragusa şehrinin, Türk hükümdarına 5000 duka altını cizye ödemeye başladığı yıl, padişahın Gaetalı Yahudi doktoruyla birlikte bu şehre gittim." Yalnız bu ifade, Ragusa'nın yılda 5000 altın cizye vermeye başladığı tarihi tespit edememesinden başka tamamıyla yeterli gözükmektedir. Bu paranın ilk defa 1468'de İstanbul'da ödendiği, daha sonra Ragusa arşivlerinden anlaşılmıştır. Benedetto Dei, Dalmaçya kıyılarına kadar Jacopo'ya arkadaşlık etmişti. Jacopo'nun buradan sonra Venedik'e yalnız başına mı gittiği kesin olarak tespit edilememektedir.

Bununla beraber 1466 yılına ait olmak üzere elimizde çok ilginç ve önemli başka bir belge daha bulunmakta olup, bunu önce C. Truhelka, daha sonra da Josef von Karafoacek yayımlayıp yorumlamışlardır. Bunun konusu, 15 Nisan 1466'da Vezir-i azam Mahmut Paşa tarafından Sazlıdere'de (Edirne'nin güneyinde) Ragusa Senatosu başkanına yazılan yazıdır. Bu yazıda tıbbın temel eserlerinden iki tanesinin gönderilmesi istenmekte olup, bunlardan biri İbni Sina'nın "el-Kanun fi't-Tıb" kitabının Thaddeus Florentinus (Taddeo Alderotti) ile öğrencisi Gentilis Fulginas tarafından yapılan açıklaması, diğeri de aynı eserin Marsilius de Sancta Sophia tarafından yayımlanan beş kısımlık örneğinin birinci kitabıdır. Senatonun 16 Mayıs 1466 tarihli kararından anlaşıldığı üzere bu el yazması eserler temin edilmiştir. Bu kararda, bana göre gayet açık olarak görüldüğü üzere vezir-i azamın 15 Nisan'da istediği el yazması eserlerin İtalya'da ya da başka bir yerde aranması gerekmektedir. İbni Sina'ya ait el yazmalarının –"el-Kanun

fi't-Tıb kitabı ilk önce 1473'de Milano'da, sonra 1476'da Padua'da basılmıştır- Jacopo'nun eline varıp varmadığı, Josef v. Karabacek tarafından iddia edildiği derecede kesin değildir Ancak kesinlikle bilinen şey, daha sonraki yıllarda da padişahın özel doktoru ile Venedik'teki arkadaşları arasındaki ilişkinin kesilmemesidir.

Kiralık Katiller Ortaya Çıkıyor

Venedik hükümeti, gerek Venedik'in, gerek bütün Hristiyanlık dünyasının en dehşetli düşmanı olan II. Mehmet'in, suikast suretiyle ortadan kaldırılması imkânını 1456'dan beri gözden uzak tutmamaktaydı. 1456 ile 1479 yılları arasında bu maksatla bir düzine kadar plan kurulmuş, Batı'nın en cesur ve maceraperestleri bu planları gerçekleştirmeye talip olmuştu.

Traulu (Trogir) bir denizci ile Francesco Baroncello adında Floransalı bir asilzade, Krokaulu bir Leh, Katalonyalı bir kişi, Arnavut bir berber, nihayet Gaetalı Jacopo bunlar arasındadır. Vladimir Lamansky, Venedik'in devlet sırları, Venedik hükümetinin Yunanlılar, Slavlar ve Bab-ı âli ile XV. yüzyılın sonuyla XVI. yüzyıldaki ilişkilerini aydınlatmaya yarayan ve içeriğinde belgeler, notlar, etütler bulunan (St. Petersburg 1884, Zapiski istorikof ilologtçeskago fakulteta imperat. St. Petersburg-Kago Universiteta, Cast. XII) heyecan verici eserinde, Venediklilerin bu teşebbüsleriyle ilgili olmak üzere devlet arşivinde bulunan bazı evrakın metnini vermektedir. Yalnız en ilginç ve belki de en önemli olan durumları, şaşılacak şekilde gözden kaçırmıştır. Padişahı kendi özel doktorunun yardımıyla ortadan kaldırmaya dair, ilk defa burada tarafımızdan bildirilen teşebbüs de buna eklenmelidir.

Venedik Meclisi'ne Sunulan Cinayet Teklifleri

Venedik Meclisi, 13 Şubat 1471'de (Venedik tarihiyle 1470), Roma'daki Venedik elçisine yolladığı bir yazıda, Floransa'dan kaçmış bir siyasi mülteci olması muhtemel Francesco Baroncello adlı bir asilzadenin teklifini bildirmektedir. Bu kişi padişahın donanmasını yakmaya hazır olduğunu bildirmişti. Bunun için de mütevazı bir miktar tutan 400 duka banka teminatı ile yetinmekte olup, bu teklifi yaptıktan az sonra, Floransalı asil sınıfından parlak bir isim taşıyan Lando degli Albizzi'nin teklifi gelmişti. Bu kimse de bir yabancı olarak Türkiye'de oturmaktaydı ve Hekim Jacopo ile ilişki kurmuştu. Buradan da Venedik Meclisi'yle bağlantıya geçmişti. Meclis ilk defa 5 Ekim 1471 tarihli oturumunda bu konuyla ilgilenmiş, oybirliği ile onaylanan bazı güvenlik tedbirleri almıştı.

Yahudi Doktorun İstekleri

5 Ekim 1471 tarihinde Venedik Meclisi, Ser Giovanni Mocenico ile Ser Stefano Malipiero'nun başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı kabul etmişti. Başka bir deyimle Ser Dominico Giorgio ile Ser Pietro Malpiero, Lando degli Albizzi ismindeki şahısla buluşarak, Jacopo'nun padişahı öldürmek hakkındaki teklifini ondan öğrenmişlerdi. Jacopo teklifini 1472 Mart'ından, aynı yılın Mayıs ayı sonuna kadar yerine getirmeyi vaat ediyordu. Buna karşı kendisine derhal 10.000 duka altını verilmesini ve suikast teşebbüsünün başarıyla sonuçlanması durumunda, İstanbul'da bırakacağı, yeniden ayrıca tedarike mecbur olacağı menkul mallarına karşılık olarak da 25.000 duka istemekteydi. Memleketi olan Floransa'yı, kendi ailesiyle şehrin yeni dukası Lorenzo dei Medici (1469-1492) arasındaki eski görüş ayrılığı nedeniyle terk ederek İstanbul'a kaçmak zorunda kalan Lando degli Albizzi'ye, suikast teşeb-

büsü başarıyla neticelendiği takdirde, yılda 500 duka altını ödenek bağlanacak, başarı haberini bizzat verirse 1000 duka altınlık bir müjde ödülü alacaktı. Amacına ulaşması halinde, Floransa'ya dönerek oradaki mülklerine tekrar yerleşmesi hususunda Venedik hükümetinin, Floransa'da iktidarı elinde tutanlara iltimasta bulunması da emniyet altına alınmıştı

Teklif Kabul Ediliyor

Yukarıdaki tarihten iki gün sonra, 7 Ekim 1471'de Venedik Meclisi, Osmanlı meselesi denilen bu konuyu Ser Giovanni Macenico, Ser Stefano Malipiero ve Ser Pietro Piritdi'nin başkanlığı altında tekrar müzakere etti. Meclis defterine geçirilen kayıt metni aşağıdadır:

Alınan karardan anlaşıldığı üzere Lando degli Albizzi, 14 (cumartesi) ya da 16 (pazartesi) Eylül 1471'de kendinden bir Türk halısının gasp olunduğu bahanesiyle halının iadesini, bu hususta suçlu kaptanın cezalandırılmasını, Ravenna Beyi'nin yardımıyla temin edebilmek için karaya çıkmıştı. 6 Ekim pazar günü Jacopo'nun habercisi, Venedik Meclisi'nin gönderdiği iki güvenilir şahısla yeniden buluşarak konuşmuş olup, bu görüşmelerin konusu oturum tutanağına yazılmıştır. Buna göre Venedik Hükümeti hekime, teşebbüsünün başarıyla neticelenmesi halinde vaat edilen parayı vermeyi taahhüt ediyordu. Gaetalı Jacopo ile akrabalarına Venedik yurttaşlığı hakkı verilmesi, kendilerinin bütün vergilerden muaf tutulması da düşünülmüştü. Lando degli Albizzi'ye de yeniden ödül verileceği gibi, Floransa'daki vatandaşlık hakkının tekrar elde edilebilmesi için her türlü yardım vaat ediliyordu. Jacopo'nun aracısına, padişahın ölüm haberini Venedik'e getirir getirmez 1000 duka altını verileceği gibi, kendine Venedik yurttaşlarının bütün hakları da tanınacaktı. Bundan başka bü-

tün bu işler Kardinal Bessarion'a (öl. 18 Kasım 1472) yazı ile bildirilmiş, Lando degli Albizzi hakkında aracılık yapması rica edilmişti. Lando'nun İstanbul'a geri dönmesi için de gerek Korfu'daki Venedik elçisi, gerek baş kaptan aracılığıyla gereken teminat ile söz verilmişti. Gerek Jacopo'ya, gerek onun tarafından gönderilen Lando degli Albizzi'ye Doge Cristoforo Moro (öl. 10 Kasım 1471) tarafından yazılıp mühürlenen mektuplar verilecekti. Bu mektupların metinleri de saklı olup, Jacopo'nun aracısına ait belge şöyledir:

Cinayet Yarım mı Kaldı?

Dört hafta sonra ölen Doge Cristoforo Moro'nun vazife hayatına ait son evraktan birini teşkil eden bu belge, hiç olmazsa Lando degli Albizzi hakkında bugüne kadar takip edilmesi mümkün olan son izi teşkil etmektedir. İstanbul'a varıp varmadığını ya da II. Mehmet'in Almanya'ya kadar yolladığı casuslar tarafından tuzağa düşürülüp düşürülmediğini tespite imkan yoktur. Jacopo'nun bundan sonra da hayatta kalması, padişahın beğenisini korumuş olması, Venedik hükümeti ile kararlaştırdığı işi hiçbir zaman tatbik sahasına koymadığını göstermektedir. Padişahın sarayına girmesine hiçbir engel olmadığı halde planını gerçekleştirmekten niçin vazgeçtiği anlaşılamamaktadır. O yıllarda II. Mehmet, İstanbul'daki sarayında uzun müddet kalmıştır. Fatih Camii 1471'de tamamlanmış ve ibadete açılmış, bundan bir yıl sonra da çinili köşk inşa edilmişti. Yazın, başkentte veba (pest) hüküm sürmüş, bütün saray Balkan Dağları üzerinde daimi bir kaçış halinde yaşamıştır. Fakat kışın, başta padişah olmak üzere tekrar saraya dönmüş bulunuyorlardı.

Yabancıların, bilhassa padişahın yıllardan beri savaş halinde bulunduğu Venedik'in suikast teşebbüslerine karşı özellikle tedbir alınmıştı; 1472'de Gelibolu Tersanesi'ni yakmak isterken yakalanıp öldürülen Sicilyalı Antonello'nun akıbeti, bu hususta bize kadar gelen birkaç olaydan birini teşkil eder. Jacopo hakkındaysa ancak 1473 yılında tekrar bilgi almaktayız. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a karşı açılan seferde II. Mehmet'in karargahındaki yakın maiyeti arasında bulunan Gianmaria Angiolello, padişahın sevgili oğlu Şehzade Mustafa'nın 1473 Aralık ayındaki acıklı ölümünü yazmıştır. Angiolello şehzadeye refakat

etmiş olup ölümünü gözleriyle görmüştür. O sırada, çoktan beri İstanbul'a dönmüş bulunan padişah, oğlunun ağır bir hastalığa yakalandığını haber alınca, özel doktoru Jacopo'yu acele olarak şehzadeye göndermişse de doktor yetiştiği vakit Şehzade Mustafa ölmüş bulunuyordu.

Fatih'in Yakup'a Verdiği Değer

1474 yılında Jacopo hakkında elimizde mevcut tek bilgi, Dom. Malipiero vakayinamesindeki bir haberdir. Bu haber, Bab-ı Ali ile barış antlaşması görüşmesi için Venedik'ten İstanbul'a gidecek olan Girolamo Giorgi'nin padişahın özel doktoruna 5000 duka altına kadar ikram yapmak üzere emir almış bulunmasıdır. Bu rüşvetin yüksekliğine bakılacak olursa, Venedik'in Jacopo'ya, padişahın yanımda ne derece bir etkiye sahip olduğu hakkındaki inancı anlatır.

Venedik Meclisi'nin tutanakları değerli ve önemli kayıtlarıyla imdadımıza yetişmemiş olsaydı, ertesi yıllarda Jacopo'nun neler yaptığına dair bilgi edinmekte güçlük çekecektik. Burada 1477 yaz mevsimi olaylarından bahsetmek istiyoruz. Bunlar bir dereceye kadar trajikomik bir nitelik taşımaktan geri kalmamaktadırlar.

Fatih'i Öldürmek İsteyen Yahudi Banker

Pieveli Salomon adında Venedikli bir banker "Venedik hükümeti ile bütün Hristiyanlık alemine" büyük bir hizmet ifa etmek amacıyla, masrafı kendi tarafından ödenmek üzere II. Mehmet'i öldürtmeyi tasarlamıştı. Bu maksatla Valco ya da Vlaco adlı bir Yahudi doktoru kiralamış bulunuyordu. Bu doktor İstanbul'a gitmiş, seyahatinin neticelerini bildirmek üzere Venedik'e dönmüştü. Ancak o zaman kendine para

vermiş olan Salomon'u hayatta bulamayınca, onun oğulları Salomonzino ile dört kardeşine müracaat etti. Onlar ise babalarının tasavvurlarından haberleri olmadığından, ancak Salomon'un hesap defterine bakarak Valco'nun doğru söylediğine kanaat getirdiler. Salomonzino, babadan kalma planı kabul ederek, hükümete müracaatla, Venedik'ten hiçbir harcama yapılmaksızın, padişahı bir doktor aracılığıyla içirilecek bir Frenk çorbasıyla zehirlemeyi teklif etti. Bununla beraber suikastın başarı ile neticelenmesi halinde biraz da karşılık istemiyor değildi. Bunları şöyle özetlemek mümkündür: Salomonzino ile dört kardeşi beş banka işletecekler, bunlardan hiçbir vergi alınmayacaktı. Yine beş kardeşe Venedik'e bağlı yerlerde 25.000 dukaya kadar bina ve emlak almak hakkı verilecek, bunlardan da hiçbir vergi istenmeyecekti. Bundan başka beş kardeş ile onlardan gelecek nesle Venedik topraklarında her Venedikli asilzade (Zentillomo) derecesinde ticaret yapma hakkı tanınacaktı. Nihayet kendileriyle Valco'ya her yıl 2000 duka verilmesini, bunun varislerine de ödemeye devam edilmesini istemekteydiler. Bu dikkat çekici evraktan anlaşıldığı üzere, bu isteklere daha birkaç şart daha eklenmişti. Yine bu kayıtlardan anlaşıldığına göre Vlaco bir süre İstanbul'da oturmuş ve padişahın sarayına girmeyi başarmıştı.

O tarihlerde II. Mehmet, her zamankinden çok doktor yardımına muhtaç bulunmaktaydı. Hatta 1475'de ölümcül şekilde hasta olduğu haber alınmıştı. Milano Dukası'nın, Napoli Kralı I. Ferdinand nezrindeki elçisi Francesco Maletta'nın 23 Haziran 1475'de Napoli'den bildirdiğine göre, kral kendisine II. Mehmet'in bizzat Ulahlar üstüne sefer açmak istediğini, fakat şiddetli bir hastalığa yakalanması nedeniyle bu işi yapamadığını söylemişti. Aynı yazıda bundan başka yine kralın söylediklerine göre, şiddetli bir şekilde hastalanan II. Mehmet'in kendini İstanbul'a naklettirdiği, kendini sara-

yının bir penceresi önüne taşıtarak halka gözüktüğü bildirilmektedir. Ertesi yıl II. Mehmet, Mart sonunda Moldovya Hükümdarı Büyük Stefan'a karşı sefer açmak üzere İstanbul'dan hareket etmiş, ancak kışın Sırbistan topraklarından geçerek sarayına dönmüştü (22 Aralık 1477). Sonra sefere çıkmayıp Edirne veya İstanbul'daki sarayında oturmuştu.

O vakit tekrar hastalanan padişahı görmek, iyileşmesi için uğraşmak üzere Valco'nun eline bir fırsat geçmiş gözükmektedir. Valco, Jacopo ile tanışarak bu hastalık hakkında konsültasyon yapmış, Jacopo'ya verdiği iki çeşit ilaçla, bir hafta içinde hastalığı o derece azaltılmıştır ki bu başarıdan sevinç duyan II. Mehmet, Valco'yu muhakkak şekilde sarayında tutmak istemiş, kendine 5000 akçe ihsan etmiş, çoluk çocuğunu alıp mümkün olduğu kadar çabuk İstanbul'a dönmesi için söz almıştı.

Valco giderken, rehin olarak bir kardeşini Jacopo'ya bırakacaktı. Valco, Venedik'e haber vermeye döndüğü zaman durum bu haldeydi. Kendisi, Türk padişahını 23 ay içerisinde öldürmeyi taahhüt etmekteydi.

Salomonzino'nun teklifi, Venedik Meclisi'nde oya konduğu zaman sonuç:

Olumlu: 10

Olumsuz: 3

Çekimser: 3

şeklinde olmuştu.

Oybirliğiyle verilen bir karar şeklinde ortaya çıkmamıştı. Bununla beraber, üyelerden çoğu teklifi çok yüksek bulmamakta, kabul edilebilir görmekteydi. Bundan ötürü 9 Temmuz 1477'de Salomonzino ile kardeşlerinin bütün istekle-

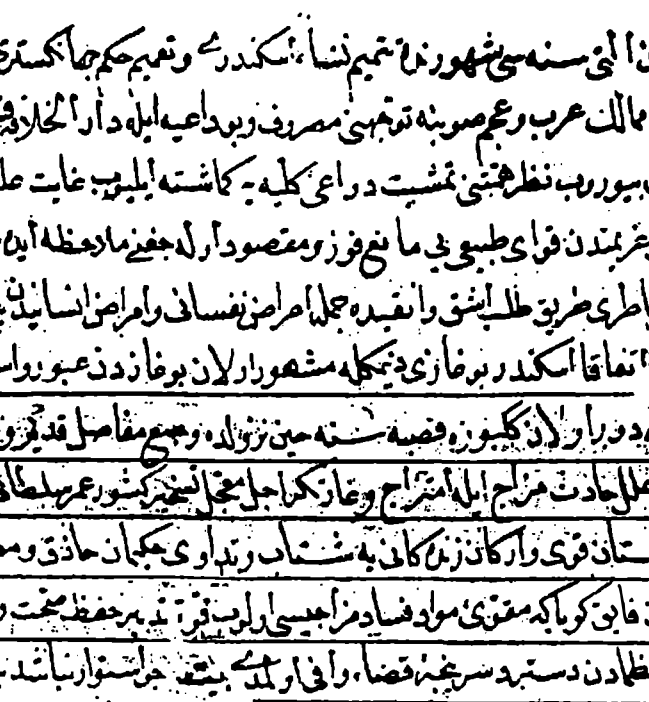
rinin, şayet padişahın öldürülmesi Valco tarafından gerçekleştirilirse, yerine getirilmesi kararlaştırdı. 37. Meclis kararının Lamansky tarafından yayımlandığı sırada, Salomonzino'nun isteği ile Valco'nun faaliyeti hakkında verdiği bilgi şimdiye kadar meçhul kalmıştı. Belgenin metni şöyledir:

Fatih Ölümcül Hastalığa mı Yakalanmıştı?

Venedik hükümetinin kölesi, hizmetçisi Pieveli bankacı Yahudi Salomon'un oğlu Salomonzino ile dört kardeşi, yüksek meclis tutanaklarında görüldüğü üzere, babası Salomon'un hükümete, bütün Hristiyanlık alemine büyük bir hizmet ifa etmesi için Türk büyüğünü öldürtmeye karar verdiğini, bunu gerçekleştirmek için masrafını kendi görerek Valco adlı bir Yahudi doktorunu padişaha gönderdiğini bildirmektedir. Bu hekim, Venedik'e dönüşünde adı geçen Salomon ölmüş olduğundan onun oğlu Salamonzino'ya müracaat etmiş, o da babasının defterlerini inceleyerek Valco'nun doğru söylediğini anlamıştır.

Ulu devlete, babasından az hizmet etmek istemeyen Salomonzino, Yahudi doktor Valco'dan şunları öğrenmiş bulunmaktadır: Valco, Türk padişahının doktoru Jacopo ile padişahın hastalığı hakkında konsültasyonda bulunmuş, hastalıkla mücadelede başarı elde ederek, Jacopo vasıtasıyla kullandırdığı iki ilaç sayesinde hastalığını 8 gün içinde önemli derecede hafifletmiştir. Bunun üzerine Türk hükümdarı, Valco'nun ailesini İstanbul'a getirmek şartıyla memleketine dönmesini sağlamak için, Valco'nun giderken kardeşini Jacopo'ya rehin bırakmasını emretti. Çabuk gidip gelmesi için kendine 5000 akçe verdirdi. Salomonzino adı geçen Valco'yu tetkik ederek cesaretli, zeki olduğunu anlayarak, kendisi de babası gibi yüce devletin bir kölesi, hizmetkarı olma-

sı dolayısıyla, yüce devleti hiçbir masrafa sokmaksızın kendi hesabına Valco'nun ailesini pek de az olmayan bir masrafla İstanbul'a göndermeyi taahhüt ediyordu. Valco, 23 aylık bir süre içinde Türk padişahını öldürmeyi vaat etmişti. Böyle bir şey, şanlı devlete ve bütün Hristiyanlık alemine büyük bir şeref verecek, bu şeref kendinden ziyade yüce devlete ait olacaktı. Ancak bu iş, para ile ödenmesi mümkün olmayan bir hayat tehlikesi olmasından başka, birçok masrafa da sebep olacağı için kendisi bazı isteklerde bulunmaktaydı

Fatih'in hastalığı ile ilgili bir belge.

Kazığa Çakılan Berber

28 aylık süre, Valco ya da Vlaco II. Mehmet'e suikast gerçekleştirmeden geçti. Valco'nun akıbeti belli değilse de 1477 Mart'ında padişahı kendi eliyle öldürmeyi taahhüt eden Paul (Paolo) isimli Arnavut berber hakkında daha fazla bilgi vardır. Berber bu hizmetine karşılık çocuklarıyla varislerine yılda 500 duka altın verilmesini, kızlarının her birine de düğün hediyesi olarak 500'er duka altını verilmesini istemişti. 14 Temmuz 1478'de Venedik Meclisi, "Türk'ü öldürmeye gönderilen berber kazığa çakıldığı için, oğullarına ve kızlarına 10 yaşına basıncaya kadar, tuz gümrüğünden ayda ikişer duka altını verilmesini" kararlaştırmıştı.

Jakopo Müslüman mı Olmuştu?

Jacopo'nun bu teşebbüslerde ne gibi bir rol oynadığı, meslektaşının yapmak istediğinden haberi olup olmadığı bilinmemektedir. Venedik Meclisi'nin müzakere tutanaklarına 9 Temmuz 1477 tarihiyle geçen kayıt, Jacopo hakkında -bilinen- Batı kaynaklarının sonuncusunu teşkil etmektedir.

Osmanlı kaynakları ağız birliği ederek Jacopo'nun İslam dinini kabul ettiğini, bundan sonra da II. Mehmet tarafından vezir rütbesine yükseltilerek aynı zamanda paşa yapıldığını iddia etmektedirler. Bu iddia doğruysa böyle bir yükselişin, padişahın ömrünün son yıllarında olması gerekmektedir. Avram Galanti, Jacopo'nun ömrü boyunca padişahın yanında kaldığını söyleyerek bu iddiayı kuvvetle yalanlamaktadır. Bu yalanlama, 1771 yılında torunlarının, dedelerine II. Mehmet tarafından verilen bağışıklık fermanına dayanarak, kendilerinin de belediye vergisinden muaf tutulmaları için Hahambaşı'na müracaat etmelerine dayanmaktadır. Varislerinin bu istekleri yerine getirilmiştir.

Burada dayandığı kaynağı bildirmeyi ihmal eden A. Galanti, "Yakup şayet babasının dinini terk etmiş olsaydı, torunlarının dileğinin Hahambaşı tarafından desteklenmeyip, dile getirilmeyeceği" sonucuna varmaktadır. Yakup'un Yahudi dinini bırakmadığına ikinci bir delil olarak da Avram Galanti, XV. yüzyıl sonunda yazılan Aşık Paşazade tarihinin bir yerini tanık olarak göstermektedir. Bunun metnini burada vermemiz gerekmektedir:

"Hekim Yakup'un yaptıkları bütün Osmanlı İmparatorluğu'nda işitilmedik, görülmedik yenilikleri ortaya koymuştur. Onun zamanına değin padişahın işlerine Yahudiler karıştırılmazdı. Çünkü bunların hilekar olduğu söylenirdi. Hekim Yakup (Leipzig basmasında "hemen" kelimesi de vardır) vezir olunca ne kadar aç gözlü Yahudi varsa, onun yüzünden padişahın işlerine karıştılar. Latife, bir gün Hekim Yakup'un cuma namazına gitmesi üzerine, İstanbul Yahudileri çok öfkelenmişler..."

Aşık Paşazade, II. Mehmet'in bütün saltanat devrinde yaşamış, birçok olayları kendi gözleriyle görmüş olduğundan, Jacopo'nun Müslüman olması da kesin olarak kabul edilebilir. II. Mehmet'in büyük ilgi gösterdiği İstanbul Yahudileri hakkındaki dostça olmayan görüşlerini de yumuşatmış olabilir. Hiç olmazsa Leipzig nüshasında bulunan latife, Jacopo'nun ömrü boyunca atalarının inancına bağlı kaldığını, bütün diğer Osmanlı tarihçilerinin bildirdiklerinden daha kesin olarak göstermektedir. Kendisinin Yahudi olarak vezir payesine yükseltildiği, böylece paşa unvanını kazandığı şüphesizdir. Bu terfiyi, Jacopo'nun efendisi olan padişaha tıp başta olmak üzere birçok alanlarda yaptığı hizmetlerin bir ödülü gibi görmek icap eder.

Hammer'in "Yahudi, padişahın bütün özel doktorlarının en ustasıydı" tarzındaki inancının doğruluğunda kuşku

yoktur. Şayet, Taşköprüzade'nin, İstanbul Eyüp'te oturan Amasyalı Seyyid İbrahim'den naklederek anlattıkları doğruysa, Jacopo'nun Fatih'in ölümü sırasında yanında bulunduğunu kabul etmek lazımdır. "II. Mehmet hasta olup tabiplere müracaat eyledi, hekim Yakup ilaca başlayıp şifa kanunu üzere ilaç yapmaya koyuldu. Mehmet Paşa merhum bu hizmete 'Hekim Lari'yi gönderip onu, üstün tutunca, Hekim Lari, Hekim Yakup'un ilaçlarını hatalı bulup ilaçların tarzını değiştirdi. Padişahın sancıları gittikçe artıp, şerafetli mizacı, onun ilacı ile imtizaç etmediğini anlaması üzerine yine Hekim Yakup'u bu hizmette kullandı. Yakup, padişahın hastalığının sebeplerinden, alametlerinden, tedavisinin kabil olmadığını anlayınca, Lari'nin fikrini ve yöntemlerini kabul etmedi. Lakin Allah'ın hikmetiyle kuvvetli lakin kötü hıltlar, ölüme yol açacak kuvvetli maddeler hasebiyle bünyenin mukavemeti azalmış, sağlığı bozulmuş bedenin her tarafını ecelin güçlü pençesi mağlup eyledi. Yani padişah öldü."

Katil İranlı Mı?

"Yine onlardan bilgin, İranlı hekim Lari, Bilad-ı Rum denilen Osmanlı ülkesine göç etti. Sultan Mehmet'in hizmetine girdi. Tıpta uzmanlığı olmakla S. Mehmet'in -nasıl ki hemen yukarıda anlattığımız üzere- muâlecesinde, Vezir Mehmet Paşa'nın arzusuna itaat etmekle, görüşüne uymakla hata etti. Nitekim bu kıssayı, Eba Eyyub-ı Ensari mezarı yöresinde yurt tutan Amasyalı Seyyid İbrahim'den işittim. Tanrı ruhuna rahatlık, kabrine aydınlık ihsan etsin". Yukarıdaki Arapça'nın -hiç kelime bile atlamadan- tercümesidir.

Taşköprüzade'nin metninde "öldürmek" diye bir söz olmadığı halde tercüman, Mehmet Paşa ile Lari'yi katil yapıyor. Ağraz-ı faside diye kendiliğinden kelimeler türetmek-

te beis görmüyor. Sonra Lari'nin 8 Mart 1485'de Edirne'de öldüğünü ve orada yaptırdığı camide gömüldüğünü yazıyor.

Eğer bu öldürme işi doğru olsaydı, II. Bayezit babasının katilini cezasız bırakır mıydı? Eğer Mehmet Paşa, Cem Sultan'ın tahta geçmesi için onun teşvikiyle bu cinayeti işlemiş olsaydı, Bayezit, Cem'in -ki en büyük rakibiydi- aleyhindeki propagandasında, onu baba katili olarak ilan etmez miydi? Bunların hiçbirisi hakkında yerli, yabancı tarih kitaplarında en ufak bir işaret bile yokken, Mecdi'nin yersiz kelimeler bulup yazması öyle bir tarihçiye yakışmıyor.

Şaka'ık-ı Numaniye'nin Hekim Yakup'a Ait Bölümü:

"Yine onlardan bilgin, fazıl Hekim Yakup, tıpta son derece maharet sahibiydi. Bu vesile ile Sultan Mehmet'e yaklaştı. Kendisi Yahudi'ydi; Sultan Mehmet onu, Divan-ı Al-i Defteri muhafazasına memur etti. Önceleri Yahudi dinindeydi, sonra Müslüman oldu. Müslüman olduktan sonradır ki Sultan Mehmet kendisini vezir edindi. Kara-
ıltan Mehmet'e vezir olunca onu
nlerde Sultan Mehmet hastalanın-
ıç verdi. Vezir Mehmet Paşa, He-
ɔul edilmesini Sultan Mehmet'ten
rıca etti. Sultan'ın huzuruna çıkınca Yakup'un tedavi yönteminde hata olduğunu öne sürerek yöntemi değiştirdi. Bunun üzerine Sultan Mehmet'in hastalığı arttı. Sultan Mehmet, Yakup'u çağırttı. Yakup padişahın halini görüp artık mizacının ilâç kabul etmez durumda olduğunu anlayınca, katiyen bir şey söylemedi; Hekim Lari'nin görüşünü uygun buldu, ondan sonra Sultan Mehmet pek az ha-

yatta kaldı. Tanrı onu kendi cennetlerinde iskan buyursun, rızasına nail etsin." 3 Mayıs 1481 gününde Gebze'den az ötedeki Hünkar Çayırı'nda 57 yaşını biraz geçmiş olarak henüz izah edilemeyen sebeplerden öldüğü zaman, Gaetalı Jakopo'nun rolü sona ermiş oldu.

Hekim Yakup'un Sonu

II. Bayezid devrinde, onun hekimbaşı olduğu iddia edilmiş ise de bunu ciddi şekilde ispat etmek güçtür. Görünüşe göre II. Mehmet'in özel doktoru, padişahın ölümünden sonra İstanbul'da isyan eden ve yağmacılık yapan yeniçeriler tarafından, Karamanî Mehmet Paşa ile beraber öldürüldü. Ölüm tarihi olarak 1484 yılı gösterilmektedir.

Fatih Zehirlenerek Öldürülmüştür

Batı dünyasındaki yaygın görüşe göre Fatih zehirlenerek öldürülmüştür (Bkz J. W. Zfaikeisen, Gor, II, 1840-468 ve N. Lorga, Notes et cstraits pour servir â V hîstoire des croisades au XVc siecle, V, Bucarest-1915), 116. Devlet Arşiv'inde (Staatsarchiv) Sigmund 1, 12 bölümünde 25.6.1481 tarihli yazının eki: "...Bir hastalığa tutulması üzerine kendine ilaç verdiler, fakat bu ilacın istediği gibi tesir etmemesi dolayısıyla başka bir ilaç verildi. Bu ise, ona öldürücü bir etki yaptı. Zannedildiğine göre -oğluna karşı hazırladığı fenalığı önlemek maksadıyla- kendine zehirli ilaç verilmiştir. Güçlü paşalar ölümü birkaç gün sakladılar; kendisini -ölü olarak İstanbul'a- getirdiler. Ancak yeniçeriler şehre girince ayaklandılar. Bu paşalarla, tacirleri ve Yahudileri öldürdüler. Himaye edilen Venedikliler hariçte kalmak üzere yağma yapıldı." Bu önemli bilgi, bir Venedikli tarafından Viyana'daki hemşerisine gönderilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet, ilerleyen yaşlarında.

Yeniçerilerin Yahudilere Saldırması

Padişah'ın ölümü ile bunu takip eden İstanbul'daki yeniçeri ayaklanması hakkındaki haber, bu konuya dair elde bulunan diğer bilgilere uymaktadır. Ancak Beyoğlu'ndaki Venedik tüccarların yağmadan kurtulduğu hakkında -Venedikli mektup sahibinin verdiği haber hakkında- bu kaynaklar birbirinden farklıdır. Yağmanın bilhassa Yahudi tüccarlara yönetildiğiyse bütün kaynaklarda bildirilmektedir.

Fatih'in Son Anları

Adı Rumca ile yazılmış olup son zamanlarda Georg Th. Zoras tarafından kısmen yayınlanan ve halen Vatikan'da bulunan (Codex Berherinus Nr. 111) bu zata ait kütüphanedeki eserin 81. bölümündeki sayfalarda, Fatih'in ölümü hakkında özelliği itibariyle dikkat çekici olan aşağıdaki bilgi bulunmaktadır:

"Söylendiğine göre ölüm hiç beklenmezken, Sultan Mehmet'i almamış olsa idi, Padişah Apolya'yı vurmaya, İtalya'yı zaptedip Hristiyanlara büyük zararlar vermeye hazırlanıyordu. Padişah 300.000 kişi toplayıp Suriye'ye karşı savaş açmak üzere Anadolu'ya geçtiği sırada, iki taraflı baş dönmesi hastalığına tutulmuş. Kocaeli yarımadasındaki Nikomedien'de (İzmit'le ona yakın yerler) birkaç gün içinde, 31 yıllık saltanattan sonra, 49 yaşında ölmüştür. Zehirlenerek öldüğü, zehri vücudundan atmak üzere tabiplerin kendine bir su içirdikleri söylenmektedir. Fakat bu ilaç hükümdarın bağırsağını tıkamış ve ölümüne sebep olmuştur. Buna göre ölümün direkt sebebi, bağırsak tıkanmasıdır."

Zehirden bahsedilmeksizin buna benzer bir haber başka bir belgede (Venedik 1582, 231: et quivi d.j. allo Scotario in mezo Schivicho) daha verilmektedir. "Orada, (yani Üsküdar'la Schivicho arasında), yanında Arap, Acem, Rum, Latin ve Yahudi hekimler bulunmaktaydı. İranlı tabipler sıhhatini iade için kendine bir ilâç verdiler. Fakat bu ilaç bağırsağını tıkamakla ters etki yaptı. Kendi de birkaç saat sonra öldü. Zehirden öldüğünü söyleyenler çoktur."

Padişaha Cehennem Macunu Verdiler

İhtimal padişahın maiyetinde bulunmakta olan Gianmaria Angiolello dahi kolitten (bağırsak kuluncundan) bahsetmektedir: "Burada karargah kurduğu sırada, Türk büyüğüne 1 Mayıs 1481'de kolit ağrıları geldi, tabiplerin fazlasıyla verdikleri ilaçlar da kendisine fayda etmemekle, Mayıs ayının 3. gününün akşamı saat 22'ye doğru öldü." Fatih'in ölümü hakkında kesin haberler vermesine karşı vakanüvis Aşık Paşazade'nin anlattıkları, tarihinde o derece müsait bir tesir bırakmamaktadır. Buna göre ölüm, bacak ağrısından ileri gelmiş olup, hekimler buna çare bulamamış, neticede kan almaya karar vermişlerdir. Fakat ağrılar büsbütün artmış, hekimler o zaman Aşık Paşazade'nin İstanbul baskısında "Şarab-ı Faiig" şeklinde dizilen, fakat gerçekte Şarab-ı Faruk olması gereken, yani tabir caizse 'Cehennemi macunu' denilen ilacı vermek suretiyle ağrıları dindirmek istemişlerdir. Bu dahi faydasız kalmış, padişah ruhunu teslim etmiştir. Ölüm, ikindi namazı vakti, güneş batmazdan az evvel, 3 Mayıs 1481 Per-şembe günü olmuştur.

Fatih Obur muydu?

Fatih'in bacak ağrıları hakkında Philippe de Comines (1445-1509), hatıralarında Osmanlı vakanüvislerinin ifadelerine kısmen uyan bilgiler vermektedir. "Zira görenlerden işittiğime göre, yaz başlarında bir bacağı şişerek adeta insan gövdesi kadar irileşiyordu. Sonra bu şişlik açılmadan kendi kendine kayboluyordu. Bunun sebebini cerrahlar bir türlü anlayamamışlardı. Çok kimse oburluğunun bunda etkisi olduğunu, bunun Allah'ın verdiği bir ceza olabileceğini söylüyordu. Kendisi, selden bu derece bozulduğu bir sırada kendini görürler de iğrenirler korkusuyla pek meydana çıkmıyor, arabasına kapanıyordu, 52 yaşında ya da bu yaşa gelmek üzereyken ansızın öldü. Bununla beraber benim de görmüş olduğum vasiyetnamesini yapmış, son zamanlarda halkına yüklediği bir vergi nedeniyle de pişmanlık duymuştur."

Tarihçi İdris-i Bitlisi (Öl.1527), II. Mehmet'in hastalığının verdiği ıstıraba rağmen Mekke'ye Hacca gitmeye hazırlandığını, fakat İstanbul'dan hareket edince eski hastalıklarının -Nikris ve Romatizma- tekrar meydana çıkarak, kendine arız olan yeni hastalıklarla da karıştığını bildirmektedir. Tabiplerin sanatı, bu hususta bir şey yapmaya yeterli olamamıştır.

Başka bir iddiaya göreyse; "İhtimal, çok fazla yemek yemiş olması dolayısıyla bir karın ağrısı, yenilmez insanı, mağlup etti. O kadar tahriplere sebep olan kimseyi yok etti. Bir karın ağrısı, durdurulmasına imkan olmayan vahşi barbarı ölüme mahkûm ettiği için, Hristiyanlığın ve İtalya'nın talihi ve saadetini teşkil etti."

VII. Bölüm:
YAKUP PAŞA'NIN FATİH SULTAN MEHMET'E VERDİĞİ İLACIN FORMÜLÜ

Naşit Baylav'ın Ortaya Çıkardığı Belge

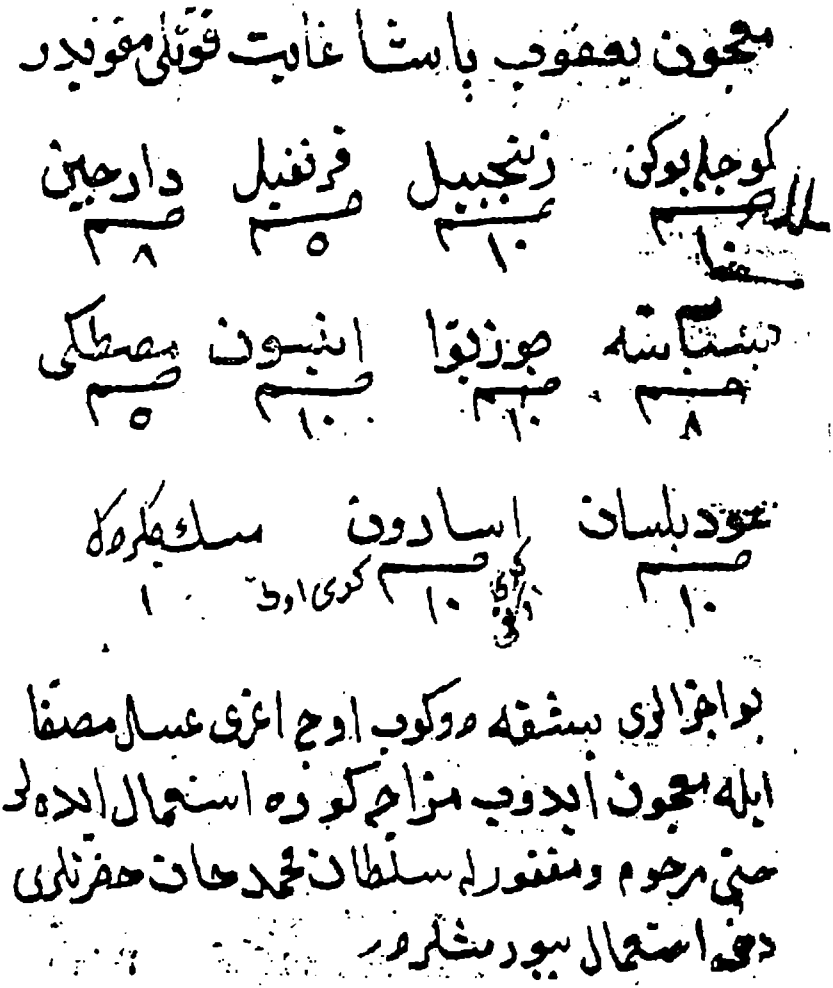
Ülkemizde 1960'lı yıllarda basın ve fikir çevrelerinde geniş bir şekilde tartışılan Fatih Sultan Mehmet'in nasıl öldüğü meselesi, kimyager Naşit Baylav'ın ortaya çıkardığı bir belgeyle yeni bir boyut kazanmıştı. Fatih'in katilinin Hekim Yakup (Jakopo) olduğunu açıkça ortaya koyan bu belge hakkında Naşit Baylav şunları söylemektedir:

"1954 Ocak ayında Sahaflar Çarşısı'nda beş kitaptan müteşekkil yazma bir esere rastladım ve satın aldım. Birinci kitabın sonunda bir macun tertibinin yazılı olduğunu gördüm. Tertip aynen şu şekildeydi:

Yakup Paşa'nın Padişah'a Hazırladığı İlacın Formülü

(x) Güçlebüken dirhem 10
Karanfil dirhem 5
Darcın (Tarçın) dirhem 8

Beşbase dirhem 8
Ceyzi buvva dirhem 10
Anisun dirhem 10
Mastika dirhem 5
Ud belesan dirhem 10
Asarun dirhem 10
Misk çekirdek dirhem 1

158 Fatih Sultan Mehmet'e verilen ilacın formülü.

Bu formüldeki iki maddenin, köpekleri öldürmek için kullanılan zehri ihtiva ettiği biliniyor.

'Bu eczaları başka döğüp (dövüp) üç ağrı asel-i musaffa ile ma'cun (macun) idüp (yapıp) micaza (bünyeye) göre istimal (kullanmak) ideler. Hatta merhum ve mağfurlehu (Allah onu affetsin) Sultan Mehmet Han Hazretleri dahi istimal buyurmuşlardır.'

Bu tertibin üstünde Yakup Paşa'nın isminin bulunuşu ve altında da Sultan Mehmet'in isminin konulmuş olması ve macunun bünyeye göre kullanılması işareti, vesikanın kıymet ve ehemmiyetini derhal belirtmektedir."

Köpek Öldürmede Kullanılan Zehir

Bu tertipte (x) işareti koyduğumuz (Güçlebüken/Ceyzi mukayyi/Kargabüken) ağacın tohumlarından elde edilen maddede, köpekleri öldürmek için kullanılan ve içinde Sfcrychnin, Brucin ve Vomicine gibi üç tane etkili alkoloid madde bulunmaktadır. Bunlardan çok şiddetli bir zehir olan Striknin -Tıbbın ve eczacılığın önemli bir maddesi olmakla beraber- insanlara fayda verdiği oranda, doz aşıldığı takdirde çok tehlikeli bir zehir olduğu görülür. Diğer iki etkili maddeden Brucine ile Vomicine, tıpta ve eczacılıkta kullanılmaz.

İkinci zehirli madde Asarun'dur. Buna aynı zamanda meyhaneci otu, çoban düdüğü, yabani nardin ve kediotu da derler, asıl kediotu bu değildir.

Şimdi bu tertipte bulunan iki zehirli madde hakkında biraz bilgi verelim:

Zehirli Maddelerin İçerikleri

Ceyzi mukayyi/Kargabüken/Güçlebüken, Strychnos mux vomica denilen küçük bir ağacın meyvelerindeki tohumlardır. Asya'nın sıcak taraflarında, Hindistan'da, Seylan ve Kuzey Avustralya'da yetişir. Bu ağacın meyvesi toparlak, küçük bir portakala benzer. Meyvenin içinde bir ilâ sekiz tane kadar tohum bulunur. Bu tohumlar yassıdır, adeta bir ceket düğmesine benzerler. Bu bitkinin etkili maddeleri, şüphesiz ilk çağlarda zehirli olduğu anlaşıldıktan sonra toz haline getirilerek kullanılırdı. Bu tohumun tozu, şimdiki tıp sanatına göre günde 0,20 santigram kadar verilebilmektedir.

Bu tohumda bulunan en etkili madde, yukarıda da söylediğimiz gibi Strychnine'dir (Alkaloid). Strychnine, fizyolojik etki bakımından titreme yapan zehirlerden biri olmakla beraber, tıpta bu özelliğinden ötürü değil, teneffüs merkezini tembih ettiğinden, duyguları çoğalttığından ve boruları darlaştırıp kan basıncını yükselttiğinden dolayı istifade edilmektedir.

Zehrin Belirtileri

Strychnine kana önce kolaylıkla girmekte, oksijen alma kabiliyetini azaltmakta, ondan sonra tekrar plazmaya geçmektedir. Strychnine maddesini en çok karaciğer tutmaktadır. Bu madde karaciğerde çabuk bozulmamaktadır. Vücuttan atılması böbreklerin yardımıyla sağlanır. Zehrin vücuda girmesinden az sonra idrarda Strychnine bulunabilir. Büyük bir miktarı 48 saat sonra çıkabilir. Fakat bir kısmı vücutta kalır ve azar azar uzun günler atılma devam eder. İdrarla çıkan miktar vücuda giren miktarın ancak % 20'si

kadardır. Kalanın önemli miktarı vücutta bozulmaktadır.

Hayvanlar Strychnine'e karşı çok hassastırlar. Strychnine ile zehirlenme arazları şöyledir: Bir defada 0,005-0,01 gram alan bir insanda ilk zehirlenme belirtisi yutkunmada zorluk, kaslarda ağrı, nefes alıp vermede güçleşme, yüzdeki kaslarda gerilme, ensedeki kasların gerginleşip başın biraz arkaya doğru çekilişi... Bu hale gelen zehirlenmiş insanın hisleri şiddetlenir. Titremeler, anormal hareketler görülür. Hatta az çok titremeler gelir. Hayvan ya da insan erkekse ereksiyon olur. Strychnine miktarı daha fazla (0,03 gram) veya tehlikeliyse (0,12 - 0,10 gram) zehirlenme belirtileri az zaman sonra başlar. İnsan kısa bir zaman zarfında sıkıntı içinde kalır, nöbet saniyelerce ve hatta bir iki da-kika devam edebilir. Artık nefes alınamaz ve ölümle sonuçlanır. Şuur son ana kadar yerindedir. Bu da zehirlenmeyi çok fena bir şekle koyar. Bazı insanların Strychnine'e karşı duyguları pek fazladır. 0,03 gram ile de ölüm olabilir. Onun için Strychnine her hastaya verilemez. Bu madde afrodizyak ve Emmenagog'dur (kanı hücum ettiren). Maksimum miktar bir defa için 00,006 gram, günde 0.018 gramdır.

Zehrin Yaptığı Tahribat

Fatih'e verildiğini yeni öğrendiğimiz formüldeki zehirli madde Asarun'dur. Bitkinin etkili maddesi Asaron'dur. Kusturucu, ishal yapıcı, idrar söktürücü, adet söktürücü, ateş düşürücü ve aksırtıcıdır. Tıbbi miktarın üstünde alınırsa hayvan ve insanlar için zehirlidir. Sindirim sistemini tahrip eder.

Şimdi mahiyetlerini bildiğimiz bu ilaçları bir tarafa bırakarak, tarihi belgeleri bir daha inceleyelim:

Fatih, tarihin bir devrini kapamış, yeni bir devir açmıştı.

1481 yılının Nisan ayının 27. günü büyük bir ordu ile Üsküdar'a geçti. Kefe'ye gideceğini kimse bilmiyordu. Kimseye söylememişti. Büyük hükümdarın bu seferini gizli tutması, hiç şüphe yoktur ki seferin son derece mühim olmasıyla izah edilebilir. Fatih, gideceği yerin duyulmasını istemiyordu. Gebze'ye yakın Hünkar Çayın'nda Fatih rahatsızlanmıştı. Hemen özel doktoru Yakup Paşa (Jacobo) onu muayene etti ve ilaç verdi. Bu ilaç iyi gelmemişti. Karamani Mehmet Paşa, İranlı doktor Lari'yi getirtti. Lari, Yakup Paşa'nın verdiği ilaçları beğenmedi ve kendisi başka ilaç verdi. Lari'nin verdiği ilaç da iyi gelmemişti. Tekrar Yakup Paşa ilaç verdi. Bu da bir tesir göstermemişti. Büyük hükümdar gittikçe fenalaşıyordu. "Bu ilaçlar beni fena eyledi" dedi.

"Fatih'e verilen ilâçta zehirli olan Güçlebükendi..."

Bu anı tespit eden Heşt Behişt isimli yazma tarih kitabı ne diyor:

"Fatih Boğaz'dan geçerek Gebze kasabasına gittiğinde, veca-ı mefasil-i kadim ve Nikris'den mustarip olduğu, bazı hekimler tarafından ilaç verildiği, fakat verilen ilâçlardaki kuvvetli maddelerin padişahın mizacını fesat eylediğini ve ömrünün vefa eylemediğini yazmaktadır."

Hekim Yakup'un Parçalanarak Öldürülmesi

Bu satırlar, esasen Fatih'in zehirlenmiş olduğu şüphesini kuvvetli bir ihtimal olarak vermektedir. Son yayınladığı eserde kaynak göstermeden Fatih aleyhinde birçok pasajlar yazmış olan ünlü tarihçi Babinger de zehirlenmeyi açıkça yazmakta ve bu işin Venedik hükümeti tarafından yaptırıldığını ilave etmektedir, Babinger'in bu iddiasına kaynak olacak belgeleri Venedik arşivlerinden temin etmiş olması

muhtemeldir. Venedik'in, bu vazifede başarı gösterenlere ve çocuklarına hayatta olmak şartıyla maaş bağladığı da tarihi bir hakikattir. Babinger'e göre, Fatih Üsküdar'a geçtiği gün zehirlenmeye başlamış, Hünkar Çayırı'nda tedavi ediliyor bahanesiyle ilacının dozu artırılmıştır. Fatih'in ölümünü yakından takip eden tarihçi Aşık Paşazade, Fatih sancıdan kıvranırken, ciğerleri doğranır gibi ağzından kan kustuğunu yazmaktadır. Fatih'in ölümünden az sonra dönme Yakup Paşa'nın (Jakobo) Türk askerleri tarafından parçalanması da tarihlerin kesin olarak zehirlenmeyi kaydetmemelerine rağmen, o zaman zehirlenmenin vaki olduğu kabul edilmiş olmaktadır.

Fatih Zehirlenerek Öldürülmüştür

Yukarda Naşit Baylav'ın ortaya çıkardığı, formülünü verdiğimiz ve taşıdıkları zehirler hakkında bilgi verdiğimiz belge, tarihimizde Fatih'in zehirlendiği gerçeğini ilk defa dünya tarihine ispat etmiş bulunmaktadır. Fatih'in ölüm anında geçirdiği kusma ve kıvranma, tamamıyla kendisine verildiği kesin olan zehirlerin yapacağı etkinin aynısıdır. Yakup Paşa'nın tertibi bugün de kullanılsa, gayet kuvvetli ve etkili olmakla kalmaz, mesela kurşun, cıva, karbon monoksit ve difteri ile zehirlenmelerde ve felç durumlarında uygulanabilir. Sadece akıl bozukluklarından ileri gelen felçlerde kullanılmaz. Büzüşmeleri fazlalaştırır, görme zafiyetlerinde, bazı uyku ilaçları ile barbitürik sınıfından maddelerle zehirlenmelerde, kusma halinde bulunan hastalarda, nevrastenide, nekahat hallerinde ve her türlü sinir düşkünlüklerinde, deveranı zayıf düşmüş olanlarda teneffüs merkezini kuvvetlendirmekte ve bazı kalp hastalıklarında da kullanılabilir.

VIII. Bölüm:
FATİH'İN MEZARI AÇILMALI MI?

Daha önce belirttiğimiz yıllardaki Fatih'in nasıl öldüğüne dair tartışmaların başka bir boyutunda da ressam ve müzeci olan Elif Naci, 1964 yılında padişahların ölüm sebepleri üzerinde durmuş ve incelemelerini daha da genişletmek amacı ile Fatih Sultan Mehmet ile Genç Osman'ın mezarlarının açılarak bilimsel bir heyet tarafından esaslı araştırmaların yapılmasını istemiş ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bir dilekçe ile başvuruda bulunmuştu.

Milli Eğitim Bakanlığı bu dilekçeyi türbelerin bağlı bulunduğu Topkapı Müzesi Müdürlüğü'ne havale ederek dileğinin yerine getirilmesinde bir sakınca bulunup bulunmadığını sormuş ve Müze Müdürlüğü "Hiçbir sakınca bulunmadığı" cevabını vermişti. İstanbul Valisi Niyazi Akı da mezarların açılması için gereken masrafın vilayet bütçesinden karşılanmasını ve girişimi destekleyeceğini ifade etmişti.

Abdi İpekçi'nin Açık Oturumu

Milli Eğitim Bakanlığı bu kadarla yetinmeyerek, bu konuda Anıtlar Yüksek Kurulu'nun da onayını almak istemiş ve dilekçeyi oraya havale etmişti. Basında geniş ölçüde yankılar uyandıran olay, bazı üniversite profesörlerinin harekete geçmesi ile büyümüş ve Abdi İpekçi tarafından İstanbul Radyosu'nda açık oturum tertiplenmişti. Son kararı verecek olan Yüksek Kurul nihayet kararını vermiş ve mezarların açılmamasını sağlamak istemiştir.

Elif Naci'nin aynı tarihlerde Tarih Dünyası Dergisi'nde, "Fatih zehirlendi mi? Mezarı açılmalı mı?" ismiyle yazdığı yazıda, mezarın açılıp açılamayacağı konusunda Cumhuriyet Gazetesi'nden alıntıladığı önemli kişilerin görüşleri şunlardır:

Topkapı Müzesi Müdürü: Mezar Açılabilir

Türbelerin bağlı bulunduğu Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Hayrullah Örs de şöyle dedi:

"Önemli tarihi sırları çözmek için gerekli hürmeti bir tarafa bırakmamak şartıyla bu araştırmaların yapılması yerinde ve zaruridir. Bunda da herhangi bir sakınca yoktur. Aksi halde, müzemizde yıllardan beri bir torba içinde Pertevniyal Valide Sultan'ın kemiklerinin durmasının şimdiye kadar büyük infial uyandırması gerekirdi. Simavna Kadısı Bedrettin'in kemikleri de yirmi seneden fazla Topkapı Sarayı ambarında durdu, ikisini de toprağa verdik. Sultan Mahmut Türbesi'nin yıkılması sırasında çıkarılmış üç sandık dolusu kemik, yine müzenin deposunda kendilerine yer yapılmasını beklemektedir. İlmi hakikatlerin ortaya çık-

masında yapılması gereken faaliyetlerin hiçbirinde bir sakınca yoktur ve olamaz."

İlhan Selçuk: Açılamaz Denilemez

Yine 14 Ağustos 1964 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, "Padişahlar ve Kullar" başlıklı İlhan Selçuk'un şöyle bir yazısı çıktı:

"Büyük Türk ve Osmanlı Padişahı'nın mezarını kimse açamaz. Böyle bir saygısızlığa kimse cüret edemez. Bu sözler hangi ülkede söylenmektedir Her gün adli tıbbın vatandaş mezarlarını açtığı bir ülkede, her gün vatandaş cesetlerinin otopsi masalarına yatırılıp lif lif biçildiği bir ülkede. Bir adli cinayetin meydana çıkması için yapılıyor bunlar... Bir tarihi cinayetin meydana çıkarılması için yapılamaz mı? Sultan Mehmet Müslüman da şu her gün mezarlarını açtığımız Müslümanlar gavur mu? Ha!!! Fatih büyük adam. O, padişah. O, tarihi bir şahsiyet. Ama ötekiler kim? Hiç... Onlar alelade kişiler, kullar, uşaklar... Sultana sultan muamelesi, kullara sürüngen muamelesi. Sultan Mehmet'in mezarını açmak saygısızlıksa Mehmetçiğin mezarını da açmak saygısızlık olur. Ama 20. yüzyıl insanı düşünüyor ki gerçek saygısı her şeyden üstündür. Sağlığında yobaz düşünceye karşı çıkmış büyük Fatih, şimdi dirilse yine bu yobaz düşünceye karşı çıkardı. Türk'ün baş düşmanı bu yobaz mantığıdır. Bunu köküyle birlikte devirmeden çağdaş medeniyet seviyesine erişmek imkansızdır."

Açılmaması Fatih'e Saygısızlık Olur

Sabahattin Eyüboğlu'nun konu hakkındaki görüşü şöyledir:

"Bilimin gereğini yerine getirmek, büyüklerimize karşı gösterilecek saygının ta kendisidir. Mezarının açılmasında bilimsel bir zorunluluk varsa, açılmaması Fatih'e karşı saygısızlık ve haksızlık olur. Fatih'in kendisi de açılmasını ister ve emreder. Fatih'in batıya yönelmesi ile o zaman bugünkü gibi tepkilerle karşılanmıştı, ne yazık ki ölümü ile gericiler ağır basmıştır."

Hükümdar Kabri Açmak Saygısızlık Değildir

Reşat Ekrem Koçu'nun görüşü:

"Hükümdar kabri açmak saygısızlık değildir. Yetkili bir heyet açar, raporunu tanzim eder ve bunlar resimleriyle birlikte neşredilir. IV. Henry hançerlenip öldürülmüştü. Mezarını açtılar, mumyalı olarak buldular. Maskını, fotoğraflarını aldılar ve yayınladılar. IV. Henri, Fransa'nın en sevimli simalarından biridir."

Beyoğlu Müftüsü: Dinen Sakınca Yoktur

Zamanın Beyoğlu Müftüsü İbrahim Yayla konu hakkında şunları söylemiştir.

"Kutsal dinimize göre bugüne kadar asıl hakikati ne olduğu bilinmeyen ruh; ki yüce Tanrı son elçisi Hazreti Muhammed'e Kuran'ımızın İsra suresinin 85. ayetinde 'Ve sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir.' diye buyurmuştur.

Hazreti İsa'nın doğumundan 640 yıl önce dünyaya gelen yedi ünlü Yunan filozofundan olan Tales, 2600 yıl önce ruh açısından ne bilip söylemişse, bugün de herhangi bu işle uğraşan bilginler bir santim ileri gidememişlerdir. Böyle en içeriğini anlayamadığımız ve Tanrı'nın bütün kutsal kitaplara göre Adem'e verip, ondan bütün insanlara gelen ruh bedenden çıkıp geldiği yere kavuştuktan sonra, ceset dediğimizin dinen hiçbir önemi kalmaz. Debdebeli türbeler, anıtlar, sandukalar ve etrafında altın ve gümüş sedef çerçeveler, sadece geride kalanların tesellileridir. Şu halde tarihin doğrulanması ve aydınlanması bakımından kimin olursa olsun kabirlerinin açılmasında -kanaatime göre- asla dini bir mahzur yoktur. Nitekim herhangi bir ölmüş kişinin, adaletin yerine gelmesi için zamanı düşünülmeden kabirleri açılarak, kemikleri dahi kalsa yetkililerin incelemesine sunulduğu her an görülmektedir."

VENEDİK DEVLET ARŞİVİNDE GİZLENEN BELGELER

DE L'EMPOISONNEMENT POLITIQUE

DANS

LA RÉPUBLIQUE DE VENISE

PAR

M. LE COMTE DE MAS LATRIE

EXTRAIT

DES MÉMOIRES DE L'ACADÉMIE DES INSCRIPTIONS ET BELLES-LETTRES

TOME XXXIV, 2e PARTIE

PARIS

IMPRIMERIE NATIONALE

LIBRAIRIE C. KLINCKSIECK, RUE DE LILLE, 11

M DCCC XCIII

(C)

DE L'EMPOISONNEMENT POLITIQUE

DANS

LA RÉPUBLIQUE DE VENISE.

Je désirerais entretenir l'Académie d'une question qui n'est pas nouvelle, mais sur laquelle des recherches récentes ont amené des documents nouveaux, nombreux et absolument décisifs.

Je veux parler des meurtres politiques attribués à la République de Venise, ou plutôt, nous pouvons le dire aujourd'hui en toute confiance, des meurtres politiques pratiqués, et pratiqués pendant plusieurs siècles, par la République de Venise. Je me reprocherais d'apporter dans l'exposé d'une pareille question des assertions hasardées ou de simples conjectures. Je néglige à dessein les dires des chroniqueurs et des historiens, parce que les chroniqueurs et les historiens n'ont pas été toujours en mesure de vérifier la vérité des choses qu'ils rapportent. J'éloigne absolument toutes les imputations et les incriminations n'ayant d'autre base que le document connu sous le titre de *Statuts de l'inquisition d'État*, ou *Statuts des inquisiteurs d'État de Venise*. L'esprit général de ce document est bien conforme aux maximes et à la façon de procéder des magistrats chargés de l'inquisition politique dans le gouvernement vénitien depuis le XIVe siècle.

mais l'origine en est suspecte, et le texte actuel est incontestablement apocryphe. Malgré la confiance que lui accorde l'homme éminent qui a écrit en français la grande histoire de Venise [1], je le récuse entièrement, et je le considère, avec M. le comte Tiepolo, comme falsifié et dépourvu d'autorité. Je ne veux énoncer ici que des faits positifs, incontestables, et dont la preuve est donnée par les témoignages les plus directs et les moins recusables, puisque ces témoignages existent encore aujourd'hui dans les archives mêmes du grand et illustre pays qu'ils concernent et qu'ils incriminent. Sans chercher ailleurs, nous y trouvons des justifications suffisantes pour répéter le mot historique : *Habemus confitentem reum.*

Le sujet me force à parler de quelques travaux personnels, et je dois m'en excuser; mais je ne puis me soustraire à cette obligation.

I

Dans le courant de l'année 1862, en parcourant les liasses qui forment la partie des archives du Conseil des Dix désignée sous le nom de *Filze*, je trouvai sur une des feuilles volantes de ces liasses, toutes en écriture du temps, et l'on pourrait dire du jour même des événements qu'elles concernent, une décision de l'année 1477 par laquelle le Conseil acceptait les propositions à lui adressées pour amener la mort, à bref délai, du sultan Mahomet II.

Un feuillet voisin du précédent me donna le texte d'une décision de la même année qui chargeait les chefs du Conseil de prendre plus complète connaissance des ouvertures faites au

[1] M. le comte Daru, *Histoire de Venise*, édit. Didot, 1853, t. VI, p. 240.

baile de Durazzo dans le dessein d'empoisonner les deux généraux turcs qui assiégeaient la ville de Croïa, capitale de l'Albanie, en étendant leurs ravages jusqu'aux lagunes de Venise.

Je donnerai en entier le prononcé de ces deux arrêts, pour n'avoir pas à revenir sur la forme dans laquelle sont rédigées la plupart des décisions analogues que j'aurai à rappeler plus tard.

« 1477, 9 juillet. En Conseil des Dix.

« Décision. Que l'offre faite par Salamoncino et ses frères de procurer la mort à l'empereur des Turcs par les soins, *per operam*, de maître Valcho (c'était l'un des médecins de Mahomet II) soit acceptée. Et, de par l'autorité de ce Conseil, qu'il soit accordé à Salamoncino et à ses frères tout ce qu'ils ont demandé, avec l'engagement de notre part de réaliser sans délai ces promesses aussitôt qu'ils auront prouvé que la mort de l'empereur turc a été déterminée par le fait dudit maître Valcho, *quando ostenderent per operam prefati magistri mortuum esse*[1].

« Dix boules pour l'adoption, trois contre, trois abstentions. Total : seize. »

On sait que le Conseil des Dix pouvait comprendre jusqu'à dix-sept membres ayant voix délibérative : les dix conseillers ordinaires, parmi lesquels se trouvaient deux des inquisiteurs d'État[2], les six conseillers du doge, formant le Collège, et le doge lui-même.

[1] « 1477 die viii. julii in Consilio X. Capta. Quod oblatio Salamoncini hebrei et fratrum, dande sedicti modis imperatori Turcorum per operam magistri Valchi hebrei, acceptetur. Et, auctoritate hujus Consilii, promittatur eis omnia que ipsi petierunt cum observatione contenta, quando, interveniente morte Turchi, ostenderint illum per operam prefati magistri Valchi mortuum esse. — 10, 3, 5. »

Archives du Conseil des Dix. *Parte mista*, Reg., n° 1.

[2] Les inquisiteurs d'État étaient au nombre de trois, tous élus par le Conseil

Une feuille annexée à la précédente contient l'énumération des récompenses diverses réclamées par les Salomoncino pour prix de leurs bons offices.

C'était, entre autres avantages, le droit de tenir des boutiques de prêt et de change exemptes d'impôt et la faculté d'acheter, également en franchise, des terres et des maisons dans les domaines vénitiens, jusqu'à concurrence de 25,000 ducats. Tout fut accordé.

En 1478, d'autres propositions sont adressées par un nommé Amico au capitaine général de mer et à divers recteurs vénitiens, qui les transmirent au Conseil des Dix, à l'effet de mettre à mort Mahomet II : *dandi scilicet mortem Turco*. Le 28 janvier de cette année 1478, le Conseil promet à Amico 20,000 ducats et un domaine en Istrie, si dans le délai d'un an, et par son fait, on obtenait le résultat désiré : *si mors predicta per operam suam succederet* [1].

La délibération relative à Croïa fut prise à l'unanimité des seize membres présents. Elle débute ainsi : « Il faut prêter une

des Dix. Deux étaient pris parmi ses membres et s'appelaient, en raison de leur office, les *inquisitori nostri* : le troisième, dit *inquisitor grossi*, était choisi parmi les six conseillers du doge. Réunis aux trois chefs du Conseil des Dix, ils formaient ce qu'on appelait le *Tribunal*.

« 1477 die 28 januarii. In Consilio X

« Cum oblatio Amici facta nostro domino, dandi scilicet mortem Turco, accepta fuerit. Et auctorizatum hujus Consilii, sibi promittatur quod si, infra annum ab hac die, mors predicta per operam suam succedet, dabimus ei ducatos XX^m auri, pro una vice tantum, immediate sibi numerandos, et locum Pingueuti [2] cum suis pertinentiis pro se, filiis et heredibus suis imperpetuum.

« Et ex quo captum sit quod scribatur capitaneo nostro generali maris et rectoribus nostris Orientis, ubi opus fuerit, quod veniente dicto Amico et tangente illis aliquam partem persone quam capitibus hujus Consilii declaraverit, sibi providere debeant de sufficienti passagio pro ejus celeri adventu a nostram presentiam [3]. »

(Conseil des Dix, *Parte secrete*, Liber, n° 11.)

[1] Pingueni, petite ville de l'Istrie vénitienne, aujourd'hui Buzet, chef-lieu d'un capitainerie sous les Vénitiens.

[2] La marge. Deg[ro] [illegible]

veille attentive à tout ce qui peut nous permettre de délivrer la ville de Croïa des ennemis qui l'assiègent. En conséquence, il est décidé que l'offre adressée à notre baile de Durazzo, ser François Marcello, d'empoisonner le sandjac de Bosnie et Ismaël, chefs de l'armée turque envoyée contre Croïa, soit acceptée. Il sera ordonné à ser Marcello de mettre son successeur au courant de l'affaire, afin qu'ils puissent ensemble informer l'évêque Radizi et son auxiliaire, chargés de négocier cette affaire, que nous donnerons à chacun des deux Turcs qui ont offert d'empoisonner le sandjac et Ismaël 100 ducats comptants, plus un caftan et une pension viagère équivalente à ce qu'ils gagnent chez les Turcs : *cum Turcis*. Quant aux intermédiaires, Radizi et son compagnon, nous promettons à chacun d'eux, une fois la chose accomplie, outre notre perpétuelle bienveillance, 50 ducats comptants et une pension viagère de 50 ducats[1].

1477, die quinta novembris, in Consilio X^orum.

« Capta. Prestando sunt nunc unicuique eis que occasionem prestare posit liberandi Croyam ab obsidione Turcorum ldcirco...

« Valit pars quod oblatio facta viro nobili ser Francisco Marcello, qui fuit bayulus et capitaneus noster Dyrrachii, veniendi scilicet Sanzachum et Ismaelem, capitaneos exercitus Turchorum contra Croyam, acceptetur, scribaturque sibi, quod cum successore suo quem certiores facti sumus illuc applicuisse, illam communicet, et insimul dicant seu dici faciant episcopo Radini et socio suo, mediatoribus negocii, nos esse contentos, ultra gratiam nostri dominii, donare illis duobus Turcis, eorum alteruotibus, qui optaverint remanere predictos Sanzachum et Ismaelem, ducatos c. et unam vestem pro uno quoque eorum, dandos et numerandos illis immediate successo negocio et habita certitudine mortis predictorum Sanzachi et Ismaelis. Et ultra hoc, dabimus eis tantum provisionis in vita sua quantum habet unusquisque eorum cum Turcis.

« Predictis autem, episcopo Radini et socio, mediatoribus hujus negocii, promittatur, perfecto negocio, ultra perpetuam gratiam nostri dominii, ducatos c^to, dono pro unoquoque eorum: que pecunia pro eorum securitate deponitentur per bajulum presentem de pecuniis nostri dominii apud turciam personam in Durachio et ante ipsos

[1] On lit en marge : « See Aug. Barbadico, See Franciscus Justiniano, milite, See Bernardus Bembo, milite, Capta. »

Une clause à remarquer termine la délibération. Les chefs du Conseil, y est-il dit, devront se procurer le poison pour l'envoyer aux personnes susdites. *Et ex nunc captum sit quod practicetur per capita hujus Consilii habere venenum, pro mittendo suprascriptis.* On voit déjà, ce que les documents postérieurs confirmeront amplement, que le Conseil des Dix faisait préparer dès cette époque des poisons destinés à être envoyés, suivant l'occasion, aux agents qui n'auraient pu s'en procurer facilement dans les lieux de leur résidence sans éveiller des soupçons autour d'eux.

Tels sont les documents que me fournirent accidentellement des recherches effectuées en 1860 dans les archives du Conseil des Dix.

La divulgations de ces pièces[1] provoqua des récriminations diverses dans les sociétés et dans les recueils scientifiques de

« confecto negotio et inoper aliquam persiciem dicatorum [illegible] nemo se dicat ipsius episcopi in vita sua, et qui [illegible] possit donec per intercessionem nostram apud Summum Pontificem provisum ei fuerit de aliquo convenienti beneficio.

« Mandaturque predictis bajulo et capitaneo et ser Francisco Marcelli ut hujus mei oblati nem caute et secrete patefacere et declarare debeant capitaneo nostro generali maris vel provisoribus classis, si capitaneus abesset, et similiter pronunsiationem per nos dictis oblatoribus factam, et precipue si negocium sit habiturum effectum, ut intelligant quid sit agendum circa succursum Croye.

« Et ex nunc captum sit quod practicetur per capita hujus Consilii habere venenum, pro mittendo suprascriptis. Et scribatur capitaneo nostro generali maris et provisoribus classis in hac forma :

« El ne esta porta certa pratica per el « nobel homo ser Francesco Marcello, olim « bayle et capitanio nostro de Durazzo, « contra la persona del Sanzacho et Ismael, « che sono a lo assedio de Croia, la qual « succedendo daria più facilità al socorso « del dito luogo de quel che sia al presente. « E sto che vuy certificati sopra el fato in « tendiate ogni cossa, i havemo commesso « che insieme cum el successor suo se la « manifestano et chiariscano, et similiter le « promesse nostre facte a i offerdori de « simel cossa, sia possate proveder chome « meglio ve parera. — 16 o. o. »

(Conseil des Dix. *Parte misse. Libr.*, n° 1.)

[1] *Bibliothèque de l'École des chartes*, 1871, t. XXXII, p. 354; *Archives de l'Orient latin*, 1881, t. I, p. 653.

Il mourut paisiblement en 1466, après avoir livré vingt-deux batailles et sans avoir été jamais vaincu.

Les entreprises du comte François et ce qu'elles laissaient supposer n'étaient pas alors la plus grave préoccupation de la République de Venise. Du côté de l'Orient, ses craintes étaient des plus vives, depuis que Mahomet II, maître de Constantinople et de Salonique, étendait ses vues jusqu'au Danube et au golfe Adriatique. Candie, Naxos, les îles Ioniennes, les stations de la Grèce et de la Dalmatie, toutes ses possessions maritimes pouvaient sombrer sous les coups d'un ennemi qu'enflammaient l'orgueil de la victoire et l'enthousiasme de ses armées. Il était trop tard pour Venise d'examiner si ses conseils avaient été bien inspirés en la poussant dans la voie des conquêtes continentales, ou s'il n'eût pas été plus avantageux pour sa puissance et sa fortune de consacrer ses forces à la consolidation et au développement de son empire maritime.

Venise ne voulut rien abandonner. Elle défendit l'intégrité de ses possessions de terre ferme parce qu'elle aspirait à la domination politique de l'Italie; elle protégea ses possessions de l'Adriatique et de l'Archipel parce qu'elles étaient indispensables au recrutement de ses matelots, au renouvellement de ses bois de construction, à ses communications avec l'Égypte, source féconde et inépuisable de son commerce et de sa richesse.

L'habile énergie de ses diplomates et de ses généraux serait à louer sans réserve et à donner comme un modèle, si le Conseil des Dix n'eût terni leur gloire en mêlant à leur action régulière sa clandestine et odieuse coopération. Sans doute, et on doit le redire, il serait injuste de juger la conduite de Venise à l'égard des Turcs d'après les lois ordinaires de l'impartialité historique. Mais l'équité veut aussi qu'on remarque et que l'on constate que Venise usa contre eux, avec un implacable achar-

nement, du droit de revanche et de vengeance. Ni les sultans, ni leurs ministres, ni les flottes, ni les territoires ne furent à l'abri des embûches et des atteintes de ses sbires. Les documents abondent. Vingt fois, ce n'est pas un chiffre donné au hasard, en vingt décisions dûment enregistrées, du 21 avril 1456 au 5 novembre 1477[1], le Conseil des Dix accepte l'offre formelle d'empoisonner ou de tuer Mahomet.

Les propositions lui arrivent de tous côtés, de tous les pays, et des personnages les plus divers, tant on le savait disposé à se débarrasser, coûte que coûte, d'un pareil ennemi. C'est un Juif de Modon[2]; puis deux Catalans, Emmanuel et Nardo Serdam[3]; puis deux marins de Venise, Jean Donato et Jean dell'Acqua; un Florentin, qui offre d'incendier la flotte turque et de tuer le sultan; un Polonais de Cracovie; un barbier albanais, qui manqua son coup et fut empalé[4]; les frères Salamoncino, dont nous avons déjà parlé[5]; un Turc converti, nommé Lazare, qui proposait d'empoisonner les fontaines où l'on prenait l'eau nécessaire à l'armée et au service personnel du sultan[6]; enfin c'est maître Valcho[7]; puis le célèbre Hékim Yakoub[8], l'un et l'autre médecins du sultan.

Après l'empereur, des fonctionnaires de tout rang et de tout ordre, des pachas, des interprètes, un amiral, un grand vizir sont menacés par des sicaires anonymes régulièrement autorisés du Conseil; puis quelques personnages politiques poussés par des ressentiments dans les rangs ennemis, tels que le ban hongrois Tarpaval, entré au service de la Turquie pour se venger des Vénitiens. Le Conseil des Dix poursuit ce dangereux

partisan d'une haine particulière. Les Filze renferment jusqu'à sept arrêts de mort lancés contre lui[1]. Et, dans une dépêche du 13 août 1472, le Conseil des Dix se félicite hautement d'être enfin parvenu à le faire tuer[2].

En parcourant ces documents, on est frappé du rôle de plus en plus actif et prépondérant que le Conseil des Dix prend dans les affaires générales de Venise. C'est lui qui dirige les négociations au dehors et qui exerce la haute surveillance de toutes les branches de l'administration intérieure. Les Quaranties et le sénat lui-même subissent son influence et acceptent son contrôle.

Toutefois la responsabilité des arrêts du Conseil des Dix porte sur le gouvernement de la République tout entier, c'est-à-dire sur le collège, sur les conseils ordinaires et sur le doge lui-même, qui souvent intervient personnellement dans les décisions du tribunal, les sollicite quelquefois et va même, dans les grandes circonstances, jusqu'à garantir, au nom de l'État, la réalisation des promesses faites aux meurtriers. Tel fut le cas en 1471, lorsqu'un émissaire d'Hékim Yakoub vint à Venise offrir de sa part à la seigneurie la mise à mort de Mahomet II.

Voici la lettre patente qui fut scellée à la grande chancellerie à cette occasion, et qu'un homme sûr, probablement l'envoyé d'Hékim-Yakoub, lui-même, alla lui porter à Constantinople :

« Nous, Christophe Mauro, par la grâce de Dieu, duc de Venise, etc.

« Nous faisons savoir à tous et à chacun de ceux qui liront ces présentes lettres que, comme l'éminent docteur en médecine maître Jacob, médecin de Mahomet, empereur des Turcs, eut proposé à notre gouvernement, par l'intermédiaire de son

[1] M. Fulin, p. 113 et suiv.; M. Lamansky, p. 19-23. — [2] M. Fulin, p. 119.

envoyé Lando des Albici, noble Florentin, de donner lui-même la mort audit Mahomet, ennemi et perfide persécuteur des chrétiens, nous avons accepté très volontiers une offre aussi chrétienne, et nous avons promis audit maître Jacob, avec notre Conseil des Dix, que si, à partir du mois de mars 1472 et avant la fin du mois de mai de la même année, il accomplit la chose susdite comme il s'offre à le faire, nous, de notre côté, aussitôt qu'il viendra à Venise, ou dès qu'il nous enverra son mandataire, la chose étant faite, *perfecta re*, nous lui donnerons, dans le délai d'un mois, pour lui et pour ses descendants, des domaines et des maisons d'un revenu annuel de 10,000 ducats; nous lui remettrons, en outre, et immédiatement, une somme de 25,000 ducats. Si la livraison des terres et des maisons ne peut être effectuée dans le délai indiqué, nous lui compterons la somme de 200,000 ducats d'or (plus d'un million) dans l'espace de six mois. Nous le créerons, en outre, lui et ses descendants, citoyens de Venise, les exemptant à perpétuité de tout impôt. Quant à Lando des Albici, il recevra pour lui et ses descendants une rente annuelle de 500 ducats d'or. Nous lui promettons, de plus, notre faveur et notre concours tant auprès de la commune de Florence qu'auprès du pontife romain, du roi de Sicile et de tous autres princes chrétiens, afin qu'il puisse rentrer librement dans sa patrie. Enfin, et dès qu'il arrivera auprès de nous pour nous annoncer l'accomplissement de la chose, nous lui remettrons, en remerciement de la bonne nouvelle, 1,000 ducats d'or comptants et nous le ferons citoyen de Venise. En foi de quoi, nous avons ordonné de dresser les présentes lettres et de les sceller de notre sceau pendant en plomb. Donné en notre palais ducal le 8 octobre, indiction 5e, de l'an 1471[1]. »

[1] M. Fulin, p. 107.

VENEDİK DEVLET ARŞİVİNDE GİZLENEN BELGELERİN ÇEVİRİSİ

Akademiyle, pek de yeni olmayan ama yakın zamanda yapılmış araştırmalar ile hakkında çok sayıda yeni ve mutlak kesinlikte belge sağlanmış olan bir mesele üzerine görüşmeyi arzu etmekteyim.

Venedik Cumhuriyeti'ne atfedilen siyasi cinayet iddiaları ya da bugün kesin biçimde söyleyebileceğimiz gibi uygulanmış ve hatta birkaç yüzyıl boyunca Venedik Cumhuriyeti tarafından uygulanmış olan siyasi cinayetler hakkında konuşmak istiyorum. Bu sunuma, tehlikeli savlardan ya da temel varsayımlardan oluşan böyle bir soru katmış olma sorumluluğunu üzerime alıyorum. Bilhassa vakanüvislerin ve tarihçilerin bildirilerini dikkate almıyorum; çünkü vakanüvisler ve tarihçiler her zaman aktardıkları şeylerin hakikatini denetleme olanağına sahip değildirler. Sadece, Devlet Engizisyonu Soruşturmacılarının Durumu ya da Venedik Devleti Engizisyoncularının Konumu ismindeki bildik belgeye dayanan kınama ve suçlamaları kesinlikle ayrı tutuyorum. Bu belgenin genel havası, 16. yüzyıldan beri Venedik Hükümeti'ndeki siyasi kararları uygulamakla yükümlü yargıçların hükümlerine ve davranış tarzına gayet uygunluk gösteriyor; fakat

kaynağı şüpheli olan güncel metin, tartışmasız bir şekilde özgünlükten uzak. Venedik'in büyük tarihini Fransızca yazmış olan seçkin şahsın (Daru Kontu) duyduğu güvene rağmen, bu belgenin kabulünü tamamen reddediyor ve Tiepolo Kontu ile beraber geçersiz kılınmış bulunduğunu ve yetkinlikten yoksun olduğunu düşünüyorum. Burada sadece, kanıtları en dolaysız ve en az reddedilebilir nitelikteki tanıklarca -ki bu tanıklıklara ait belgeler bugün bile ilgili oldukları ve suçladıkları büyük ve ünlü ülkenin arşivlerinde vardır- verilmiş, pozitif ve su götürmez olguları dile getirmek istiyorum. Başka bir neden aramaksızın, tarihi bir kelime olan "Habemas confitentem reum'u (Elimizde suçunu itiraf etmiş bir tanık var) tekrar etmek için yeterli gerekçeleri burada bulabiliyoruz. Bu konu, beni bazı kişisel çalışmalarımdan bahsetmeye zorluyor ve bundan dolayı affınıza sığınıyorum; fakat bu zorunluluktan kaçmam mümkün değil.

1862 senesi içinde, Onlar Konseyi'nin (Venedik Meclisi) arşivlerinde yer alan "Filze" adlı bölümü oluşturan destelere göz atarken, bu desteler arasından birbirine bağlı olmayan sayfaların birinde, tamamen o zamanın yazısıyla yazılmış ve neredeyse içerdiği olayla aynı tarihe sahip diyebileceğimiz, Sultan II. Mehmet'in yakın zamandaki ölümüne ilişkin Konsey'in buna yönelik önerilerini içeren (1477 senesine ait) bir karar buldum.

Bir öncekine komşu olan sayfa, bana, aynı yıla ait olan Durazzo Anlaşması'na ilişkin olarak, Arnavutluk'un başkenti Croia şehrini kuşatmakta olan 2 Türk askeri erkanının (tahribatlarını Venedik lagünlerine kadar genişletmekteyken) zehirlemesine dair girişimlerin bilgisine daha çok haiz olmaları hususunda, Konsey başkanlarını yükümlü kılan bir kararı belgeleyen bir metin içermektedir.

Daha sonra anacağım benzer kararların çoğunun sahip olduğu içeriği yeniden gözden geçirmek zorunda kalmamak için, bu iki kararın açıklamasını kesin biçimde vereceğim.

9 Temmuz 1477

Onlar Konseyi

"Karar:

Salamoncino ve kardeşleri tarafından yapılan, Türklerin imparatorunun ölümüne, Usta Valcho (Mehmet'in doktorlarından biriydi) tarafından yapılacak per operam ("başka çeşit" anlamında olabilir) tedavilerle yol açma teklifi kabul edildi. Ve bu Konsey'in yetkisi ile, Türk imparatorunun ölümünün Usta Valcho tarafından gerçekleştiği kanıtlanır kanıtlanmaz en yakın zamanda, tarafımızdan verilen sözler doğrultusunda, Salamoncino ve kardeşlerinin tüm isteklerinin yerine getirilmesi hususunda uzlaşıldı.

Kabul yönünde on oy, üç karşı oy, üç de çekimser: Toplam on altı oy."

Onlar Konseyi'nin sayısı, karar alınabilmesi için on yediye çıkabilirdi. Aralarında 2 devlet araştırmacısının (inquisiteurs) olduğu on olağan müşavir; seçimi yapan meclisi oluşturmak üzere, altı tane daha önceki dönemlerde görev yapmış Venedik Cumhuriyeti Eski Dukası ve başkanın kendisi olmak üzere...

Salomoncinolar tarafından hazırlanmış ve bir öncekine eklenmiş bir sayfa, işlerinin karşılığı olarak bekledikleri çeşitli ödüllerin dökümünü içermektedir.

Bunların içinde, diğer avantajların yanında, vergilerden muaf değiş-tokuş ve tefeci dükkanları açmak ve yine Venedik toprakları dahilinde 25.000 Duka'ya kadar vergiden muaf arazi ve

ev alma hakkı bulunmaktaydı. Bunların hepsi üzerinde uzlaşılmıştı.

1478 yılında, II. Mehmet'in ölümü (dandi scilicet mortem Turco) hususunda Onlar Konseyi'ne öneriler sunan, donanma komutanı olan bir askere ve çeşitli bölge eğitim müdürlerine Amico adli bir zat tarafından başka öneriler yapıldı. Yine 28 Ocak 1478 tarihinde Konsey, suikastın başarıya ulaşması durumunda (si mors predicta per operam suam succedet) bir sene içinde 20.000 Duka ve İstirya'da bir arazi verilmesi taahhüdünde bulundu.

Croia'daki bununla ilgili görüşmenin sonucunda, mevcut bulunan on altı üye oybirliği ile kararı kabul etti. Alınan karar şöyle başlar: "Kuşatılmış durumdaki Croia şehrini düşmanlardan geri almamızı sağlayacak her öneriye kulak vermeliyiz. Sonuç olarak, Durazzo Anlaşması uyarınca, Croia'ya gönderilen iki Türk komutanı olan İsmail'in ve Bosna Sancağı komutanının, Ser François Marcello tarafından zehirlenmesi teklifi kabul edilmiştir. Ser Marcello'ya ve seçeceği bir halefine bu işleri takip edebilsin diye ve bu işlerle ilgili görüşmeler yapmakla yükümlü olan Piskopos Radizi ve yardımcısının bilgilendirilebilmesi amacıyla; Sancak komutanı ve İsmail'in zehirlenmesini teklif eden bu iki Türk'ün her birine, ödül olarak yüzer Duka, birer kaftan ve Türklerin yanında kazandıklarına eşdeğer bir maaş, ömür boyu emekli aylığı olarak verileceği bildirilmiştir. Aracılara gelince, Radizi ve ortağına işin bitiminde, lütfumuz olarak ellişer Duka ve ömür boyu ellişer Duka aylık ödenmesi taahhüt edilmiştir."

Dikkate değer bir anlaşma ile görüşme biter. Konsey başkanları, zehri adı geçen kişilere yollanması amacıyla temin etmekle yükümlüdür ("ex nunc captum sit quod practicetur per capita hujus Consilii habere venenum, pro mittendo suprascriptis"). Gördüğümüz gibi daha sonraki belgelerin açıkça belgelediği üzere, Onlar Konseyi gönderilecek zehirleri, alıcı olan kişiler bunları yaşadıkla-

ri bölgede etraflarında şüphe uyandırmadan kolayca hazırlayamayacakları için, kendileri hazırlatıyorlardı.

İşte burdar, 1862 senesinde, Onlar Konseyi üzerine yaptığım araştırmaların tesadüfi sonuçlarıdır.

Bu bölümlerdeki bilimsel derlemelerden gelen açıklamalar, topluluklar tarafından dillendirilen protestolara neden oldu. II. Mehmet asla kaybetmediği yirmi iki savaşın ardından, 1481 yılında sessizce öldü.

Kont François'nın girişimleri ve bu girişimlerin ardında bıraktığı varsayımlar, Venedik Cumhuriyeti'nin en önemli uğraşlarından değildi. En büyük rahatsızlıklar, Selanik ve Konstantiniye'nin efendisi II. Mehmet gözlerini Adriyatik Körfezi'ne ve Tuna'ya dikmişken, ülkenin doğu tarafında hissedilen korkulardı. Bütün bu deniz hakimiyetleri Kandiye (Candie), Naxos, İyon Adaları, Yunanistan ve Dalmaçya'daki yerleşim birimleri, zaferin gururu ve ordularının coşkusunun ateşiyle yanan bir düşmanın darbeleriyle silinip gidebilirdi. Venedik Konseyi'nin kıta fetihleri hakkında akılcı önerilere sahip olmasının herhangi bir önemi kalmamıştı. Yahut hakimiyet ve servet için olanaklarını deniz kuvvetlerinin güçlenmesi ve gelişmesi doğrultusunda kullanmasının daha akıllıca olacağını kavramak için geç kalmıştı.

Venedik hiçbir yeri terk etmek istemedi. Sahip olduğu toprak bütünlüğünü savundu. Çünkü, İtalya'nın siyasi iktidarını ele geçirmek için can atıyordu. Adriyatik ve Arsipel'deki egemenliğini korudu. Çünkü bunlar gemicilerin işsiz kalmaması, inşaat odunlarının tedarik edilmesi, bitmek bilmez ticaretinin ve zenginliğinin bereketli bir kaynağı olan Mısır'la ilişkisini koruması için gerekliydi.

Diplomatlarının ve generallerinin kurnazlık konusundaki ustalığı, takdire şayandı. Onlar Konsey'i sanki yasal eylemlerini bu yolsuz ve tiksindirici işbirliği ile karıştırmamış ve kendi zaferle[illegible]

gölge düşürmemiş gibi kendilerini ideal bir model olarak sunabilirdi. Şüphesiz, tekrar etmek gerekir ki; Venedik'in Türkler karşısındaki davranışlarını olağan tarihsel tarafsızlık yasalarına göre yargılamak haksızlık olurdu. Fakat adalet, Venedik'in onlara karşı acımasız bir hırsla, öç ve intikam haklarını kullandığını fark etmemizi ve saptamamızı gerekli kılmaktadır. Ne iktidar sahipleri, ne onların danışmanları (bakanlar, vezirler), ne donanmalar, ne de bölgesel topluluklar bu fanatiklerin kurdukları tuzaklarla sağlanan güvenlik anlayışına karşı çıktılar. Belgeler epeyce bol. Tam yirmi kez -ki bu tesadüfi bir sayı değildir- 21 Nisan 1456'dan, 5 Kasım 1477'ye dek kaydedilmiş yirmi kararda, Venedik Meclisi Mehmet'in zehirlenmesini ya da öldürülmesini öneren teklifleri kesin biçimde kabul etti.

Konsey'e her taraftan, her ülkeden, farklı kişilerden öneriler geliyordu: Modon'dan bir Yahudi; sonra iki Katalan, Emmanuel ve Nardo Serdam; daha sonra iki Venedikli denizci, Jean Donato ve Jean dell'Aqua; Türk donanmasını yakmayı ve sultanı öldürmeyi öneren bir Floransalı; Krakovlu bir Leh, rakibinden daha yavaş hamle yaptığı için ölmekten kurtulamayan Arnavut bir berber; daha önce bahsettiğimiz Salamoncino kardeşler; sultan ve ordu için gereken içme suyunun tedarik edildiği çeşmeleri zehirlemeyi öneren Lazare adında devşirme bir Türk; son olarak her ikisi de sultanın doktorları olan Usta Valco ve ünlü Hekim Yakup.

İmparator'dan sonra, Konsey'in buyruğuyla, düzenli olarak her mevki ve sınıftan memurlar, paşalar, tercümanlar, amiraller, bir büyük vezir ve ardından, düşman topluluklara karşı hınçla dolu ve Venediklilerden intikam almak için Türklerin hizmetine girmiş olan soylu Macar Tarpaval gibi birkaç siyasi şahsiyet, bu gizli faaliyetlerle tehdit edildi. Onlar Konseyi, son olarak bahsi geçen, herkesten fazla bir nefrete sahip durumdaki tehlikeli partizanın peşine düştü. Filzeler, ona karşı yedi ölüm kararını belgelemekte-

dir. 13 Ağustos 1472 tarihli bir resmi yazıda, Onlar Konseyi bu şahsın en sonunda öldürülmüş olmasından dolayı duyduğu memnuniyeti belirtir.

Belgelere göz atarken, Venedik'in genel işlerinde Onlar Konseyi'nin yavaş yavaş daha aktif ve baskın bir rol üstlendiğini görmek hayli ilginçtir. Dışarıdaki görüşmeleri yürüten ve iç idarenin tüm uygulamalarını kontrol eden onlardır. Kırklar Meclisi ve Senato bile bundan etkilenir, Konsey'in hakimiyetini kabul ederler.

Bununla beraber, Onlar Konseyi'nin kararlarının sorumluluğu, tamamen cumhuriyetin hükümetine, yani koleje, olağan konseye ve çoğu zaman mahkeme kararları üzerinde keyfi müdahalelerde bulunan, onları geri çeken, hatta işi önemli durumlarda, işi devlet adına cinayet işlenmesi için verilen sözlerin gerçekleşmesine kefil olmaya kadar götüren başkanın kendisine aittir. 1471'de Hekim Yakup'un (Jacobo) Venedik'e kadar gelip Hristiyanlık adına II. Mehmet'in öldürülmesi teklifinde bulunması aynen böyle bir olaydır.

İşte, büyük şansölyeliğin mührünü taşıyan güvenilir bir kişinin büyük ihtimalle Konstantiniye'ye kadar bizzat getirdiği anlaşılan mektup:

"Biz Cristophe Mauro, Tanrı'nın İnayetiyle, Venedik Dükü, vs.

Bu mektubu şu anı okuyan kim varsa, her birine deriz ki; Türklerin İmparatoru Mehmet'in doktoru olan üstün hekim Usta Jacob, hükümetimize gönderdiği soylu Floransalı Lando des Albici aracılığıyla Hristiyanların düşmanı kalleş Mehmet'i kendi elleriyle öldürme teklifini yapmıştı. Biz de böyle Hristiyanca bir teklifi seve seve kabul etmiştik. 1472 senesinin Mart ayından, aynı senenin Mayıs ayının sonuna kadarki süre içerisinde teklif ettiği şeyi gerçekleştirdiğine dair Venedik'e gelmesi ve ispat etmesi halinde; şahsına bir ay içinde kendisi ve torunları için araziler, evler, her

sene 10.000 Duka'lık bir maaş vermeyi, ayrıca hemen 25.000 Duka'yı eline saymayı Onlar Konseyi ile beraber taahhüt ediyoruz. Eğer belirtilen sürede ev ve arazilerin teslimatı gerçekleşmezse, kendisine 200.000 altın Duka vereceğiz. Kendisi Venedik vatandaşı olacak; onu ve torunlarını her türlü vergiden muaf tutacağız. Lando des Albici'ye gelince; o da torunları ve kendisi için senelik 500 altın Duka alacak. Ayrıca, kendisine Floransa'daki yüce Roma Başkanı'ndan, Sicilya Kralı'ndan ve tüm diğer prenslerden tarafımıza sunulmuş bir lütuf olarak, vatanına serbestçe girebilmesi sözünü veriyoruz. Ayrıca, tarafımıza geldiği zaman, görevi tamamlaması halinde kendisine 100 altın Duka ödül vereceğiz ve onu Venedik vatandaşı yapacağız. İş bu mektupları ve mührü bu inançla hazırladık."

Düklük Sarayı, 1471 senesinin 8 Ekim'i.

Kaynaklar

- Fatih'in Hayatı ve Fetih Takvimi-İsmail Hami DANİŞMEND, İstanbul Fethi Derneği Yayınları, Kanaat Matbaası, Ankara,1953

- Fatih Sultan Mehmed Han-Ömer Faruk YILMAZ, Osmanlı Yayınevi, İstanbul, 2000

- Fatih Sultan Mehmed Han-Prof. Dr. Süheyl Ünver, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1953.

- Büyük Fetih–Cahid OKURER, İstanbul Fethi Derneği Yayınları, İstanbul 1953.

- Konstantinopolis Düştü/29 Mayıs 1453-Steven RUNCIMAN Çeviren: Derin Türkömer Doğan Kitap, İstanbul 1999

- Osmanlıyı Yeniden Keşfetmek-İlber ORTAYLI, Timaş, İstanbul, 2006

- Tarihin Esrarengiz Bir Sahifesi/"Dönmeler" ve "Dönmelerin Hakikati"-Ahmet ALMAZ, Kültür Yayıncılık ve Dağıtım 2002

- Fatih Sultan Mehmet Zehirlendi mi Eceli İle mi Öldü? –Prof. Dr. Feridun Nafiz UZLUK Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, Ankara

- Bizans İmparatoriçeleri- Ahmed Refik ALTINAY, 1356/1937 2. bs. İ: Muhtar Halit Kütüphanesi, İstanbul, 1913

- Fatih ve Fütuhatı: Adalar Denizi ve Akdeniz Fütuhatı-İsmâil Hikmet ERTAYLAN Ankara 1967. 1966.

- Devlet-i Osmaniyye Tarihi-Purgstall Von HAMMER, 1273/1856 ; trc. Mehmed Ata. Darü'l-Hilafe: Evkaf-ı İslamiyye Matbaası, İstanbul 1335,

- Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Tarihi Hayrullah Efendi, 1283/1866; haz. Zuhuri DANIŞMAN: Son Havadis Yayınları, İstanbul 1971.

- Fatih Sultan Mehmet: Yirmi bir Yaşında Bir Çocuk-Yalçın KÜÇÜK 2. bas.: Tekin Yayınevi, İstanbul 1990.

- Fatih ve İstanbul'un Fethi-Milli Eğitim Vekaleti, İstanbul 1953.

- Bizans: Roma İmparatorluğu'nun gerileyiş ve çöküş tarihi-Edward GİBBON; çev. Asım Baltacıgil-Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,1994

- İstanbul Risaleleri-Ahmet Süheyl ÜNVER, 1406/1986; yay. haz. İsmail Kara-Büyükşehir Belediyesi, İstanbul: 1995-1996.

- Bizans İmparatorluğu Tarihi-A. A. VASİLİEV; çev. Arif Müfit Mansel. Maarif Vekaleti, Ankara: 1943.

FATİH SULTAN MEHMET
NASIL ÖLDÜRÜLDÜ?

"Ey Süleyman ben seni bile mağlup ettim" sözünü kim söylemişti?
Fatih'in annesi Sırp Prensesi Mara mıydı?
Çandarlı Halil Paşa Bizans casusu muydu?
Katolik-Ortodoks kavgasında Fatih'in rolü neydi?
Fatih'in İslam'ı ve Hristiyanlığı birleştirme projesi gerçek miydi?
Osmanlı elçilerinin başlarına kavuklarını çivileten cani kimdi?
Fatih'in hayali Batı Roma İmparatoru olmak mıydı?
Papa Fatih'e "Hristiyan ol" teklifini yapmış mıydı?
"Beni öldürecek bir Hristiyan yok mu" diyen Bizans İmparatoru kimdi?

Fatih hasta mıydı?
Fatih canını kimlere emanet etmişti?
Venedik Meclisi'ne sunulan suikast teklifleri nelerdi?
Fatih ölümcül bir hastalığa mı yakalanmıştı?
Fatih'i öldürmek isteyen Yahudi banker kimdi?
Hekim Yakup'un (Jakopo) Venediklilerle ilişkisi neydi?
Fatih'in ölümünde Yahudilerin payı var mıydı?
Fatih'i ortadan kaldırmak için Hristiyanlarla Yahudiler ittifak mı kurmuşlardı?

Dünyaca ünlü Osmanlı tarihçisi Ord. Prof. Dr. Franz Babinger'in ve Ord. Prof. Dr. İsmail Hikmet Ertaylan'ın Fatih Sultan Mehmet'in ölümüyle ilgili olarak Venedik Devlet Arşivleri'nde yapmış oldukları araştırmaların belgelerini ve sonuçlarını, Ahmet Almaz'ın yorumlarıyla bu kitapta bulacaksınız...

www.noktakitap.com
ISBN 978-975-9146-91-7

FATİH SULTAN MEHMET NASIL ÖLDÜRÜLDÜ? AHMET ALMAZ